

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON SİNEMA ANABİLİM DALI
RADYO TELEVİZYON SİNEMA BİLİM DALI

**TÜRK BASINININ DIŞ POLİTİKAYA YAKLAŞIMLARI; SURİYE İÇ
SAVAŞI BOYUTUNDA BİR İNCELEME**

Fatih KOZAN
134223001012

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Sedat ŞİMŞEK

KONYA – 2019

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Arap Baharı boyutunda Türkiye ve Suriye ilişkileri ile Türk Basınının konuya yaklaşımlarının ele alınacağı bu çalışmada, Türkiye-Suriye ilişkilerinin dünü bugünü ve yarını incelenerek olup; sonuç olarak iki ülke arası ilişkilerin Arap Baharı sürecinde nasıl bir boyut aldığı Türk basını üzerinden incelenecektir.

Yüksek Lisans eğitimine başladığım andan itibaren benden hiçbir yardımı esirgemeyen, teşvik ve önerileri ile bu çalışmanın tamamlanmasında çok önemli katkıları olan değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Sedat ŞİMŞEK'e,

Aynı şekilde tez yazım aşamasında beni en iyi şekilde yönlendiren ve çalışmanın amacına ulaşması için çok kıymetli tavsiyelerde bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Aytekin CAN, Doç. Dr. Enderhan KARAKOÇ, Prof. Dr. Metin KASIM ve Prof. Dr. Birol GÜLNAR, Doç. Dr. Mete KAZAZ ve Prof. Dr. Meral SERARSLAN'a,

Yüksek Lisans çalışmam süresince benden desteğini ve yardımını esirgemeyen biricik eşim Şerife BİRSEN KOZAN'a,

Teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

ÖZET
TÜRK BASINININ DIŞ POLİTİKAYA YAKLAŞIMLARI; SURIYE İÇ
SAVAŞI BOYUTUNDA BİR İNCELEME

Fatih KOZAN

Selçuk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tez Programı

Arap Baharı boyutunda Türkiye ve Suriye ilişkileri ile Türk Basınının konuya yaklaşımlarının ele alınacağı bu çalışmada, Suriye iç savaşının ortaya çıkmasındaki etkenleri değerlendirerek, Türkiye-Suriye ilişkilerinin Arap Baharı sürecindeki değişim süreçlerini Türk basını üzerinden incelenecektir. Bu kapsamda ilk olarak Türkiye-Suriye ilişkilerinin tarihsel gelişimi ortaya konmuş, 2002 sonrası süreç detaylı bir biçimde ve iki ülke arasındaki ilişkinin farklı boyutlarını ortaya koyacak şekilde ele alınmıştır. Akabinde Suriye'deki mevcut durumun anlaşılmasında temel unsur olarak Arap Baharı sürecinin genel özellikleri incelenmiş, Tunus, Mısır ve Libya'da yaşanan gelişmeler ele alınmış, nihayetinde de Suriye'de yaşanan olaylar ile Türkiye'ye olan etkileri ortaya konmuştur. Araştırmanın son bölümünde ise Arap Baharı süreci uluslararası ilişkiler ve medya ilişkisi bağlamında değerlendirilmiş, bu çerçevede ilk olarak uluslararası medyanın konuya yaklaşımı kısaca ele alınmış akabinde Türk basını üzerinde yedi ulusal gazete üzerinden detaylı bir inceleme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Türk Basını, Medya, Uluslararası İlişkiler, Ulusal Gazete

ABSTRACT

APPROACHES OF TURKISH PRESS TO FOREIGN POLICY; AN INVESTIGATION ON THE DOMESTIC WAR OF SYRIA

Fatih KOZAN

**Selcuk University
Social Sciences Institute
Department of Radio Television Cinema
Master's Thesis Program**

Effects of Turkey and Syria relations on alteration process in Arap Spring process will be searched by using Turkish Press as sources, by evaluating the factors which causes Syrian Civil War in this study which Turkey and Syria relations under the effects of Arap Spring and approach of Turkish Press to the subject will be taken.

Under the scope, first of all historical improvement of Turkey-Syrian relations had been taken, the detail process after 2002 and different dimensions of relations between both country had been under debate. Subsequently general specifications of Arap Spring process which are the key elements to understand the current conditions in Syria are searched, current developments in Tunisia, Egypt and Libya had been discussed. Current events in Syria and their effects on Turkey had been taken at the end. Arap Spring process had been evaluated under the consideration of international relations and media relations, under the scope, approach of international media to the issue had been taken briefly, than a detail examination on Turkish Press by evaluating 7 national newspaper had been done.

Keywords: Arap Spring, Turkish Press, Media, International Relations, National Newspaper

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1.TÜRKİYE–SURIYE İLİŞKİLERİ	4
1.1. Türkiye-Suriye İlişkilerinde 1998-2002 Ara Dönemi	7
1.2. 2002 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri	10
1.2.1. Türkiye-Suriye İlişkilerinde Ortak Tehdit Algısından, Stratejik İş Birliğine.....	10
1.2.2. Ekonomik ve Sosyal İlişkiler	11
1.2.3. Son Dönem Türk Dış Politikasında Suriye Algısı	13
1.2.4. Suriye Dış Politikasında Türkiye Algısı	14
1.2.5. Türkiye’de Çok Yönlü Dış Politika ve Komşularla Sıfır Sorun	16
1.2.6. Komşu Ülkelerle İlişkilerin Değişmesi Suriye Örneği	17
2.1. Arap Baharını Oluşturan Etmenler	21
2.1.1. Siyasi Nedenler	21
2.1.2. Ekonomik Nedenler	22
2.1.3. Sosyal Nedenler	24
2.2. Arap Baharını Etkileyen Faktörler.....	25
2.2.1. İçsel Faktörler	25
2.2.2. Dışsal Faktörler	26
2.3. Arap Baharının Başlaması	27
2.3.1. Tunus’ta Arap Baharı.....	27
2.3.2. Mısır’da Arap Baharı	29
2.3.3. Libya’da Arap Baharı.....	31
2.3.4. Suriye’de Arap Baharı	32
2.3.4.1. Arap Baharı Sürecinin Suriye’de Yaşanmaya Başlaması	32

2.3.4.2. Suriye Yönetiminin Yaşanan Olaylara Karşı Uyguladığı Politika.....	35
2.3.4.3. Suriyeli Muhafızlar	36
2.4. Arap Baharının Türkiye-Suriye İlişkilerine Etkileri.....	38
2.4.1. Arap Halk Hareketleri ve 2010 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri	38
2.4.2. Reyhanlı Saldırısı ve Türkiye'nin Suriye İkilemi	40
2.5. Arap Baharı, Uluslararası İlişkiler ve Medya	41
2.5.1. Uluslararası İlişkilerde Medyanın Rolü	41
2.5.2. Uluslararası İlişkilerde Arap Baharı Olayları	43
2.5.3. Arap Baharı ve Sosyal Medya	44
2.5.4. Uluslararası Medyada Suriye Krizi.....	45
2.5.5. Uluslararası Medyada Suriye Krizi Haberleri.....	45
2.5.6. Uluslararası Medyada Muhafızlar ve Rejim Haberleri.....	46
2.5.7. Türkiye Sınırının Bombalanmasıyla İlgili Haberlerin Açıklanması	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
3. SURIYE KİRİZİNDE TÜRK BASINI	49
3.1. Araştırmanın Problemi.....	49
3.2. Araştırmanın Konusu	50
3.3. Araştırmanın Amacı.....	50
3.4. Araştırmanın Önemi	51
3.5. Evren ve Örneklem	51
3.6. Sınırlılıklar	51
3.7. Tanımlar.....	51
3.8. Yöntem.....	52
3.9. Metodoloji.....	53
3.10. Araştırma Soruları.....	53
3.11. Suriye İç Savaşında Türk Ulusal Basınının Olaylar Öncesi (30 gün)ve Sonrasındaki (30 gün) İçinde Birinci Sayfalarında Çıkan Haberlerin Analizi	54
3.11.1. Hürriyet Gazetesi	54
3.11.1.1. Hürriyet Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi	58
3.11.2. Sabah Gazetesi	59
3.11.2.1. Sabah Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi	69
3.11.3. Radikal Gazetesi	69
3.11.3.1. Radikal Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi	72

3.11.4. Ortadoğu Gazetesi.....	72
3.11.4.1. Ortadoğu Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi	80
3.11.5. Sözcü Gazetesi	81
3.11.5.1. Sözcü Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi	83
3.11.6. Aydınlık Gazetesi.....	84
3.11.6.1. Aydınlık Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi	89
3.11.7. Posta Gazetesi	90
3.11.7.1. Posta Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi	92
DEğERLENDİRME VE YORUM	92
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	96
KAYNAKÇA	99
ÖZGEçMİş	114

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CNN	: Cable News Network Uluslar Arası Haber Kanalı
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti isimli terör örgütü
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
NYT	: New York Times
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
THY	: Türk Hava Yolları
vd.	: Ve diğerleri
YAK	: Yüksek Askeri Konseyi

GİRİŞ

Arap Baharı olarak adlandırılan ve birçok ülkeyi doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen süreç uluslararası ilişkiler açısından yeni bir dönemi de beraberinde getirmiştir. Tunus da Aralık 2010 yılında başlayan ve 2011 yılında da devam eden olaylarla başlayan bu süreç kısa sürede birçok ülkeye sirayet etmiş, bununla birlikte sürecin etkileri sadece toplumsal olayların yaşandığı ülkelerde değil aynı zamanda bu ülkelerle komşuluk ilişkileri başta olmak üzere ilişkisi olan tüm ülkeleri de etkiler hale gelmiştir.

Arap Baharı sürecinde en derin ve yoğun çatışmaların yaşandığı ülke ise Suriye olmuştur. Etnik ve mezhepsel farklılıkları ile kozmopolit bir yapıya sahip olan Suriye’de başlayan toplumsal olaylar kısa sürede bir iç savaşa dönüşmüş ve halen devam eden çatışma ortamı ülkeyi parçalanma noktasına getirmiştir. Suriye’de yaşanan olaylar, Arap Baharı sürecinin yaşandığı diğer ülkelerden farklı olarak Türkiye üzerinde de ciddi etkiler doğurmuştur. Türkiye, Osmanlı Devleti’nden devraldığı tarihi mirastan ve buna dayalı olarak gelişen ilişkilerinden dolayı Arap Baharının yaşandığı ülkelerin tamamındaki süreçlerden belirli ölçülerde etkilenmiş olsa da Suriye’deki durum Türkiye’yi çok daha farklı boyutlarda ve daha derin etkilemiştir.

Bu araştırmanın amacı Suriye’deki iç savaşın ortaya çıkmasındaki etkenleri değerlendirerek, Türkiye-Suriye ilişkilerinin Arap Baharı safhalarındaki ilişkilerinin değişim süreçlerini araştırarak ortaya çıkarmaktır. Geçtiğimiz yıllar itibariyle gerçekleşmiş olan Arap Baharının yankılarının şu anda Suriye üzerinde devam ediyor olması ve hala bölgede silah seslerinin durmuyor olması, Türkiye’nin bir zamanlar çok iyi olduğu komşusuyla problemler yaşamasına neden olmuştur. Diğer Arap Baharı yaşayan devletlere nazaran Suriye’deki olaylar nedeniyle Türkiye komşularıyla ilişkilerinde problemler yaşanmaya başlanmıştır. Türkiye’nin bu olaylar patlak vermeden önce komşularla sıfır sorun politikası dönemin Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu’nun atılımlarıyla gerçekleşmiştir. Lakin Arap Baharı

sürecinin başlaması ve sırasıyla durumun Suriye'ye kadar kayması söz konusu olunca Türkiye-Suriye arasında bir takım anlaşmazlıkların doğuşuna vesile olmuştur.

Bu çalışmanın problemi Türkiye'nin iyi giden ilişkiler içerisinde yaşanan kriz ortamlarının Arap Baharıyla başlayarak Suriye'ye kadar dayanması ve Türkiye-Suriye arasındaki sıkı bağların kopma derecesine kadar geldiği durumun, Tğürk basının gözüyle Türkiye'ye nasıl aktarıldığı veya ifade edildiğidir.

Bu çalışmada son zamanlarda kargaşanın ve insani dramların hakim olduğu Suriye'deki bu karışık ortamlarının yaşanmasındaki etkenleri değerlendirerek, Türkiye-Suriye ilişkilerinin Arap Baharı safhalarındaki ilişkilerinin değişim süreçlerini incelemeye yönelik olacaktır.

Çalışmada ulaşılmak istenen asıl amaç ise Türkiye-Suriye ilişkilerinin zamanla kopma noktasına gelmesinde yatan etkenler ve bu etkenler çerçevesinde geleneksel Medya'da çıkan konu ile ilgili haberlerin incelenmesidir. Çalışmadaki evrenini Türkiye'de yayın yapan ulusal gazeteler, örneklemine ise Türkiye'deki bu ulusal gazetelerin en büyükleri olarak nitelendirilen gazeteler oluşturmaktadır. Çalışmanın sınırlılıklarını ise Suriye İç savaşının başladığı zaman olarak da kabul edilen, 25 Mayıs 2012 günü Suriye rejim güçlerinin Humus kentinin Hula Kasabasında 49'u çocuk, 34'ü kadın olmak üzere 109 sivilin öldürülmesi olayının 1 ay öncesi ve 1 ay sonrası 7 gazetede çıkan ilgili haberler oluşturacaktır.

Bu kapsamda ilk olarak Türkiye-Suriye ilişkilerinin tarihsel gelişimi ortaya konmuş, 2002 sonrası süreç detaylı bir biçimde ve iki ülke arasındaki ilişkinin farklı boyutlarını ortaya koyacak şekilde ele alınmıştır. Akabinde Suriye'deki mevcut durumun anlaşılmasında temel unsur olarak Arap Baharı sürecinin genel özellikleri incelenmiş, Tunus, Mısır ve Libya'da yaşanan gelişmeler ele alınmış, nihayetinde de Suriye'de yaşanan olaylar ile Türkiye'ye olan etkileri ortaya konmuştur. Araştırmanın son bölümünde ise Arap Baharı süreci uluslararası ilişkiler ve medya ilişkisi bağlamında değerlendirilerek, bu çerçevede ilk olarak uluslararası medyanın konuya yaklaşımları ve değerlendirmeleri incelenecektir.

Ayrıca 25 Mayıs 2012 günü Suriye rejim güçlerinin Humus kentinin Hula Kasabasında 49'u çocuk, 34'ü kadın olmak üzere 109 sivilin öldürülmesi olayının 1 ay öncesi ve 1 ay sonrası Hürriyet, Sabah, Radikal, Ortadoğu, Sözcü, Aydınlık ve Posta gazetelerinde ilgili haberler incelenerek, gazetelerin bazı politikaları gözetenek mi haber yaptığı, haberlerini tarafsız olarak mı yaptığı incelenecektir.

Aslında Ülkeler de Yasama, Yürütme ve Yargıdan sonraki güç olarak gelen Medyanın kendi ülkesine sorumlulukları olduğu unutulmamalıdır. Eğer Medya olanın zıddını yazıyorsa o ülkelerde gerçekten sorun var demektir. Çünkü kamuoyunun doğru bilgilendirilmemesi sonucu ülkeleri, bölgeleri ve dünyayı içinden çıkılmaz sorunlara doğru götürmesi kaçınılmazdır.

Çalışmanın sonucunda ise Türk Medyasındaki 7 gazetenin söylem analizi ve post yapısalcı yaklaşım yöntemiyle çözümlenerek Suriye İç savaşıyla ilgili verdikleri haberlerden takındıkları tutum ve izledikleri yol kesinlikle belli olacaktır. Kısacası Türk Basının haber yaparken Objektif ilkelerini benimsediği yoksa Sübjektif olarak mı davrandığı bu araştırmanın sonunda su götürmeyecek şekilde ortaya çıkacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TÜRKİYE–SURIYE İLİŞKİLERİ

Suriye, tarih boyu Akdeniz, Mezopotamya, Anadolu ve Mısır arasında coğrafi bir köprü konumunda olmuştur. Bu konum sebebiyle Suriye sürekli savaşların yaşandığı bir ülke olmuştur. İslamiyet’le birlikte Müslüman Araplar Suriye’yi fethetme girişimlerinde bulunmuştur. Suriye’yi egemenliği altına alan ilk Müslüman Türk Devleti ise Tolunoğulları’dır. Büyük Selçuklu Devleti’nin, özellikle de Sultan Melikşah’ın döneminde büyük bir kısmı Türklerin elinde ya da kontrolünde olan Suriye, Osmanlı hâkimiyetine girinceye kadar oldukça sık ve çalkantılı bir şekilde el değiştirip durmuştu (Yavuz, 2005: 41).

Yavuz Sultan Selim 1516 Mercidabık Savaşı’yla Suriye’yi fethetmiş ve Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katmıştır. Tarihsel bir karşılaştırma yapıldığında, Osmanlılar, Roma İmparatorluğu’ndan sonra en uzun süreli hâkimiyeti kurmuşlardır (Gürson, 2010: 5).

Sürekli güç mücadelelerinin yaşandığı Suriye topraklarında, Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altındayken herhangi bir değişiklik yaşanmamıştır. Avrupa’da yaşanan milliyetçilik akımının etkileri Ortadoğu’yu da etkisi altına aldığında bölgedeki istikrar bozulmaya başlamıştır. 19. yüzyılda “hasta adam” ilan edilen Osmanlı’yı parçalayıp, aralarında paylaşmak isteyen Avrupalı devletler bu sebeple bağlantılı olarak Ortadoğu’da da çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti’ne karşı uyguladığı yöntem özetle şuydu: “Osmanlı Devleti’nin Türk olmayan tebaasının devlete karşı isyan ettirilmesi ve bunun için her türlü imkânın hazırlanması” (Yavuz, 2005: 149).

Suriye’de körüklenen Arap milliyetçiliğine en büyük destek bölge üzerinde büyük çıkarları olan İngiliz ve Fransızlardan gelmiştir. İngilizler ve Fransızlar Arap coğrafyası üzerindeki çıkarlarını gerçekleştirmek için Arap milliyetçiliği fikrini bilinçli olarak teşvik etmişler ve bu sayede buraları Osmanlı İmparatorluğu

topraklarından ayırmaya çalışmışlardı (Gürson, 2010: 15). Milliyetçilik fikri henüz olgunlaşmadan Birinci Dünya Savaşı başlamıştır. Dört yıl süren savaş sonunda 30 Eylül 1918’de Suriye Osmanlı Devleti’nden ayrıldı. Bunun üzerine bölge toprakları İtilaf Devletleri tarafından işgal edildi. Suriye Meclisi tarafından Suriye Kralı ilan edilen Faysal’ın krallığı İngiltere ve Fransa tarafından tanınmadı. Ardından da San Remo Konferansı’nda Eylül 1920’de alınan bir kararla Suriye, Fransa’nın manda yönetimine bırakıldı. Türkiye–Suriye sınırı ise 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara ve Fransa arasında imzalanan Ankara Antlaşmasıyla belirlenmişti. Öte yandan Türk hükümetinin müdahaleleri ile 7 Eylül 1938’de Hatay bağımsızlığını ilan etmiş, ardından Hatay Meclisi 23 Haziran 1939’da Türkiye katılma kararını oy birliği ile almıştır (Yavuz, 2005: 240-295). 1920’den 1946’ya kadar Fransa yönetiminde kalan Suriye 17 Nisan 1946 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Başlarda Türkiye, Suriye’nin bağımsızlığını tanımazken 1946 Haziranı’nda Irak’ın arabuluculuğuyla Türkiye Suriye’nin bağımsızlığını tanımıştır.

İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra Dünya Soğuk Savaş Dönemine girdi. Bu dönemde dünya savaştan süper güç olarak çıkan iki ülkenin etrafında şekilleniyordu: Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB). İki Kutuplu sistem olarak adlandırılan bu dönemde Türkiye Batı bloğunda yer almış, NATO üyesi bir ülkeyken, Suriye Batı’ya sırtını dönmüş, Sovyetlere yaklaşan bir görüntü çizmekteydi. 1954 yılından sonra iki ülke arasında Hatay sorunu dışında sorunlar yaşanmaya başladı. Bunlardan biri Türkiye’nin Sovyet tehdidine karşı oluşturulan Bağdat Paketi’ne üye olması ve Suriye’nin bu pakte üye olmayı kabul etmemesiydi. Ardından Süveyş Krizi de patlak verince iki ülke arasındaki ilişkiler daha da kötüleşmişti (Akt., Yavuz, 2005: 340-341).

Yaşanan Süveyş Krizi’nden sonra Suriye, Sovyet Bloğa daha çok yakınlaştı. Suriye’nin ABD ile de sorunlar yaşaması, komşusu Türkiye ile de arasını açmış, yaşanan sorunlar Türkiye’ye sıçramıştı. Suriye’nin arkasında Sovyetler Birliği’nin, Türkiye’nin arkasında da ABD’nin yer almasıyla, iki süper güç ilk defa Orta Doğu’da çatışma haline gelmiş oldu (Gürson, 2010: 44). Tarihe “1957 Suriye Krizi”

olarak geçen gerginlik, BM Genel Kurulunda masaya yatırılmış, Endonezya'nın " tarafların karşılıklı görüşerek anlaşmaları" teklifi ile çözülmüştü.

Suriye bağımsızlığını ilan ettikten sonra çok sık darbe yaşayan bir ülke halini aldı. 1949, 1954, 1961, 1962, 1963, 1966 ve 1970 yıllarında birbirinden farklı darbeler gerçekleştirildi. Kurtuluş Savaşı'ndan çıkmış ve toparlanmaya çalışan Türkiye'de ise durum bu kadar karanlık olmasa da Türkiye de çalkantılı yıllar geçiriyordu. İşte her iki ülkenin istikrarsız olduğu bu dönemdeki ilişkilerde de kayda değer değişiklikler olmamıştı. 1964 yılına gelindiğinde ise iki ülke arasında yeni bir sorun baş gösterdi. Türkiye'de 1964 yılında Fırat Nehri üzerine Keban Barajı inşasının başlaması Suriye ve Irak'ı rahatsız etmişti. Türkiye, "suyu politik koz olarak kullanıp Ortadoğu'da egemenlik kurmaya çalışmak" ile suçlanmıştı (Yavuz, 2005: 347-352). Hafız Esad'ın 1970 yılında yönetime gelmesiyle Suriye'de yeni bir dönem başladı. Bu dönemde Suriye, Orta Doğu'nun önemli aktörlerinden biri olmuştur (Gürson, 2010: 67), İki ülke arasındaki ilişkiler bu dönemde de gelişme kaydedemedi. Bu duruma Hafız Esad yönetiminin aşırı milliyetçi tutumu neden oluyordu (Yavuz, 2005: 347-366).

Zaman ilerledikçe iki ülke arasında yeni sorunlar ortaya çıktı. Bunlardan biri Türkiye'de yapılması planlanan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) nin oluşturduğu "Sınır Aşan Sular Sorunu" idi. Türkiye'den doğan Fırat ve Dicle nehirlerinin Suriye'den geçerek Irak'ta denize dökülmesi bu projenin Suriye'yi rahatsız etmesine sebep oldu. Bir diğer sorun ise Suriye'nin Ermeni terör örgütü ASALA'ya verdiği destekti. Suriye'nin terör örgütlerine verdiği destek bununla sınırlı kalmıyor, Suriye PKK'ya da destek sağlıyordu. Suriye, PKK terör örgütüne, o güne kadar bir terör örgütüne yapılmış olanlardan çok daha fazlasını yaparak, Türkiye'nin büyük maddi ve manevi zararlara uğramasına katkıda bulunmuştu (Yavuz, 2005: 381). İki ülke de ortak bir coğrafya ve kültürü paylaşmış, ortak değerler etrafında yaşamıştır. İki ülkenin insanları arasında birbirlerine akraba olanlar da vardır. Türkiye ve Suriye'nin ortak paydaları çok olmasına rağmen aradaki sorunlar sürekliliğini her daim korumuştur.

1.1. Türkiye-Suriye İlişkilerinde 1998-2002 Ara Dönemi

Türkiye–Suriye ilişkileri, Suriye'nin bağımsızlığını ilan ettiği 1946'dan Adana Mutabakatının imzalandığı tarih olan 1998'e kadar hep inişli çıkışlı olmuştur. İki ülke ilişkileri, bu dönemde hiçbir zaman yakın ve sıcak bir havayı yansıtmamıştır (Öztürk, 1997: 53).

İki ülke arasındaki su ve terör sorunu 1980'lerin ikinci yarısından itibaren gerginliğin dozunu arttırmıştır. 1960'larda başlanan Fırat ve Dicle Nehirlerinin kontrol altına alınması planının önemli parçalarından olan Atatürk Barajı'nın 25 Temmuz 1992 günü açılış töreninde, Suriye, Irak ve Türkiye sınırlarının kesişim noktası olan Cizre'de terör saldırıları olmuştur (Kodaman, 2007: 75). GAP'a başından beri karşı olan Hafız Esad, projeyi sabote etmek için PKK'yı kullanmış, PKK'nın GAP şantiyelerini bombalamasına destek vermiştir. Türkiye'nin Irak ve Suriye'deki su taşkınlarını önlemek anlamında faydalanılabilecek olan GAP'a Hafız Esad'ın cevabı terörist eylemleri desteklemek olmuştur (Kodaman, 2007: 75 – 76). Hafız Esad'ın su sorununu kendi açısından düzeltebilmek amacıyla benimsediği yol teröre destek vermek olmuş, bu kapsamda Ermeni terör örgütü ASALA'ya, Kürt terör örgütü PKK'ya ve 1980 darbesinden sonra Türkiye'den kaçan terörist gruplara ciddi destek sağlamıştır.

Öte yandan Suriye ve Türkiye arasındaki gerilimi tırmandıran diğer önemli nokta, Suriye'nin PKK terör örgütüne önemli miktarda maddi ve lojistik destek sağlaması olmuştur. Suriye'de PKK'nın birinci ve ikinci kongreleri yapılmış, PKK elebaşı Abdullah Öcalan Hafız Esad ve kardeşi Cemil Esad'dan bizzat yardım almış, terör örgütü mensuplarına gerilla savaşı eğitimi verilmesi sağlanmıştır. Terörist başı Suriye'deki kamplarda 1994 yılına kadar 15.000 terörist eğittiğini açıklamıştır (Özcan, 2000: 248). Hem su sorunu, hem de Suriye'nin teröre olan desteği Türkiye'nin sabrını bitirmiş, Türk siyasetini ve askeri gücünü harekete geçirmiştir. Türkiye her fırsatta Suriye'nin teröre destek vermesinden dolayı rahatsız olduğu yönünde açıklamalar yapmıştır. Dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz, terörün

Türkiye’de tırmanmasının sorumlusu olarak Suriye’yi işaret ederken, Suriye ise bu dönemde Türkiye’nin İsrail’le yakınlaşmasından şikâyetçi olmuştur.

16 Eylül 1998’de dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Attila Ateş beraberindeki generallerle Hatay’a gitti. Yaptığı açıklamada Suriye’yi ağır bir dille eleştiriyor, teröre destek vermekle suçluyor, bir savaşın başlamasına sebep olacak şekilde Suriye’yi uyarıyordu: “Daha fazla sabrımız kalmadı.” (Aktaran: Olson, 2005: 7) Diğer taraftan Türkiye olası savaş durumu için gereken hazırlıkları yapmaya başlamıştı. 30 Eylül’de Milli Güvenlik Kurulu, imzaladığı eylem planı kapsamında sınıra yakın bölgelere 10.000 asker yerleştirdi. Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu, bu krizi “Türkiye ile Suriye arasında ilan edilmemiş bir savaş hali” olarak nitelendirdi (Olson, 2005: 8). Suriye ise yaşananlar karşısında krizin çözülebileceği yönünde açıklamalar yaparken, gerektiği durumda da saldırılara karşı kendilerini koruyabileceklerini belirtti. Suriye, kendini koruyabilmek için Arap dünyasının desteğini istedi. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak ve Lübnan Suriye’ye destek verdiklerini açıkladılar (Olson, 2005: 9).

Süreç boyunca Türk yetkililer, sorunun diplomatik ilişkiler yoluyla çözülmesi, sayet diplomatik yollar sonuç vermezse askeri yolların denenmesi taraftarı olmuştur. Suriye ise durumun ciddiyetinin farkına varmış, Türkiye’nin tehditleri ve kararlı tutumu karşısında geri adım atmak durumunda kalmıştır. Mısır Arap Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek’in arabuluculuğuyla iki taraf 19–20 Ekim 1998’de Adana’nın Ceyhan ilçesinde bir araya gelmişlerdir. Yapılan anlaşmada Suriye PKK terör örgütüne ve Abdullah Öcalan’a vermiş olduğu desteği keseceğini garanti etmiştir. İki ülke arasında yapılan Adana Mutabakatının maddeleri şu şekildedir:

1. İki ülke üst düzey güvenlik yetkilileri arasında derhal ve doğrudan telefon hattı tesis edilecek ve kullanılmaya açılacaktır.
2. Taraflar diğerinin diplomatik temsilciliklerine ikişer özel görevli atayacaklar ve bu görevliler Misyon şefleri tarafından bulunulan ülke makamlarına takdim edilecektir.

3. Türk tarafı, terörle mücadele bağlamında, güvenlik arttırıcı tedbirlerin ve bunların etkinliğini denetlemek üzere, bir sistemin kurulmasını Suriye tarafına önermiştir. Suriye tarafı, bu öneriyi makamlarının onayına sunacağını ve neticesi hakkında en kısa zamanda bilgi vereceğini belirtmiştir.
4. Türk ve Suriye tarafları, Lübnan'ın da muvafakatinin alınması kaydıyla, PKK terörüyle mücadele konusunu üçlü çerçevede ele almayı kararlaştırmışlardır.

Bu mutabakat sonucunda Suriye, Türkiye–Suriye ilişkilerini kopma noktasına getiren teröre verdiği desteği kaldırmış, PKK'yı terör örgütü olarak tanımış ve Abdullah Öcalan'ı sınır dışı etmiştir. Öte yandan bu anlaşma ile Türkiye'nin Ortadoğu politikasının vizyonu değişmiştir. 1998 Adana Mutabakatı ile oluşturulan yeni güvenlik düzenlemeleriyle Türkiye ve Suriye arasında ticaretten turizme uzanan geniş ölçekli bir işbirliği zeminin hazırlanmasını sağlamıştır. 1998 yılında imzalanan Adana Mutabakatı sonrası, 2000 yılına kadar iki ülke ilişkilerinde güven inşa etme çalışmaları devam etmiştir (Maden, 94). Dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in 13 Haziran 2000'de Hafız Esad'ın cenaze törenine katılması, ilişkilerin iyi yönde evirildiğinin kanıtı niteliğindedir. Hafız Esad'ın yerine seçilen oğlu Beşar Esad'ın Türkiye'ye karşı ılımlı tavrı ve iki ülke liderlerinin karşılıklı ziyaretleri, gelecekte ilişkilerin daha iyi olacağı izlenimi oluşturmuştur. Bu dönem iki ülke arasındaki ilişkiler için bir yumuşama dönemidir.

Abdullah Öcalan'ın Suriye'den sınır dışı edildikten sonra önce Rusya'ya, oradan da İtalya'ya geçmiş, son olarak 15 Şubat 1999'da Kenya'da Türklere teslim edilmiş, bordo bereliler tarafından teslim alınan Öcalan Türkiye'ye getirilmiştir. Bu hamle de Türkiye'nin PKK karşısında önemli bir kazanç elde etmesini sağlamıştır. Diğer yandan iki ülkenin turizm bakanları başkanlığında 1999 yılında imzalanan 4. Dönem Turizm Karma Komisyon Toplantısı Protokolü de ilişkilerin iyi yönde geliştiğinin bir diğer göstergesidir. Bu protokol iki ülke arasındaki turizmi canlandırmak, her iki ülkenin ortak tanıtımı için seyahat acenteleri ve oteller arasında

işbirliğini geliştirmek, iki ülke arasında turizm alanındaki eğitim programlarında işbirliği yapmak gibi konuları kapsamıştır.

1.2. 2002 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri

Suriye’de 2000 yılında Hafız Esad’ın ölümüyle yerine oğlu Beşar Esad’ın geçmesi, Türkiye’de ise 2002 seçimleriyle Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’nin iktidar olması Suriye – Türkiye ilişkilerine yeni bir boyut kazandırmış, Arap baharına kadar iki ülke arasında tarihte görülmeyen düzeyde bir dostluk yaşanmıştır. Bu ilişkiler siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan gelişme göstermiştir. AKP’nin siyasal İslâm’ı benimsemiş olması, Suriye’yle olan ortak tarih, kültür ve değerleri göz önünde bulundurması Ortadoğu vizyonunu belirlemiş, Suriye’yle ilişkilerinin de sıcak olmasını sağlamıştır. İki ülke arasında üst düzeyde gerçekleşen ziyaretler, Suriye ve Türkiye yakınlaşmasında önemli rol oynamaktadır. Öte taraftan 11 Eylül saldırısının yaşanmasıyla birlikte ABD’nin 2002’de Irak’ı işgali, Türkiye – İsrail arasında yaşanan Davos Zirvesi Krizi, Mavi Marmara gibi gerilimler Türkiye ve Suriye’yi birbirine daha çok yakınlaştırmıştır. İlişkilerde bugün gelinen nokta ortak tehdit algılamalarının yanı sıra karşılıklı güven ve diyalog temelleri üzerine kuruludur (Ayhan, 2009: 28).

1.2.1. Türkiye-Suriye İlişkilerinde Ortak Tehdit Algısından, Stratejik İş Birliğine

Türkiye ile Suriye yakınlaşması, Amerika’nın Irak işgaliyle hız kazanmıştır. 2003 yılındaki Amerika Irak işgalinden hemen sonra ABD ve İsrail tarafından kuşatıldığını anlayan Esad, Türkiye ile uyumlu ve sıcak politikalar izlemeye başlamış olup, ABD’nin Irak’ı işgaliyle güvenlik açısından sorunlar yaşamaya, aynı zamanda ekonomik sorunlarla da mücadele etmeye başlamıştır. ABD’nin, Irak içindeki Kürt gruplardan destek görmesi ve Irak’ın parçalanabileceği endişesi de hem Türkiye hem de Suriye’nin ortak kaygısı olmuştur. Öte yandan Türkiye’nin İsrail’le arasının açılması, Suriye’nin İsrail’le zaten sorunlu olan ilişkileri iki ülkenin ortak bir tehditle karşı karşıya kaldığı diğer bir durumdur.

Bu süreçte Türkiye ve Suriye ortak tehditler karşısında stratejik işbirliği yapma yoluna gitmiştir. AKP'nin özellikle Müslüman dünyasına yakın karakteri ve siyasal İslam'a eğilimli oluşu da Türkiye'nin Ortadoğu'daki vizyonuna yeni bir yaklaşım getirmiştir (Kambur, 2012: 158). Bu vizyondaki kilit isim ise önce dış politika başdanışmanlığı, ardından da Dışişleri Bakanlığı yapan Ahmet Davutoğlu olmuştur.

İlişkilerin gelişmesinde iki ülke liderlerinin karşılıklı ziyaretlerinin yanı sıra, 16 Eylül 2009'da imzalanan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Anlaşması da etkili olmuştur. Stratejik İşbirliği Konseyi öncelikli olarak Türkiye ve Suriye arasındaki ilişkilerin her alanda gelişmesine yardımcı olacak mekanizmalar ve somut adımlar içermesinden dolayı oldukça önemlidir (Ayhan, 2009: 31).

1.2.2. Ekonomik ve Sosyal İlişkiler

Beşar Esad'ın 2004'te Türkiye'yi ziyareti, bağımsız Suriye Devleti liderlerinden birinin ilk kez Türkiye'ye resmi ziyarette bulunması açısından önemliydi. Ziyaret sonrasında Suriye, 13 Ocak 2004'te aldığı bir kararla Türk sanayicilerine, işadamlarına ve tüccarlarına, Suriye'nin (hava, kara, deniz) tüm sınır kapılarından vize alma hakkı ve kolaylığı sağlamıştır (Sayın, 2010). Bu kolaylık neticesinde Türk işadamları Suriye'ye daha kolay seyahat edebilecek, vize almak için Türkiye'de zaman kaybetmeyeceklerdi.

1998 krizinden altı yıl sonra Ekim 2004'te Suriye Hükümeti, Türkiye'nin Suriye üzerinden demiryolu ile Irak'a mal taşınmasına koyduğu kısıtlamayı kaldırmıştır (Gaytancıoğlu, 2008: 120). Bu gelişmenin de Türkiye ihracatı açısından olumlu olduğunu söylemek mümkündür.

Daha sonra dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in de Suriye'yi ziyaretiyle devam eden süreç, Suriye-Türkiye arasındaki ilişkinin siyaseten olduğu kadar, ekonomik ve sosyal açılardan da iyileşmesi durumunu ortaya çıkarmıştır. Dönemin Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan 22-23 Aralık 2004'te Suriye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyarette, Türkiye ile Suriye arasında, AB'nin güneye açılım politikasının bir parçası olan Serbest Ticaret Antlaşması iki ülke

başbakanları tarafından imzalanmıştır. Serbest Ticaret Antlaşması iki ülke açısından önemli fırsatlar ve kolaylıklar sunmaktadır. Gümrük duvarlarının kaldırılması, geçişlerde alınan vergilerin azaltılması, uluslararası ticarete çifte vergilendirme kuralından vazgeçilmesi ticarete canlılık getirmiştir (Kınalıtopuk, 2014: 26). Yapılan anlaşma neticesinde iki ülkenin karşılıklı olarak sanayi ürünlerindeki vergileri kaldırması ticari hareketliliği arttırmıştır. Serbest Ticaret Anlaşması ile Türkiye–Suriye dış ticaret hacmi genişlerken, Türk ve Suriyeli işadamları, ithalat ve ihracat işlemlerinde yeni kolaylıklara kavuştu (Sayın, 2010).

6–7 Ekim 2007 tarihlerinde dönemin Dışişleri Bakanı Ali Babacan’ın Suriye’yi ziyaretinin ardından Beşar Esad 16–19 Ekim 2007 tarihleri arasında Türkiye’ye iade-i ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret esnasında iki ülke arasında “Türkiye ile Suriye Arasında İşbirliği Mutabakat Zaptı” imzalanmıştır. Bu anlaşmada siyasi konular, güvenlik meseleleri, enerji ve su gibi konulara ek olarak ekonomiyle ilgili projeler de bulunmaktadır.

Yapılan anlaşmaların amacı karşılıklı ekonomik çıkarlar doğrultusunda iki ülke arasındaki ticaretin rahatlatılması ve önceden var olan güçlüklerin giderilmesidir. Bu çabalar tarım ürünlerine kadar uzanmakta ve iki ülke arasındaki ticaret hacminin artırılması ve karşılıklı yatırımlar için daha uygun ortamın sağlanmasını hedeflemektedir (Osmanov vd., 2006: 220).

Türkiye’nin Suriye ile birçok açıdan ilerleme kaydettiği ilişkilerde bulunması, iki ülkeyi sosyal ilişkiler açısından da etkilemiştir. Türkiye, Suriye’nin İsrail’le yaşadığı problemlerde arabuluculuk görevi üstlenmiş, bu durum Türkiye’nin Suriye ve diğer Ortadoğu ülkeleriyle yakınlaşmasını sağlamıştır. Böylece başta Suriye olmak üzere Ortadoğu sokaklarında Türk bayrakları ve Erdoğan posterleri dalgalanmaya başlamıştır (www.kenandabirkuyu.org, 2018).

Başbakan Erdoğan’ın davetiyle 16 Eylül 2009’da Beşar Esad Türkiye’ye bir ziyarette bulunmuş ve bu ziyaret sonrasında “Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi” kurulmuştur. Bu Konsey ile taraflar arasında gündem konuları belirlenecek, karşılıklı

görüş alış-verişi ve müzakereler yoluyla politikalar ve işbirliği zemini belirlenecektir (Ayhan, 2009: 3). Aynı günün devamında iki ülke Dışişleri Bakanları tarafından karşılıklı olarak vizelerin kaldırıldığı açıklanmıştır. Bu görüşmelerden iki gün sonra yani 18 Eylül 2009'da vizesiz geçiş uygulanmaya başlamıştır. Vizelerin kaldırılması sınırın iki ayrı tarafında yaşayan akraba aileleri birleştirmiş, bu durum iki tarafta da sevinçle karşılanmıştır.

12-13 Ekim 2009'da ise kurulan konseyin Birinci Bakanlar Kurulu toplantısı gerçekleştirilmiş ve somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Birinci Bakanlar Kurulu toplantısında, karşılıklı olarak diplomatların eğitilmesi, dış ticaret hacminin beş milyar dolara çıkarılması, başta Gaziantep-Halep olmak üzere Türkiye-Suriye tren yolu ulaşımına ağırlık verilmesi, Suriyeli ve Türk lisans düzeyindeki üniversite öğrencilerinin değişim programına katılması ve Fırat-Dicle ve Asi nehri ile ilgili sorunların çözülmesi ve bir dizi baraj yapılması kararlaştırılmıştır (Sayın, 2010: 15). Bu toplantıda, Asi Nehri üzerinde "Asi Dostluk Barajı" kurulması kararlaştırılmış ve Şubat 2011'de bu barajın temelleri atılmıştır.

1.2.3. Son Dönem Türk Dış Politikasında Suriye Algısı

Türkiye - Suriye ilişkileri Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasıyla başlayıp, Cumhuriyetin kurulmasıyla devam eden, inişli - çıkışlı ve çoğu zaman gergin düzeyde olmuştur. Türkiye'de 90'lı yıllarda artan terör olayları, Suriye'nin PKK'ya destek vermesi, su sorunu, Hatay meselesi gibi sebeplerle Türkiye-Suriye ilişkilerini yıpratmış, Türkiye'nin Suriye'ye karşı sert bir dış politika izlemesine sebep olmuştur. 2002 AKP iktidarından sonra yumuşamaya başlayan ilişkiler Arap baharının başlamasıyla tekrar yıpranma sürecine girmiştir.

Türkiye özellikle 2000 yılından sonra bölgesel ve global etkinliğini artırabilmek için sistem içinde manevra kabiliyetini genişletici esnek ve aktif diplomasiye dayalı bir dış politika anlayışı uygulamaya koymuştur (<http://tasam.org>, 2018).

AKP iktidarı, Avrupa Birliği (AB) süreci kapsamında yakın çevresindeki problemlerini çözmeye karar vermiş ve “komşularla sıfır sorun” politikasını benimsemiş, bu doğrultuda ilişkilerine yön vermeye çalışmıştır. Bu politikanın bir gereği olarak Türkiye, 1998 yılında Suriye’yle başlattığı olumlu ilişkileri karşılıklı ziyaretler ve anlaşmalarla pekiştirmeye başlamıştır. Suriye, Türkiye’nin, bir başka ifadeyle Ak Parti’nin bölgede gıpta ve hayranlık uyandıran “komşularla sıfır problem, azami işbirliği ve bölgesel entegrasyon” politikasının en önemli ayağını oluşturuyordu (Dursunoğlu, 2011). Suriye’nin İsrail’le yaşadığı sorunlarda arabuluculuk rolü üstlenen Türkiye, İsrail’i dengeleyen bir bölge gücü olarak ortaya çıkmıştır. Fakat aynı yıl İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırıları, 2009’daki Davos krizi, 2010’da yaşanan Mavi Marmara baskını Türkiye ve İsrail arasında gerginlik yaşanmasına sebep olmuş, tüm bunlar Türkiye’nin Suriye’yle daha çok yakınlaşmasına yol açmıştır. Suriye’yle yakınlaşma güney sınırındaki terör tehlikesini dizginlemiş, sınırda güvenlik sağlanmıştır. Diğer taraftan vizelerin kaldırılması ticareti kolaylaştırmış, ticari ve insani uyum güçlendirilmiştir.

Arap Baharı, 98’den beri artan bir ivmeyle gelişmekte olan Türkiye–Suriye ilişkilerinin önünü kesmiş, süreç geriye doğru işlemeye başlamıştır. AKP iktidarı önceleri bölgenin iç işlerine karışmamak adına sessizliğini korumuş, Esad rejimini reformlar yapmaya davet etmiş, daha sonra Esad rejimiyle bağlarını koparmış, demokrasi adına halktan yana olduğunu savunmuş ve muhalif gruplara destek veren söylemlerde bulunmuştur. Türkiye’deki siyasal muhalefet izlenen dış politikanın, ulusal güvenliğe, ulusal bütünlüğe, ulusal çıkarlara zarar verdiğini söylerken, komşu ülkelerin liderleri de, Türkiye’nin izlediği siyasetin, bölgedeki çatışmaları körüklediğini, ayrılıkçı unsurları cesaretlendirdiğini ifade etmişlerdir (Doster, 2013-a: 75).

1.2.4. Suriye Dış Politikasında Türkiye Algısı

Suriye, tarihi boyunca Batılı emperyalist güçler karşısında Arap milliyetçiliğiyle varlığını korumaya çalışmış, Büyük Suriye idealini gerçekleştirme peşinde olan bir dış politika tutumu sergilemiştir. Hafız Esad’ın Büyük Suriye ideali,

oğlu Beşar Esad'ın yerini devralmasıyla birlikte Suriye'nin bölgedeki prestijini sağlamaya evrilmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği ve komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurmak ve terörist devletler listesinden çıkmak Beşar Esad'ın hedefleri arasında yer almıştır (Gaytancıoğlu, 2008: 31).

Suriye kendisini tehlikeye atan düşman ülkelere karşı kendini koruyabilmek adına, yakın çevresinde yeni dostlar edinme stratejisini tarihten bu yana uygulamıştır. Suriye dış politikasında İsrail ile Yakındoğu'da yaşadığı rekabet ve bu ülke kaynaklı güvenlik tehditleri büyük önem taşımaktadır (Aydın vd., 2012: 69). Bu bağlamda Beşar Esad, İsrail'le yaşadığı Golan Tepeleri, Filistin gibi sorunlarda yalnız kalmamak için, Türkiye'yle dostluk ilişkileri kurmaya başlamış, kendine stratejik müttefik yaratmaya çalışmıştır. Oysa 90'lı yıllarda İsrail–Türkiye yakınlaşması, Türkiye ve Suriye'nin arasını daha çok açmış, Suriye'nin güvenlik kaygıları dolayısıyla Irak'la yakınlaşmasına sebep olmuştur.

Diğer taraftan Esad'ın iktidara geldiği ilk dönemlerde ABD'nin Suriye'ye karşı olan tepkisi, Bush'un Suriye aleyhine yaptığı yorumlar, Esad'ı ve Suriye'yi uluslararası politikada yalnız bırakmış ve Esad yoğun bir baskıya maruz kalmıştır. ABD'deki şahinlere göre kitle imha silahlarına sahip, terörizmi ve Irak'taki direnişçileri destekleyerek bölgede istikrarsızlık yaratan Suriye, dünya güvenliği için önleyici saldırılarla etkisiz hale getirilmesi gereken tehlikeli bir tehdit kaynağıydı (<http://tasam.org>, 2018). 2003'te Irak'ın işgaliyle ABD'nin baskısını her an ensesinde hisseden ve uluslararası arenada da yalnızlaştırılan Suriye, tüm bunlarla tek başına mücadele edemeyeceğini anlamış, Türkiye ile olan ilişkisini ileri seviyelere taşıma gayreti içerisinde olmuştur.

Kürt sorunundan kaynaklanan toprak bütünlüğü hakkındaki endişeleri, Türkiye ve Suriye'yi ortak hareket etmeye zorlarken, Suriye açısından önemli bir konu haline gelen Avrupa Birliği de Suriye'nin Türkiye'yle iyi ilişkiler içerisinde olmasına sebep olmuştur. Suriye değişen dünya düzenine ayak uydurmaya çalışmaktadır. Dış politikada liberalleşme, ekonomide serbest piyasa ekonomisine geçiş ve diğer siyasi ve iktisadi düzenlemeler çabası içinde olan Suriye'nin Avrupa Birliği ve Batı ile

ilişkilerinde Türkiye, bir “köprü” konumunda bulunmakta, bu durum, Türkiye–Suriye ilişkilerine ayrı bir boyut katmaktadır (Aydın vd., 2012: 69).

Tarih, kültür, din gibi ortak noktalarda birleşen iki ülke ortak tehditlere de sahip olunca dış düşmanlara karşı birlikte hareket etmeye yönelmişler ve dış politikalarını da bu çerçevede doğrultusunda belirlemişlerdir. Öte yandan globalleşen dünyadan da kopmak istemeyen Suriye, Türkiye ile ilişkilerini Arap baharına kadar iyi seviyelerde tutmaya çalışmıştır. Suriye'nin 21. yüzyıldaki dış politikasının ana hedefinin “İç düzeninden ödün vermeden Batı'ya dönük yaşamak” olduğu söylenebilir (Balbay, 2006: 30).

1.2.5. Türkiye’de Çok Yönlü Dış Politika ve Komşularla Sıfır Sorun

Soğuk Savaştan sonra dünya genelinde yaşanan sistemsel kriz ile ekonomik, stratejik ve politik karmaşadan Türkiye de etkilenmiş, değişen küresel konjonktür karşısında dış vizyonunu değiştirmek durumunda kalmıştır. Öte yandan Türkiye'nin dış politikasında etkili değişiklikler yapmasının bir diğer nedeni de AB sürecinde yaşanan gelişmelerdir. Türkiye 1999 yılında resmen AB üyeliğine aday devlet statüsü kazanmış, bu bağlamda diğer devletlerle olan ilişkilerini sorunsuz yürütme çabasına girmiş, kendine güvenen, inisiyatif sahibi, istikrarlı bir ülke izlenimi oluşturma yolunu benimsemiştir.

11 Eylül saldırıları dünya genelinde bir korku yaratmış, devletler siyasi ve askeri sistemlerini gözden geçirmiş, özellikle güvenlik konusunda bazı değişimler, dönüşümler yaşanmıştır. Bu saldırı akabinde Ortadoğu ise yeniden şekillenmeye başlamış, bölgede dengeler altüst olmuştur. 11 Eylül saldırılarının etkilerinin yanı sıra, Türkiye’de yapılan 2002 seçimleri sonucunda iktidara gelen AKP ile birlikte de Türkiye'nin dış politika anlayışında değişimler meydana gelmiştir. AKP iktidarı dış politikada çok yönlü ve pro–aktif bir şekilde, komşularla sıfır sorun ilkesini benimsemiştir. Sıfır sorun yaklaşımını tasarlayan ve AKP'nin dış politika vizyonuna yerleştiren dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu olmuştur. Sıfır sorun yaklaşımı, Türkiye'nin komşularıyla ve yakın coğrafyasıyla mümkün olduğunca

asgari ölçüde sorun yaşamasını hedeflemekte ve bölgeyi bir güven ve istikrar bölgesi haline getirmeyi hedeflemektedir (Duran ve Özdemir, 2012: 186).

AKP'nin bölgede istikrarı sağlamada ve bölge lideri olabilmek amacıyla izlemiş olduğu komşularla sıfır sorun politikasına bazı eleştiriler getirilmektedir. Eleştiriler bütün komşu ülkelerle aynı anda iyi ilişkiye sahip olunmasının çok kolay olmadığı yönündedir. Bu eleştirilerin temelinde bir komşu ülke ile olan çıkar ilişkisi diğer komşu ülkenin menfaatini zedeleyebilir düşüncesi vardır (Kınalıtopuk, 2014: 12).

Arap Baharından önceki birkaç yılda, Türkiye Güneydeki komşularıyla bağlarını güçlendirmiş ve bu ülkelerle daha iyi ekonomik ve siyasi ilişkiler kurmak için çaba sarf etmiştir (Kardaş, 2013: 72). Arap Baharı'yla başlayan süreçte ise birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye'nin de dış politikasında çeşitli zorluklar ortaya çıkmıştır. AKP iktidarının hayata geçirmeye çalıştığı sıfır sorun politikasının yeterince hayat bulmadığı yönünde eleştiriler mevcutken, bu politikanın Arap dünyasındaki halk hareketlerine yenik düştüğü yönünde görüş belirtenler de bulunmaktadır.

1.2.6. Komşu Ülkelerle İlişkilerin Değişmesi Suriye Örneği

2010 yılının son günleri yaşanırken, Tunus'ta 26 yaşında, üniversite mezunu bir gencin ekonomik sıkıntılardan dolayı bunalıma girmesi ve kendini yakmasıyla başlayan dalga tüm Ortadoğu'yu etkisi altına almış, bölge genelinde bir isyan hareketi başlamıştır. Arap Baharı diye adlandırılan bu süreç Türkiye'nin komşularla sıfır sorun politikasını sekteye uğratmış, olayların güney komşu Suriye'ye de sıçramasıyla iki ülke arasında 1998'de başlatılan ekonomik, siyasi, askeri ilişkiler geriye doğru gitmeye yönelmiştir.

Ortadoğu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi Suriye'de de 2011'de halk ayaklanması başlamış, önceleri protestolar şeklinde kendini gösteren ayaklanma daha sonra olayların büyümesiyle birlikte bir iç savaşa dönüşmüştür. Suriye'de yaşanan katliamı andıran görüntüler uluslararası kamuoyunun da dikkatini çekmeye

başlamıştır. Türkiye'nin Suriye'de yaşanan olaylardan rahatsızlığı Başbakan R. Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun söylemlerinde fazlasıyla kendisini hissettiriyordu. Suriye'de yaşanan olaylar, insan hakları ihlalleri, Esad'ın halkın üzerine ağır silahlarla, tanklarla saldırması tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tepkiyle karşılanmış, özellikle AKP iktidarıyla iyi tarafa doğru hızlı bir ivme kazanmış olan Türkiye – Suriye ilişkilerinin eskisinden bile kötü bir hal almasına sebep olmuştur. Türkiye'nin coğrafi olarak da Suriye'ye yakınlığı, konuyla diğer dünya ülkelerinden daha çok ilgilenmesine sebep olmuş ve yaşananların etkileri yakından hissedilmiştir. Beşar Esad'a bir zamanlar “kardeşim” diye hitap eden Erdoğan ve hükümeti Esad'ın yönetimi bırakmasından yana bir tavır almış ve Esad karşıtlarını desteklemiştir. Bunun yanında Türkiye, Suriyeli mültecilere kapılarını açmış, savaştan kaçanları sahiplenmiştir. Dostluk ve kardeşlik mesajları veren iki ülke arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelmiştir (Kınalıtopuk, 2014: 31-34).

Türkiye'nin olaylara bu denli müdahil olmasının sebebi coğrafi olarak yakın olmasının yanı sıra, Türkiye'nin bölgede söz sahibi olmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Suriye'de artan baskı, tek parti yönetimi, olayların büyüyerek iç savaşa evrilmesi ve neticesinde yaşanan ölümler ve yıkımlar AKP iktidarının Esad'ın bir an önce gitmesi yönündeki politikalarına yön vermiştir.

Türkiye'de Esad'a karşı yapılan kötü propagandaya Suriye'den gelen cevap da aynı ölçü nispetindedir. Erdoğan'ın Suriye halkına karşı Esad'ın gitmesini savunmasına karşılık, Esad da Türkiye halkıyla problemi olmadığını belirtmiş, bunun yanında AKP iktidarının Batı'nın oyuna geldiğini söylemiştir.

Arap Baharıyla başlayan Türkiye–Suriye ilişkilerinin bozulması, Suriye'nin Türkiye'yi çeşitli şekilde tacizleriyle devam etmiştir. Suriye 22 Haziran 2012'de uluslararası sulardaki Türk jetini herhangi bir uyarıda bulunmadan düşürmüş, 2 Türk pilotu şehit olmuştur. 3 Ekim 2012'de Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesine Suriye'den atılan top mermisi 5 sivilin ölümüne sebep olmuştur. Yaşanan bu gerilimler sonucu AKP tehdit bulunan ülkelere asker gönderme izni veren tezkereyi 4 Ekim 2012'de

meclise getirmiş ve teklif meclisten geçmiştir. 11 Şubat 2013'te Suriye sınırında Suriye uyruklularca bomba yüklü araç patlatılmış, 10 kişi ölmüştür. 11 Mayıs 2013'te ise Reyhanlı'da üst üste meydana gelen iki patlama Suriye-Türkiye gerginliğini tırmandıran son nokta olmuştur. Son dönemde karşılıklı yapılan soğuk ve sert açıklamalar ve Suriye'nin PKK'ya yeniden kapısını açması, faaliyetlerine izin vermesi zaten Türkiye-Suriye ilişkilerinin yeterince gergin olmasını sağlamıştı, üstüne 22 Haziran 2012 tarihinde keşif uçuşu yapan Türk jetinin Suriye tarafında düşürülmesi gerginliğin bir savaşa dönüşmesine neden olacak duruma getirdi (Aydın vd., 2012: 72).



İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAP BAHARI VE ARAP BAHARI ÇERÇEVESİNDE GELİŞEN OLAYLAR

2008’de yaşanan küresel ekonomik kriz, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerini önemli ölçüde etkilemiş, 2010 yılında bölge ülkelerinde fiyat artışları yaşanmaya başlamıştır. Gıda fiyatlarındaki artışın yarattığı sosyal bunalım, ulusal güvenlik devletine ve neoliberal ekonomi politikası kurumlarına karşı uzun zamandan beri duyulan yakınmaları tetiklemiştir (Prashad, 2012: 98). 17 Aralık 2010’da Tunus’ta üniversite mezunu bir genç, yaşadığı ekonomik bunalımlar neticesinde kendini yaktı. Kendini yakan Muhammed Buazizi’nin 4 Ocak 2011’de hayatını kaybetmesiyle başlayıp, zamanla tüm Ortadoğu’yu ve Kuzey Afrika’yı saran halk ayaklanması, Arap Baharı adını almıştır. Arap Baharının hızla yayılmasını tetikleyen unsurlar gelişen teknolojiyle birlikte uydu kanalları, cep telefonları ve yaygın internet kullanımı olmuştur.

Bölge genelinde olaylar Tunus’ta başlamıştır. Ardından Cezayir, Lübnan, Ürdün, Moritanya, Sudan, Oman, Yemen, Suudi Arabistan, Mısır, Suriye, Libya, Irak, Bahreyn, Kuveyt de protestolara ve gösterilere sahne olmuş ülkelerdir (Sağsen, 2011: 58). Arap Baharı, bazı ülkelerde protesto, miting, barış gösterileri şeklinde tezahür ederken, bazı ülkelerde ise birer iç savaşa dönüşmüştür. Arap Baharı neticesinde Tunus, Mısır ve Libya yönetimde değişikliğe giderken, Suriye’deki Baas Rejimi halen kanlı bir iç savaş yürütmektedir.

Genel olarak, protesto ve halk ayaklanmalarının yaşandığı ülkelerde liderler, düzeni yeniden sağlayabilmek için yönetsel değişiklikler ve reformlar taahhüt etmektedir (Sağsen, 2011: 59). Kimi ülkelerde küçük de olsa reformlar yapılırken, bazı ülkeler iç karışıklıklarla mücadele etmeye devam etmektedir. Bölgede yaşanan olaylar tüm dünyanın gözünü Ortadoğu’ya çevirmesine sebep olurken, ayaklanma yaşanan ülkelerin yakın komşuları, olaylardan daha çok etkilenmiş ve hem konuyla hem bölgeyle yakından ilgilenmeye başlamışlardır. Bölge ülkelerinin farklı sosyo-ekonomik ve siyasi yapıya sahip olması, yaşanan olayların nedenlerini, gelişme biçimlerini ve sonuçlarını da farklı hale getirmiştir (Çınar ve Göçer, 2015: 55).

2.1. Arap Baharını Oluşturan Etmenler

Yıllardır baskıcı ve otoriter rejimler tarafından yönetilen Arap halkları, 2010 Aralık ayında, Tunus'ta başlayan isyan dalgası ile birlikte çeşitli değişimlere sürüklenmiştir (Orhan, 2013: 18). Arap coğrafyasındaki halkların kendilerini yöneten diktatörlere, içinde buldukları ezilmişliklere bir başkaldırı olan bu sürecin ekonomik olduğu kadar sosyal ve siyasal dinamikleri de bulunmaktadır. Aşağıda bu nedenler açıklanmıştır.

2.1.1. Siyasi Nedenler

Arap toplumlarındaki siyasi yönetimin bugüne dek demokrasiden uzak diktatörlüklerle, monarşilerle yönetilmesi, bölge halklarının yönetime dahil edilmemesi paralelinde temel insan hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılmaları kitlelerdeki hoşnutsuzluğun temel sebeplerindedir. Bu bağlamda Orta Doğu ülkelerinin “demokratikleşememe sorunu”, Arap Baharının temel nedenleri arasında değerlendirilmektedir (Kapan, 2012: 388).

Arap ülkelerinde devlet kademelerinin profesyonellikten uzak bir biçimde şekillendirilmesi, devletin çeşitli alanlarında göreve getirilen insanların alanlarında yetkin olmaktan uzak, kayırmacı politikalar neticesinde görevlendirilmiş olmaları devletin sistemli çalışmasının önüne geçmiştir. Devlet yönetimi birer aile şirketine dönüştürülmüş, yönetim kademeleri arasındaki ilişkiler yozlaşmış bir hale bürünmüştür. Neticesinde halk, devletin/iktidarda bulunan kişilerin çoğu zaman kendi şahsi belirlemeleri doğrultusunda ve kendi çıkarlarını gözetmek doğrultusunda hareket ettiğine kanaat getirmiş ve bu durumu neticelendirmek adına da Arap Baharını bir fırsat olarak görmüştür (Doster, 2013b: 14).

Öte taraftan Arap ülkelerinin Batı dünyasıyla ilişkilerini belirleyen etmenler halktaki huzursuzluğu tetiklemiş, Arap liderlerin Batılı ülkeler karşısındaki boyun bükten tavrı halkın çıkarlarının göz ardı edilmesine sebep olmuştur. Arap liderler meşruiyetlerini halktan değil, Batı'dan alır hale gelmişlerdir. Bu durumu kendi adlarına yine bir anlamda onur meselesi olarak değerlendiren Arap halkları, bu

yöndeki tepkilerini Arap Baharı bağlamında ortaya koymak adına hareket etmişlerdir (Kapan, 2012: 388).

Arap liderlerin Batı'yı efendileri olarak görmesinin yanında, kendi halklarını hiçe saymaları, ülke yönetiminde halka yeterince söz hakkı tanımamaları Arap halkının tahammülünü bitiren etmenlerden olmuştur. Ortadoğu'nun tarihten bu yana tek adamla yönetilen, iktidarın değişmesinin tek sebebinin liderin ölümü olduğu yönetim biçimi çeşitli haksızlıkları da beraberine getirmiştir. Bu bağlamda genel olarak yine parlamentoda temsil edilmediğini ve sesini duyuramadığını düşünen halk, sesini duyurmak adına bir anlamda Arap Baharını seçmiştir (Ayhan, 2012: 19).

Bölge ülkelerinde yapılan seçimler göstermelik seçimler olarak kalmış, halkın iradesi sandıklara yansıtılmamış, halkı dışlayan otoritelerin güçlenmesinin önü açılmıştır. Çoğunlukla babadan oğula geçen yönetimlerle halkın istekleri görmezden gelinmiş, insanlar birçok açıdan yıpratılmış, korku, baskı, yıldırma politikalarıyla halk denetim altında tutulmuştur. Yönetimde bulunanların ve ailelerinin halktan kopuk, zevk ve sefa içerisindeki lüks yaşamı halkı anlamalarının önündeki engellerden biri haline gelmiştir. Halkının taleplerini görmemezlikten gelen, onları anlamaktan uzak tek adam liderliğindeki devletler ve insanları arasındaki uçurum gün geçtikçe derinleşmiş ve bu durum halkın demokrasi, insan hakları gibi taleplerini yüksek sesle haykırmasına, halk isyanlarına zemin hazırlamıştır.

2.1.2. Ekonomik Nedenler

Arap Baharının çeşitli sebepleri olmakla beraber bölge halkının yaşadığı ekonomik sıkıntılar, yöneticilerle halkın arasında giderek büyüyen maddi uçurum süreci başlatan en önemli etken olmuştur. Bölge halkının yaşantısına bakıldığında büyük çoğunluğunun yoksul, gelecekte maddi anlamda bir beklentisi olmayan, içinde buldukları maddi durumdan daha ileri gidemeyecek insanlar olduğu, kötü yaşam koşulları içerisinde hayatlarını devam ettirmeye çalıştıkları görülmektedir. Arap Baharını, zamanının bir kesitinde gözlemlenen bir olgu gibi değil bir süreç

olarak almak gerekmektedir. Bu sürecin en önemli özelliklerinden birisi, birbirlerini besleyen bir dizi olaydan ve olgudan oluşmasıdır (Öztürkler, 2014: 11).

2008'in son aylarında dünya geneline hâkim olan ekonomik kriz, Ortadoğu ve Kuzey Afrika halklarını da derinden etkilemiş, petrole sahip olmayan ülkeler bu durumdan önemli ölçüde etkilenmiştir. Ekonomik krizle bağlantılı olarak Mısır, Yemen, Tunus, Suriye, Fas gibi bölge ülkelerinde gıda fiyatları astronomik seviyelere çıkmıştır. 2008 küresel ekonomik krizinin de etkisiyle önemli ölçüde gelir kaybına uğrayan bu ülkelerde, 2010 yılında gıda ve enerji fiyatlarının önemli ölçüde yükselmesi, huzursuzluğu arttırmıştır (Öztürkler, 2012: 54).

Doğal kaynaklar yönünden zengin olan bazı bölge ülkelerinin kaynakları ise uzun zamandır boşa harcanmaktadır. Halkın geleceği için değerlendirilmesi gereken bu kaynaklar ülkeyi yönetenler ve aileleri arasında bölüşülmektedir. Arap ülkelerinde gelişmiş bir ekonomik sistem bulunmamaktadır. Ekonomik altyapının bulunmayışı ülkeleri dışarı bağımlı hale getirmiştir. İnsanların geleceği garanti altına alınmamış, devletlerin elde ettiği gelirler ülke insanların kalkınmasını sağlamak amacıyla kullanılmamıştır. Arap ülkelerinin zenginliklerinin halkın refah düzeyinin artırılmasına yönelik olarak yatırıma dönüştürülmemesi ve sanayileşme, sağlık ve eğitim yatırımları vb. anlamında birçok hususun gözetilmemesi yine Arap Baharının temel nedenleri arasında değerlendirilmektedir (Doster, 2013-b: 13).

Bölge ülkelerinde işsizlik ileri seviyelerde ve dünyanın diğer bölgelerinden daha fazladır. Üniversite mezunu gençler işsizlik kısılcığında bırakılmıştır. İşgücü piyasası ile ilgili bir diğer önemli sorun, işgücü niteliği ve özellikle işgücü talebi ile arzının ücret dışı nedenler ile örtüşmemesidir. Diğer yandan tarım alanında toprak ve mülkiyet hakları yanlış ve eksik planlanmış, bu durum insanların sırtına yeni bir ekonomik yük olarak geri dönmüştür. Mülkiyet ile ilgili düzenlemeler, toprağa ve toprağı işlemek için gerekli sermayeyi temin etmek için gerekli finansal fonlara/kredilere erişimi engellemekte ve böylece tarımsal verim önemli ölçüde düşmektedir (Öztürkler, 2014: 11).

Görüldüğü üzere diğer dinamiklerle beraber işsizlik ve yoksulluk Arap Baharı için zemin hazırlayan en önemli sebeplerden olmuştur. Dünya tarihine bakıldığında yaşanan toplumsal hareketlerin temelindeki ana nedenlerden birisi, her zaman için iktisadi sebepler olmuştur. Bu noktada halkın içinde bulunduğu sefalet ayaklanmalarının önemli nedenlerindedir.

2.1.3. Sosyal Nedenler

Zengin petrol coğrafyasının bir bölümünde yaşamalarına rağmen Arap halkları, tarihleri boyunca yöneticileri ve emperyalist güçler tarafından ezilen, en doğal hakları olan insan haklarından bile mahrum bırakılmış topluluklar olarak günümüze kadar yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Batının gölgesi altında kalan yönetimler, halklarına refah, huzur, gelişmişlik ortamında yaşama imkânı sağlayamamışlardır.

Bölge halkları tarihten bugüne kadar birçok darbe görmüş, darbeler neticesinde yeni haklar elde edebilmek bir tarafa, yaşam koşulları daha da geriye gitmiştir. Demokrasi olmaksızın, otoriter rejimler altında hayatlarını sürdürmeye çalışan insanlar bu duruma katlanamaz hale gelmişlerdir. Bu doğrultuda da artık Arap halkları, darbelerin de kesin sonuç vermediğinin ayırımına varmış ve darbeden daha kapsamlı ve etkili olması nedeniyle devrimler noktasında hareket etmeyi uygun görerek bu doğrultuda hareket etmiştir (Ayhan, 2012: 18)

İnsanların sosyal yaşama yönelik birçok haklarının ellerinden alınmış olması ve bu bağlamda da büyük bir çoğunluğun yoksunluk ve yoksulluk içerisinde yaşamaya mahkûm edilmeleri Arap Baharını beraberinde getirmiştir (Doster, 2013-b: 13). Bunun yanında Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki hızlı nüfus artışı ve beraberindeki işsizlik, işsizlikle birlikte ortaya çıkan kaos ortamı, insan onurunu kırıcı, sefalet içindeki yaşam biçimi, insanların temel hak ve özgürlükler yanında çeşitli hürriyetlerinden mahrum bırakılmaları süreçte etkili olan sebepler olarak görülmüştür.

2.2. Arap Baharını Etkileyen Faktörler

Bu isyan dalgasını tetikleyen iç–dış dinamikler, Tunus'ta başlayıp tüm Ortadoğu'ya ve Kuzey Afrika'ya yayılan bu dalganın arka alanında yer alan güçler ve bu bağlamda Arap Baharına zemin hazırlayan içsel ve dışsal faktörler aşağıda incelenmektedir.

2.2.1. İçsel Faktörler

Bölge ülkelerinde adalete dayalı bir yönetim anlayışının olmaması, yozlaşmış bir bürokrasinin varlığı, devlet kademelerindeki rüşvet, yolsuzluk, adam kayırma gibi faktörler halkın dürüst bir yönetime olan ihtiyacını perçinlemiştir.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde kurulmuş olan devlet yönetimlerinin meşruiyetini halktan değil de Batılı kaynaklardan alıyor olması halkın devletlere karşı ayaklanmasındaki iç dinamiklerden bir tanesi olmuştur. Halka karşı iktidarlarını sürdürmeye çalışan siyasi elitler, halkı sindirebilmek ve egemenliklerini sürdürebilmek için çeşitli baskı ve yıldırma politikaları uygulamış, sıkı yasaklar getirmiştir.

Bölge halklarının sefalet içerisinde yaşamasına karşın, ülke yöneticilerinin ve yakın çevrelerinin zenginlik ve şatafat içerisinde yaşaması, halkın ekonomik yönden ezilmiş olmasının yanında onur kırıcı bir dengesizlik yaşanmasına sebep olmuştur. Bölgede var olan yüksek miktardaki doğal kaynağa rağmen ülke halklarının yaşadığı fakirlik ve işsizlik, ülkelerde gerilimi arttırmış, insanları daha fazla özgürlük, demokrasi ve daha iyi yaşam koşulları talebiyle sokaklara dökmüştür (Çınar ve Göçer, 2015: 53).

Diğer yandan iktidarın babadan oğula geçmesi, seçim yapılan ülkelerdeki seçimlerin ise sadece göstermelik olması halktaki huzursuzluğu arttırmıştır. Arap baharı sürecinin temel sebebi bu ülkelerde siyasi sistemin çok partili rejim olarak adlandırılmasına rağmen fiili anlamda tek parti rejiminin egemen olmasıdır (İkiz, 2015: 64).

Başta ABD olmak üzere batının bu olayların neresinde durduğuna baktığımızda; rejim değişiklikleri her ne kadar özellikle Mısır ve Tunus'ta içsel dinamikler tarafından tetiklenmiş olsa da, batılı güçlerin olayların dışında durmasını beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır (Orhan, 2013: 19). Bu bağlamda Arap Baharının yaşanmasında etkili olan dışsal faktörleri de incelemek yararlı olacaktır.

2.2.2. Dışsal Faktörler

Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle yeniden şekillenen bölgede köklü değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişiklikler emperyalist güçler tarafından planlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Etnik ve milli anlamda tarihi süreçte batılı anlamda herhangi bir devletin bulunmadığı Arap coğrafyasındaki devletlerin doğuşu 16 Mayıs 1916 tarihli Osmanlı İmparatorluğunun topraklarının dağıtımını amaçlayan ve İngiliz hükümeti adına Mark Skyes ve Fransız hükümeti adına Georges Picot tarafından imzalanan Skyes Picot anlaşması ile olmuştur (Sander, 2005: 382).

Uzun zaman Batının mandaterliği altında yönetilen fakir bölge halkları, fiili olarak sömürge olmaktan kurtulsalar da hala Batının gölgesi altındaki güçler tarafından yönetilmektedirler. Her ne kadar kendileri demokratik rejimlerle yönetilseler ve demokrasinin propagandasını yapsalar da, başta ABD ve Fransa olmak üzere batılı devletler, çıkarları doğrultusunda kendileri ile işbirliği yapan diktatörleri desteklemişlerdir (Orhan, 2013: 19). Batı dünyasının üzerinde hakimiyet kurmaya çalıştığı bu topraklar maşa liderlerin elinde istikrardan uzak, çalkantılı yönetimlere asırlarca ev sahipliği yapmış, bu durum insanların tahammül edemeyeceği bir sınıra ulaştığında ise sosyal bir patlama yaşanmıştır.

Ortadoğu haritası üzerindeki değişikliğin en önemli adımlarından biri de 1917 Balfour Deklarasyonu ile tohumları atılan İsrail Devleti'nin 1948 yılında kurulması olmuştur. Batının Ortadoğu'daki eli olan İsrail'in bölge ülkeleriyle yıllardır savaş halinde bulunması, bu savaşlardan halkın yılmış olması ve bölgede İsrail'i durdurup, halkın üzerindeki zulmü yok edecek hiçbir gücün bulunmaması halkın artık dayanma gücünü bitirmiş, Arap Baharı kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

Öte taraftan Wikileaks adlı sitenin birçok ülkede olduğu gibi Arap ülkelerine ait gizli belgeleri de deşifre etmesi, bölgede yaşayan insanların, yöneticilerinin gerçekleriyle tanışmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte bilinmektedir ki; Wikileaks belgeleri de Arap Baharı süreci için sadece bir etmendir ve mutlaka ki diğer etmenler gibi tek başına yeterli olması söz konusu değildir (Erdoğan, 2011: 21).

Arap Baharı kimilerine göre iç dinamiklerden kaynaklanmış, halk ezilmişliğe daha fazla tahammül gösteremeyerek başkaldırmıştır. Kimileri ise bu tezi reddetmekle beraber, Arap Baharının bazı dışsal faktörlerin neticesinde yaşandığını savunmaktadır. Bu bağlamda söz konusu edilen savunulara göre de Arap Baharı; ABD tarafından organize edilen hareketlerdir ve Libya'da iç çatışmanın başlamasından otonomi taleplerine, Mısır'da Tahrir Meydanı'nda şeriat yasalarının esas alınması çağrısında bulunan halktan Suriye'de hâlihazırda yaşanmakta olanlara dek her şey, Orta Doğu'da bahar niteliğinde başlatılan bu hareketlerin süreç içerisinde kışa dönmesi umuduyla ya da beklentisiyle gerçekleştirilmiştir ve dahi gerçekleştirilmeye devam etmektedir (Bereket, 2013: 23).

2.3. Arap Baharının Başlaması

Üniversite mezunu olmasına rağmen seyyar satıcılık yapan Tunuslu genç Muhammed Buazizi'nin ekonomik bunalıma girmesi sonucu 17 Aralık 2010'da kendisini yakmasıyla başlayan ve Arap Baharı olarak adlandırılan süreç domino etkisiyle bölgenin diğer ülkelerine ve Kuzey Afrika'ya da sıçramış ve bölge ülkelerinde günümüze kadar süren iç karışıklıklara sebep olmuştur. Aşağıda Tunus, Mısır, Libya ve Suriye'de yaşanan süreç hakkında kısaca bilgi verilecektir.

2.3.1. Tunus'ta Arap Baharı

Tunus'ta 7 Kasım 1987'de yapılan bir darbeyle yönetime gelen Zeynel Abidin bin Ali, yönetimde kaldığı yıllar boyunca halkı üzerinde baskıcı bir politika izlemiştir. Bin Ali, ülkede siyaset yapılabilmesinin önünü kapatmış, ifade özgürlüğünü engelleyen tutumlarla ülkesini yönetmiştir. Bunun neticesinde halk

siyasetten koparılmış, yönetime dahil edilmek yerine baskı altında yaşayan kitleler haline getirilmiştir. Yürürlükteki model, Aile'nin güdümünde bulunan ve yozlaşmış bir ekonomik liberalizm uygulamasına ve siyaset sahnesinin mutlak bir sessizliğe mahkum olmasına sırtını dayıyordu (Maktuf, 2013: 55).

Devleti ilgilendiren kararlar Bin Ali çevresindeki bir grup tarafından alınıyor, göstermelik görev yapan hükümet ise bu kararlarda etkili olamıyordu. Yönetimin çeşitli kademelerindeki kokuşmuşluk, çeşitli yolsuzluklar ve işlerin şeffaf olarak yürütülmemesi halkın üzerinde derin tesirlere sebep oluyordu. Siyaseten yapılan yolsuzlukların ayyuka çıktığı gibi ekonomik olarak da ülke sefalet içinde yüzüyordu.

İktidarın ele geçirilmesi, hiçbir özgürlüğün bulunmayışı, baskı, şantaj ve tehdit, yönetimin alâmet-i farikası olan yolsuzluk, dörtünala giden işsizlik, orta sınıfın yoksullaşması, Bin Ali ailesinin Tunus toplumunu aşağılaması, zengin ile yoksul arasındaki uçurumun büyümesi ve kırsal bölgelerin tam anlamıyla dışlanması: işte bütün bunlar amansız ayaklanmanın arkasındaki sebepler (Maktuf, 2013: 56).

Tunus'un Sidi Bu Said kasabasında, üniversite mezunu bir seyyar satıcı olan Muhammed Buazizi'nin 17 Aralık 2010'da zabıtarlar tarafından tezgahına el konulmuş, zaten ekonomik sıkıntılar yaşayan genç, valilik binası önünde kendisini yakarak bir protesto girişiminde bulunmuştur. Bu durum, tıpkı Buazizi gibi liderleri Bin Ali'ye karşı öfke dolu olan ve ekonomik problemlerle baş etmeye çalışan halk üzerinde bir infiale sebep olmuştur. Seküler anayasası, ülke dışına çıkarılmış İslamcı muhalefeti ve stratejik Amerikan/Batı askeri ve iktisadi yardımlarıyla Batı'nın gözdesi Tunus, tüm öngörülerin aksine "sefalete ve işsizliğe hayır" sloganıyla sokaklara döküldü (Taşkın, 2013: 196). Tüm ülke geneline yayılan protestolar kolluk güçlerinin sert müdahaleleriyle sürmüş, protestolar neticesinde 200'den fazla insan hayatını kaybetmiştir.

Eylemler büyük bir hızla tüm bölgeye yayılmaya devam ederken Tunus lideri Zeynel Abidin Bin Ali 14 Ocak'ta ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve böylece 24 yıllık iktidarı sona ermiştir. Böylece Tunus, "Yasemin Devrimi" adı verilen siyasal

dönüşümü gerçekleştirerek, başındaki despotu kovan ilk Arap ülkesi oldu (Cıngı, 2011: 18). Bin Ali'nin ülkeyi terk etmesinden sonra iktidarda bulunan parti kapatılarak yerine yeni bir hükümet kurulmuş ve ledya üzerindeki baskı hafifletilmiştir. Siyasi suçlu oldukları gerekçesiyle ülkesinden uzak kalanlar ülkelerine dönmeye başlamıştır.

Bin Ali'nin devrilmesiyle boş kalan iktidarı İslamcı yapılar doldurmuştur. Bin Ali'nin yasakladığı İslami bir hareket olan Ennahda'nın lideri Raşid Gannuşi, Bin Ali'nin devrilmesiyle ülkeye geri dönmüş ve halk tarafından coşkuyla karşılanmıştır. Bin Ali hükümetinin devrilmesinden sonra yapılan seçimlerde Gannuşi % 40'lık bir oyla başbakan seçilmiş, yönetime geldikten sonra da ülkeyi İslami kurallara göre yönetmeye başlamıştır. Gannuşi iktidarı, Tunus'u "İslamileştirmek" ve devleti laik karakterinden uzaklaştırmak ile suçlanmış, ekonomi ve güvenlik konularında da ağır eleştirilere maruz kalmıştır (Orhan, 2013: 22). Gannuşi'nin muhaliflere olan tahammülsüzlüğü de diğer konulardaki başarısızlığına eklenince halk yeniden protesto gösterileri düzenlemeye başlamıştır. Son olarak 21 Aralık 2014'te yapılan seçimlerde Ennahda seçimleri kaybetmiş, laikler yönetimi devralmıştır.

Devrim sonrası yapılan yeni anayasayla bireysel özgürlükler garanti altına alınmış, Tunus'ta yaşanan sorunların çözümü için önemli adımlar atılmıştır. Ülkesinin yasemin çiçeklerinden esinlenerek "Yasemin Devrimi" adını alan süreç diğer bölge ülkelerine örnek teşkil etmiş, Tunus'ta başlayan isyan dalgası diğer ülkelere yayılmıştır.

2.3.2. Mısır'da Arap Baharı

Tunus'taki halk ayaklanmasının bir yansıması olarak Mısır'da 25 Ocak 2011'de başlayan ayaklanmanın sebepleri Tunus'taki ayaklanmanın sebepleriyle benzer niteliktedir. Mısır'da 30 yıldır iktidarda olan Mübarek'in liderliğindeki tek adam yönetimi, demokratik adımlar bekleyen halk için tahammül edilemez bir hal almıştır. Öte taraftan ekonomik yönden ilerlemeci düzenlemelerin yapılmaması, artan işsizlik, tıpkı Tunus'ta olduğu gibi yönetimde baş gösteren bozulma, yolsuzluk,

iltimas, yöneticilerin zenginlik içinde yaşaması, diğer yanda halkın ekonomik problemlerle mücadele etmesi Mısır'da süreci başlatan önemli sebeplerdendir.

Mısır'ın başkenti Kahire'nin Tahrir Meydanında toplanan kalabalık sosyal, siyasal ve ekonomik alanlardaki taleplerini duyurmak için protesto eylemlerini başlatmışlar ve iktidarın değişmesi, Mübarek devrinin son bulması için faaliyete geçmişlerdir. Başlarda polis şiddetiyle karşılaşan göstericiler silahlı kuvvetlerin araya girmesiyle rahatladılar ve diktatörü 11 Şubat 2011 günü yerinden ettiler (Cıngı, 2011: 21). Böylece 30 yıllık Mübarek devri, 18 günlük protesto neticesinde sonlanmıştır.

Mısır Cumhurbaşkanı Mübarek'in yerine Yüksek Askeri Konsey Başkanı Mareşal Muhammed Hüseyin Tantavi geçmiş, tüm yetkileri devralarak ülkeyi yönetmeye başlamıştır. Mübarek'in devrilmesiyle siyasi yasaklar kaldırılmış, siyaset arenasında yeni hareketler boy göstermiştir. Bunun sonucu olarak geçmişte faaliyetleri yasaklanan Müslüman Kardeşler Hareketi tarafından kurulan Hürriyet ve Adalet Partisi'nin adayı Muhammed Mursi 16-17 Haziran 2012'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmış ve demokratik yollarla cumhurbaşkanı seçilmesi Mısır tarihi açısından bir ilk olarak tarihe geçmiştir. Böylece 3 Temmuz 2013 tarihindeki askeri darbeye kadar 1 yıl 4 gün sürecek olan Müslüman Kardeşler iktidarı da başlamıştır (Torlak, 2011: 2).

Yeni yönetimle Yüksek Askeri Konsey (YAK) arasında çıkan anlaşmazlıklar, askerinin devlet yönetimine müdahil olması, kendi aldığı kararlara devleti karıştırmak istememesi devlet yönetimiyle askerinin arasını açmış, halk da askerinin yönetime karışmasından rahatsız olmuştur. Aynı şekilde General Hüseyin Tantavi'nin de Savunma Bakanlığı'na atanmasını hoş karşılamayan halk, tekrar sokaklarda yer almaya başlamıştır (Kılıç, 2014: 3).

Devamında ise halk ikiye bölünmüş, bir kısmı Mursi yönetiminin devam etmesini savunurken, diğer kısmı da Mursi'nin yönetimden çekilmesi için gösteriler yapmaya devam etmiştir. Mursi'ye karşı olan halk, Mursi'nin kendilerini yönetime

katmadığından şikayetçi olmuş, görevini kötüye kullanacak kararlara imza atmasından duydukları rahatsızlığı Tahrir Meydanı'nda toplanarak dile getirmişlerdir. Halkın tepkisinin artmasında, Mursi'nin orduyu ve yargıyı pasifize etmesi, kendisine süper yetkiler tanıyan bir kararname çıkartması (yargıdan muaf) ve anayasa yazım çalışmalarında liberaller ve sol partileri dışlayarak, İslamcıların domine etmesinin sağlaması rol oynamıştır (Orhan, 2013: 24).

Bu yaşananlar karşısında 3 Temmuz 2013'te Genel Kurmay Başkanı Abdülfettah El Sisi komutasındaki Mısır Silahlı Kuvvetleri harekete geçmiş, Mursi ve yönetimine karşı yaptığı darbeyle yönetime el koymuştur. Geçici olarak kurulan teknokrat yapıdaki hükümetin başkanlığına ise Anayasa Mahkemesi Başkanı Adli Mansur getirilmiştir. Bu süreçten sonra darbe karşıtlarının Adeviye Meydanı'nda yaptığı gösteriler çok ağır bir şekilde bastırılmış, ordu göstericilerin üzerine ateş açmış, Mısır halkı üzerinde büyük bir katliam yapılmış, binlerce insan öldürülmüştür.

2.3.3. Libya'da Arap Baharı

Bir Birleşmiş Milletler kararıyla 1951 yılında kurulan Libya 1969'dan Libya'da olayların çıkışına kadar, yani 42 yıl boyunca Muammer Kaddafi tarafından yönetildi. Tunus ve Mısır'ın ardından Libya'ya sıçrayan olayların bu bölgede patlak vermesinin sebebi diğer ülkelerden daha farklıdır. Libya'da yaşanan olayların temel sebebi gıda fiyatlarının artışı veya diğer ekonomik bunalımlar olmadı. Libya'da başka sorunlar, öncelikle de halkın gerçek demokratik isteklerinin bastırılmasına duyulan öfke başrolü oynadı (Prashad, 2012: 105). Libya'da yıllardır yaşanmakta olan dikta yönetimi, yönetimin halka uyguladığı baskı, devlet kademesindeki yolsuzluklar halkın rejimi devirmeye yönelik harekete geçmesine sebep olmuştur.

Libya'da olayların başlamasında insan hakları avukatı Fethi Terbil Salva ve romancı İdris el-Mesmari'nin tutuklanması etkili olmuş, Kaddafi yönetimi muhalifleri sokağa dökülmüştür. Barışçıl gösterilere karşı güvenlik güçlerinin sert müdahalesi gerginliğin artmasına ve muhaliflerin 17 Şubat'ta "Öfke Günü" gösterileri düzenlemesine yol açmıştır (Ayhan, 2012: 145).

Libya’da bir aşiret yapılanması hüküm sürmekteydi ve devlet yönetimi de bu aşiretler arasında paylaşılmıştı. Ayaklanmalar sırasında ülke ikiye bölündü ve Libya’da aşiretler arasında yaşanan bir iç savaş patlak verdi. Ayaklanma sırasında muhalifler önce Bingazi’yi daha sonra birkaç şehri daha ele geçirmiş, Kaddafi yönetimindeki güçler ise bu duruma karşı ağır bir şekilde müdahale ederek cevap vermiştir. Kaddafi yönetimindeki güçler muhaliflere karşı ağır silahlar kullanmış, kaybedilen şehirleri tekrar ele geçirmeye çalışmışlardır. Ayaklanma neticesinde ise Libya’nın doğusu, muhalifler ve onlara destek olan kabilelerce ele geçirilmiştir.

Kaddafi yönetiminin ayaklanmada etkin güç kullanarak ayakta kalması sonucunda Libya, Fransa ve İngiltere’nin müdahalesine maruz kalmış, NATO 19 Mart 2011 günü ülkeyi bombardımana tutmuştur. NATO hava ve deniz gücünün Kaddafi rejimini tamamen silip süpürmesi birkaç ay aldı ve bu sürede asiler Libya topraklarında varlıklarını göstermek için hava korumasından en iyi biçimde yararlandılar (Prashad, 2012: 108).

Yaşanan tüm bu gelişmelerin ardından 20 Ekim 2011’de Kaddafi doğum yeri olan Sirte’de muhalifler tarafından ele geçirilmiş, linç edilerek öldürülmüş, 42 yıllık Kaddafi yönetimi böylece sona ermiştir. Onlarca insanın, devrik lideri linç etmesi ya da vurarak öldürüldükten sonra cesedini tekbir getirerek sürüklemesi, “demokrasiyi” kuracağı umulan kitlenin olgunluk ölçüsü konusunda çok belirgin bir olumsuzluk göstergesi oluşturmuştur (Cıngı, 2011: 27).

2.3.4. Suriye’de Arap Baharı

Tunus’ta başlayıp oradan Mısır ve Libya’ya sıçrayan ayaklanma dalgası, sonunda Suriye’yi de içine almış, Suriye’de bu dalgayla birlikte uzun bir süreç başlamıştır. Aşağıda Suriye’de yaşanan Arap Baharı süreci anlatılmıştır.

2.3.4.1. Arap Baharı Sürecinin Suriye’de Yaşanmaya Başlaması

Arap Baharının Ortadoğu’nun önemli ülkelerinden olan Suriye’ye sıçraması kaçınılmaz olmuştur. Ayaklanmanın yaşandığı diğer ülkelerde onlarca yıldır tek

adam olan liderler devrilip, yönetimler değişirken, Suriye’de Beşar Esad yönetimi hala iktidarını sürdürmeye çalışmaktadır.

Hafız Esad’ın ölümü üzerine 2000 yılında iktidara gelen Beşar Esad, babasından farklı olduğu izlenimini vererek başlangıçta reform yanlısı bir lider olarak görüldü (Kıran, 2014: 102). Fakat Esad, hakkında düşünülenlere rağmen farklı bir portre çizerek verdiği sözleri yerine getirmemiş, reformları hayata geçirmemiştir. Ekonomik iyileştirmeye gideceğini söyleyen Esad, ülke yönetimindeki Baas Partisi engeline takılmış, rüşvet ve yolsuzluklar içindeki sistem düzeltilememiştir. Bununla birlikte ekonomi politikaları sonucu halkın alım gücü % 24 oranında daralmış ve hayat standartlarında düşüş yaşanmıştır (Şen, 2013: 62).

Suriye’de isyanların başlamasının sebepleri diğer ülkelerde olduğu gibi siyasal, sosyal ve ekonomik politikalara olan öfkenin dışa vurmasıdır. Suriye; Arap, Kürt, Dürzî, Türkmen ve daha pek çok etnik kimliği barındırdığı gibi, Sünni, Şii, Nusayri mezheplerini ve nüfusun % 10’unu oluşturan bir Hıristiyan topluluğunu da barındırmaktadır (<http://politikaakademisi.org>, 1918). Ülkedeki bu etnik ve mezhepsel yapının genişliği birçok konuda görüş ayrılığına ve kaos durumunda çatışmaların kaçınılmaz olmasına sebep olmuştur.

Öte yandan diğer Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanmalar, özgürlük mücadeleleri Suriye halkına bir örnek teşkil etmiş, halkın insanca yaşama hakkı talep etmesine, tüm özgürlüklerden faydalanma haklarını elde etmeyi istemelerine sebep olmuştur. Devletin topluma karşı baskıcı aygıtlar kullanması rejime otoriter bir kimlik vermektedir (Süer, 2012: 4).

Olayı tetikleyen ana neden ise 2 kadın doktorun telefonlarının dinlendiğinden habersiz bir şekilde Arap Baharı olaylarını konuşmasıdır. Bu telefon görüşmesinden sonra gözaltına alınan iki doktor, saçları kesilerek serbest bırakılmıştır. Bu olayı kınayan ve tepkilerini dile getirmek isteyen 15 kişilik bir öğrenci grubuna polis ateş açmış ve içlerinden biri öldürülmüştür. Öldürülen üniversite öğrencisinin kardeşi ve arkadaşları duvarlara “Halk düzenin değişmesini istiyor” sloganını yazdığı için

gözüne alınır ve polis tarafından işkenceye maruz bırakılırlar. Gençlerin serbest bırakılmaması üzerine 100 kişilik bir grup protesto eylemi düzenler. Eylem sırasında polis halkın üzerine ateş açmıştır ve göstericilerden ikisi ölür. Bu ölenler için düzenlenen cenaze töreninden sonraki protesto yürüyüşünde polisin yine halkın üzerine ateş açması sonucunda tekrar ölümler meydana gelmiştir. Bu aşamada Beşar Esad'ın Vali ile Emniyet müdürünü görevden alması ve yardımcısı Faruk El Şara başkanlığında bir heyet göndermesi olayları yatıştırmaya yetmemiş aksine olaylar git gide artış göstermiştir (Aydın vd., 2012: 71). Giderek artan şiddet ve gün geçtikçe büyüyen kalabalıklar ve protesto eylemleri bu şekilde başlamış olup kısa sürede tüm ülkeyi saran bir ayaklanmaya dönüşmüştür.

3 Şubat 2011'i 4 Şubat'a bağlayan gece Suriye ordusu Humus şehrine saldırmış, havan topları, tanklar ve makinalı tüfeklerle yapılan saldırıda 200'den fazla Suriyeli öldürülmüştür. Suriye'de 4 Haziran 2011'de, Esad'a bağlı güçlerin halkın üzerine ateş açması sonucu halk ve Esad güçleri arasında çatışma yaşanmıştır. Bu çatışma neticesinde 120'nin üzerinde güvenlik gücü ölmüş, eylemcilerden birçoğu hayatını kaybetmiştir. 2011 yılında Esad'a bağlı askerler Akdeniz'in kıyısındaki Lazkiye kentine kara ve denizden gerçekleştirdikleri saldırıda 34 kişinin ölmesine sebep olmuştur.

Ardından yaşanan gelişmeler yine Esad'ın halka karşı kullandığı ağır silahlardan kaynaklanan ölümler olmuştur. 25 Mayıs 2012'de Hule'de 20 kişinin bomba ile, 80'den fazla kişinin ise kurşunlanarak öldürüldüğü bir saldırı gerçekleşmiş, fakat Esad bu katliamın El-Kaide tarafından yapıldığını iddia etmiştir. 4 Aralık 2012'de bir okul bombalanmış 28 öğrenci ve bir öğretmen hayatını kaybetmiş, 11 Aralık 2012'de Hama şehrine bağlı Akrab Kasabası yerle bir edilmiştir. 18 Mart 2013'te Halep yakınlarında Han el Essal bölgesinde yer alan ormanlık bir alanda gerçekleştirilen kimyasal saldırıda 26 kişi ölmüş, 100'den fazla kişi de yaralanmıştır (www.haber7.comy, 2018). İlerleyen zamanlarda da Esad güçleri ülkenin çeşitli bölgelerinde kimyasal silahlarla halka saldırmaya devam etmiştir.

21 Ağustos 2013 tarihinde, Suriyeli insan hakları savunucuları Esad rejiminin Doğu Guta bölgesinin Jobar, Zamalka, 'Ain Tirma ve Hazzah bölgelerine sistematik bir kimyasal saldırı düzenlediğini ve en az 635 kişinin saldırının ilk anında hayatını kaybettiğini acil olarak duyurmuşlardır (www.haber7.com, 2018). İç savaşın takip eden günlerinde Esad halka uyguladığı şiddetin dozunu arttırmaya devam etmiş, halka misket bombalarıyla saldırmaya başlamıştır. Süreç boyunca katliamlar devam etmiş, öte taraftan açlıktan ölen insanların sayısı artmıştır. 2014 de savaşın en çok yıkıma yol açtığı yıl oldu. En az 76 bin Suriyeli sivil yaşamını kaybetti (<http://bianet.org/bianet/siyaset/163049-suriye-ic-savasinda-dort-yilda-neler-oldu>).

15 Mart 2011'de Suriye'nin Dera kentinde barışçıl protestolar şeklinde başlayan ve tüm ülkeye yayılan gösteriler ve sonrasında yaşanan iç çatışma halen sürmektedir.

2.3.4.2. Suriye Yönetiminin Yaşanan Olaylara Karşı Uyguladığı Politika

Suriye'de tam anlamıyla bir kaos hüküm sürmektedir. Bu tabloda, Esad'a karşı isyanda olan ve Esad'ın birlikleriyle savaşan muhalifler bir tarafta, isyanları ağır bir şekilde bastırmaya çalışan ve halkın üzerine ağır silahlarla saldıran Esad'ın güçleri diğer tarafta yer almaktadır. Halkın yönetimden beklentisi siyasi yasakların kaldırılması, siyasi suçluların serbest bırakılması, devlet kademesindeki yolsuzluk ve rüşvet olaylarının son bulması yönünde olmuştur. Bu süreçte, Esad yönetimi, olağanüstü hali kaldırmak, siyasi tutukluları serbest bırakmak ve anayasal değişiklikler yapmak gibi hamlelerde bulursa da halk tatmin olmamış, isyanı arttırarak devam ettirmiştir (Orhan, 2013: 25).

Olayların hızla büyümesinde ve geniş kitleleri etkisi altına almasında sosyal medya önemli derecede etkili olmuştur. Bunun farkına varan Esad Youtube, Facebook ve Twitter'a sansür uygulamış, iletişim özgürlüğünü kısıtlamıştır. Esad'ın demokratik bir yönetim anlayışıyla iktidara gelmesi fakat bunun tam aksi yönde hareket etmesi, insan özgürlüklerini kısıtlayıcı politikalar uygulaması, halk üzerinde

kurduğu polis devleti baskısı toplumu derinden etkilemiş, halkın ayaklanmasına sebep olacak derecede infiale yol açmıştır.

Halkın gösterilere barışçıl bir tutumla başlamış olmasına rağmen, Esad halka karşı orantısız güç kullanmış, silahlarını halka doğrultmuş, on binlerce insanın ölmesine sebep olan, ağır katliamlarla neticelenen yöntemler uygulamıştır. Beşar Esad ayaklanmaları, tüm ülke geneline yayılan bir rahatsızlığın sonucu değil de kendi yerel dinamikleri içinde ortaya çıkan sorunlar olarak değerlendirmiştir (Şen, 2013: 60). Tüm bunların neticesinde Suriye bir iç savaş yaşamaya mahkum edilmiştir. Suriye halkının meşru talepleri şiddet kullanılarak bastırılmıştır (Kınalıtopuk, 2014: 31). Esad, özellikle Hama, İdlib ve Humus'u kuşatma altına alarak, katliam seviyesinde kasıtlı öldürme olayları gerçekleştirmiştir (<http://politikaakademisi.org/2014/01/18/arak-bahari-ve-suriyeye-etkisi/>).

2.3.4.3. Suriyeli Muhalifler

Suriye'de bu süreç yaşanırken Esad'a karşı oluşturulan birçok muhalif grup ortaya çıkmıştır. Bu gruplardan bir kısmı Arap Baharından önce de bulunmaktaydı. Muhalif gruplar tek bir çatı altında olmaktan ziyade farklı farklı oluşumlar sergilemektedirler. Kimi muhalif gruplar diplomatik görüşmelerden yana tavır alırken, kimi radikal İslamcı gruplar, aşırı uçlar, çatışmayı bir tercih olarak seçmektedir (Kınalıtopuk, 2014: 31).

1-2 Haziran 2011'de içerisinde Müslüman Kardeşler Örgütünü, bazı seküler, Kürt ve azınlık grupları bulunduran Suriyeli muhalifler Antalya'da bir araya gelmiş ve daha sonra 23 Ağustos 2011'de Suriye Ulusal Konseyi'nin kuruluşunu ilan etmişlerdir. Suriye Ulusal Konseyi, Esad'ın yönetimi derhal terk etmesi yönünde girişimlerde bulunmuşlardır. Fakat daha sonra Suriye Ulusal Konseyini oluşturan gruplar kendi aralarında çatışmaya düşmüş, bunun üzerine birlik dağılmıştır.

Suriye'de savaşan gruplardan biri IŞİD, yani Irak – Şam İslam Devleti (yeni adıyla İslam Devleti) dir. 1999 yılında Cemaat el-Tevhid ve'l Cihad adıyla Afganistan'da temelleri atılan örgüt, 2003 yılındaki Irak işgalinin ardından, ABD

karşıtı Sünni direnişe katıldı (<http://interaktif.sol.org.tr>, 2018). IŞİD'in 2004'teki lideri Zerkavi iken, 2010 yılından bu yana Ebubekir el-Bağdadi bu gruba liderlik etmektedir. 2011'de Suriye'de iç karışıklıklar çıkmaya başlayınca IŞİD bölgedeki eylemlerine başlamış, kanlı bir savaş politikası yürütmüştür. 29 Haziran 2014'te ise Ebubekir el-Bağdadi grup tarafından halife ilan edilmiştir. Örgüt üyeleri genel olarak yabancı cihatçılardan oluşmakta ve IŞİD'in büyümesini sağlayan desteğin Suudi Arabistan'dan geldiği öne sürülmektedir.

29 Temmuz 2011'de Riyad el-Esad tarafından kurulan bir başka muhalif grup ise Özgür Suriye Ordusudur. Özgür Suriye Ordusu, Esad rejimini sonlandırmak isteyen sivil direnişçilerden ve Esad'ın ordusundan ayrılan asker ve subaylardan oluşmaktadır. Özgür Suriye Ordusu Tevhid Sancağı komutanı Abdülkadir es-Salah hiçbir ülkeden silah yardımı almadıklarını belirtse de örgütün ABD, Türkiye, Ürdün, İngiltere ve Fransa'dan silah ve askeri personel yardımı aldığı iddia edilmektedir (www.surecanaliz.org, 2018). Bir taraftan Esad kuvvetleriyle mücadele eden Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), diğer yandan da IŞİD'le çatışma içerisindedir. ÖSO güçlerinin sayısı kesin olarak bilinmemekle beraber 3-7 bin arasında olduğu tahmin edilmektedir,

Suriye'deki muhalif gruplardan bir diğeri "İslami Cephe"dir. İslami Cephe 2013 yılının sonlarına doğru yedi farklı grubun birleşmesiyle oluşturulmuştur. İslami Cephe, Özgür Suriye Ordusunun silah deposunu ele geçirmiş, daha sonra ise IŞİD'e karşı mücadelede bulunan gruplardan olmuştur. İslami Cephe IŞİD karşısında varlığını sürdürememiş, bu grubun sonu IŞİD'in elinden olmuştur.

Bir başka muhalif örgüt Nusra Cephesidir. Nusra Cephesi 2012 yılının başında kuruluşunu ilan etmiş, sivil halkın üzerine bombalar yağdırmıştır. Örgüt el-Kaide tarafından eğitilmiş cihatçılardan oluşmaktadır. Nusret stratejistleri çok sayıda isyan ve silahlı mücadele stratejisine hâkimlerdir ve en çok gerilla savaşı, asimetrik savaş ve düşmanı uzun bir savaşa çekerek yıpratma taktiklerinden etkilendiler (www.timeturk.comkimdir.html, 2018). Grup, Suriye güçleriyle mücadele etmenin yanı sıra IŞİD'le de birçok bölgede savaşmaktadır.

Suriye'deki en etkili muhalif gruplardan olan Tevhid Grubu ise kırsal alanda oldukça etkili bir mücadeleye içerisinde. Sayıları 6 ila 10 bin arasında olduğu bilinen grubun içerisinde Kürt gruplar da bulunmaktadır.

Suriye'de bulunan muhalif gruplar bunlarla kalmayıp Ceyş-ul İslam, Mücahid Ordusu, Muhacir ve Ensar Ordusu, YPG gibi diğer İslamcı ve Kürt muhalif gruplar da iç savaşta varlıklarını sürdürmektedirler. Bu gruplar tek bir çatı altında olmadıkları gibi, birkaç grup kimi zaman ortak bir amaç için stratejik planlar uygulayıp, birlikte hareket edebilmektedirler.

2.4. Arap Baharının Türkiye-Suriye İlişkilerine Etkileri

Hatay sorunu, su sorunu gibi problemlerle geçmişte birçok sıkıntı yaşayan Türkiye ve Suriye 2000'lerde iyi ilişkiler geliştirmiş, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı saran Arap Baharının Suriye'yi de etkisi altına almasıyla Türkiye-Suriye arasındaki ipler gerilmiş, geliştirilen iyi ilişkiler bitme noktasına gelmiştir. Aşağıda Arap Baharı yaşanmaya başladıktan sonraki Türkiye ve Suriye ilişkileri incelenmiştir.

2.4.1. Arap Halk Hareketleri ve 2010 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri

Arap Baharı sürecinde Türkiye; İran, Irak ve Suriye ile olan ilişkilerinde uygulamayı amaçladığı "komşularla sıfır sorun" politikasını uygulayabilme olanağına sahip olamamaya başlamıştır (Aydın, 2014: 70). Tunus'ta başlayan Arap Baharı kimi ülkelerde onlarca yıldır iktidarda olan diktatörleri koltuklarından ederken, Suriye'de 15 Mart 2011'de başlayan gösteriler gün geçtikçe bir iç savaşa evrilmiş ve diğer ülkelerden daha farklı bir boyut kazanmıştır. Suriye'deki belirsizlik halen sürmektedir. Ülke, çeşitli muhalif grupların ve Esad'a bağlı güçlerin karşı karşıya geldiği bir savaş durumundadır. Hayatta kalmaya çalışan sivil halk ise savaştan sağ çıkabilmenin yollarını aramaktadır.

Ağustos 2011'de ABD Başkanı Barack Obama ve Batılı liderler Esad'ın iktidarı bırakması gerektiğini dile getirmişlerdir. Öte taraftan Türkiye ile Suriye ilişkileri Arap Baharı Suriye'de yaşanmaya başladığında daha ılımlı iken ilerleyen

dönemlerde, Esad'ın reform taraftarı olmayışı ve halkın üzerindeki baskısı neticesinde Türkiye de Esad'ın liderliği bırakması yönünde tavır takınmıştır. Suriye'de Esad'ın halkın üzerine ağır silahlarla saldırması, Türkiye'nin sessiz kalmasını engellemiştir. Batının müdahale edemediği/etmekten kaçındığı Suriye hususunda, Türkiye, tampon bölge, insani koridor kurulması ve hatta askeri müdahale konularıyla gündeme gelmiştir (Orhan, 2013: 26).

Suriye'de yaşanan olayların yakın komşularını etkilemesi kaçınılmaz olmuştur. Türkiye de tüm bu olaylardan önemli ölçüde etkilenen bir ülke konumundadır. Bu kapsamda iki ülke arasında birçok olay yaşanmıştır. Suriye'nin 22 Haziran 2012'de uluslararası sularda keşif uçuşu yapan Türk jetini düşürmesi 2 pilotun şehit olmasıyla sonuçlanmıştır. 3 Ekim Çarşamba günü Suriye'den fırlatılan bir havan topunun Akçakale'de beş kişinin ölümüne yol açması, iki ülkeyi karşı karşıya getiren en sıcak gelişmeydi (Kıran, 2014: 106). Türkiye'nin, yaşanan bu olaylar karşısında tavrı oldukça net olmuş, derhal meclisten savaş tezkeresi çıkarılmış, iki ülke savaşın eşiğine gelmiştir.

Suriye'de yaşanan olaylar Türkiye'yi ekonomik açıdan da önemli derecede etkilemiştir. 2000'li yıllarda Suriye ve Türkiye arasında atılan ekonomik adımlar, Arap Baharıyla birlikte bozulmaya başlamıştır. Yaşanan olaylar iki ülkenin birbirleri ile olan ihracatını sekteye uğratmıştır. Olaylarla birlikte Türkiye'de konut alan Suriyeli zenginlerin yerini, ev kiralayan sığınmacılar almıştır. Türkiye, Suriye hükümeti ve merkez bankası ile olan tüm banka işlemlerini durdurmuş, kredi anlaşmasını askıya almış, silah alım-satımını durdurmuş, Suriye hükümetinin Türkiye'deki malvarlığını dondurmuş ve Esad'ın lider takımının ülkeye girişlerini yasaklamıştır (Şen, 2013: 74).

Türkiye, Suriye'deki iç savaşta desteğini muhalif gruplardan yana kullanmış, Türkiye'nin Esad ve yönetimine karşı sergilediği muhalif duruş iki ülke arasındaki gerginliğin üst seviyelere taşınmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan Suriye'de iç savaş yaşanırken, Türkiye Avrupalı birçok devletin aksine Suriyeli mültecilere kapılarını açmış, sığınmacılara konaklayacakları evler tahsis etmiştir. Bu durum

Türkiye'ye hem ekonomik hem de siyasal açıdan bir sorun olarak yansımıştır. Suriye'den Türkiye'ye sığınan mülteci sayısı, Temmuz 2014'te bir milyonu geçmiş, bu kişilerin barınma, eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılan devlet harcamaları 3 milyar dolara ulaşmıştır (Çınar ve Göçer, 2015: 53). Günümüzde ise sığınmacı sayısının 3-5 milyon arası ve bu sığınmacılara harcanan paranın 30-40 milyar dolar olduğu söylenmektedir.

Suriye'de halen iktidarla ilişki kurulamadığından ötürü, Türkiye halkın yanında yer almayı tercih etmekte ve Suriyeli muhalif gruplara desteğini sürdürmektedir. Suriye rejimi ise kendi halkına yaptığı eziyetin yanı sıra, daha önceden yapılan anlaşmalara aykırı olarak yeniden PKK'ya kapılarını açmış, PKK'nın Türkiye üzerinde yürüttüğü terör faaliyetlerine destek sağlamaya başlamıştır. Sonuç olarak Türkiye Suriye'deki iç savaşın sebebi olarak Esad'ı görmektedir. Türkiye'nin Suriye'de olanlara ilgi göstermesinin ve yakından izlemesinin sebebi bölgede söz sahibi olmak arzusundan kaynaklanmaktadır (Kınalıtopuk, 2014: 35). Tüm bu faktörler birleştiğinde de Türkiye-Suriye ilişkileri halihazırda kötü bir seyir izlemektedir. Böyle bir ortamda Türkiye, Suriye yönetimi ile her türlü ortak bağı koparmaya başlayacaktır (Kınalıtopuk, 2014: 43).

2.4.2. Reyhanlı Saldırısı ve Türkiye'nin Suriye İkilemi

Hem Türkiye hem de Suriye açısından önemli bir konumda olan Hatay iki ülke arasındaki önemli problemlerden bir tanesini oluşturmaktadır. Geçmişten bugüne kadar birçok dine, mezhebe ve topluluğa ev sahipliği yapmış olan Hatay, içindeki unsurların kardeşliğini koruduğu bir merkez olmuştur.

11 Mayıs 2013'te Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde iki ayrı yere bombalı saldırı düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en kanlı terör eyleminde 51 kişi ölmüş, 146 kişi yaralanmıştır (www.orsam.org.tr, 2008). İlk patlama Atatürk Caddesinde bulunan belediye binası önünde olurken, ikinci patlama birinciden üç dakika sonra PTT binasına yakın bir noktada gerçekleşmiştir. Reyhanlı'ya yapılan bu saldırı Türk halkı üzerinde büyük bir acı yaratmış, tüm gözlerin Reyhanlı'ya ve

dolayısıyla Suriye'ye çevrilmesine sebep olmuştur. Bölgede birçok Suriyeli mülteci yaşamaktadır. Patlamalar yaşandıktan sonra bölge halkı ve Suriyeliler arasında ciddi problemler yaşanmaya başlanmıştır.

Reyhanlı'da patlayan bombalar AKP hükümetinin sıkıntılı politikalarını da gün yüzüne çıkarmaktadır. Sınırın kontrol edilemez bir hal alması Türkiye'yi bu saldırılara maruz bırakmıştır (Kınalıtopuk, 2014: 59). Türk yetkililer Esad rejimini olayların faili olarak işaret etmiş ve Suriye'yi sert bir dille uyarılmışlardır. İçişleri Bakanı Muammer Güler, Hatay'ın Reyhanlı ilçesindeki bombalı saldırıları gerçekleştiren örgüt ve bağlantılı olduğu kişilerin belirlendiğini ifade ederek, "Saldırganlar Suriye'deki rejim ve istihbarat yanlısı örgütle bağlantılı" açıklamasını yapmıştır (<http://www.21yyte.org>, 2018).

Saldırıları yaşandıktan sonra failerin kim olabileceği hakkında ortaya olasılıklar konulmuştur. Türkiye her ne kadar "haklının" yanında yer aldığı argümanı ile meşruiyeti güçlü bir dış politika izlediğini savunsa da "düzen kurucu", "statükoya meydan okuyan" bir dış politika izlendiğinde buna yönelik "karşı meydan okumalar" ile karşılaşılacağı açıktır (www.orsam.org.tr, 2019).

2.5. Arap Baharı, Uluslararası İlişkiler ve Medya

Arap Baharının birçok sebebi olmaklar birlikte, bu sürecin bu kadar çabuk ve daha çok ülkeye yayılmasının en önemli etkenlerinden biri medya olmuştur. Aşağıda uluslararası ilişkilerde medyanın rolü ve Arap Baharı olayları incelenecek, bu süreçte sosyal medyanın etkileri üzerinde durulacaktır.

2.5.1. Uluslararası İlişkilerde Medyanın Rolü

Medyanın bireyler ve toplumlar üzerinde etkileri söz konusu olduğu gibi, medya uluslararası ilişkilerde de etkin bir konumdadır. Ampirik nitelikli araştırmalara göre medya, gerçeği şekillendirmekte oldukça etkili bir güçtür. Medya politikaları ise çoğu zaman siyasi güç odaklarının isteği doğrultusunda belirlenmektedir. Gücünün ve ekonomik çıkarlarının yıpranmasını istemeyen medya

patronları da çoğu zaman siyasi güç odaklarının yanında yer almaktadır. Bu da yapılan haberlerin tarafsızlığının mümkün olmadığını, haber kanalının kendi çıkarları doğrultusunda haberleri şekillendirebileceğini ortaya koymaktadır. Hatta kimi zaman belirlenmiş konulara dikkat çekip amaçlanan doğrultuda tepkiler yaratabilmek için; kimi zamanda salt reyting uğruna düzmece olaylar uydurulabilmektedir (Arslan, 2004: 2).

Bununla birlikte medyanın varlığı ve bununla paralel oluşturulan kamuoyu baskısı, devletlerin politikalarına yön vermektedir. Aynı şekilde medya, devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini, bir devletin diğer devlet ve halk üzerinde güç kullanımını da şekillendirmektedir. Önceleri medya, kamuoyunu etkileme amacıyla devlet tarafından kullanılan bir propaganda aracı iken, küresel medya ve iletişimin gelişimiyle birlikte devlet politikalarını şekillendiren bağımsız ve güçlü bir aktör haline gelmiştir (Özdemir, 2008:138).

Bilişim çağıyla birlikte ortaya çıkan bilgiye hızlı erişim, halkın siyasete medya aracılığıyla katılımda bulunması gibi etkenler siyasi liderlerde imaj kaygısı yaratmış, uluslararası imaj devletler için temel problemlerden biri haline gelmiştir. Bunun yanında halkı etkileyebilmek için de siyasilerin çeşitli propaganda yöntemlerine ihtiyaçları vardır. Tüm bu faktörler birleştiğinde medya kuruluşları ve özellikle hızla gelişen internet ağı uluslararası ilişkilerde temel önem taşıyan bir niteliğe bürünmüştür. ABD eski dışişleri bakanlarından Madeleine Albright, “CNN Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin onaltıncı üyesidir” derken aslında medyanın da uluslararası politikada önemli bir güç unsuru olduğunu ifade etmektedir (Akt., Özdemir, 2008:138).

Açıklamalardan da anlaşıldığı üzere uluslararası arenada, diğer devletler ve halk nezdinde olumlu ve güçlü bir imaj çizebilmenin en etkili yollarından biri medya olmuştur. Bireyler ve gruplar arasındaki ilişki süreci hızlandıran medya, vatandaşlar ile çeşitli toplumlar arasındaki iletişimi de kolaylaştırmaktadır (Karaçor, 2009: 127). Medyada çıkan haberler, insanların algısı üzerinde etkileyici, davranış biçimleri ve harekete geçmeleri konusunda belirleyici bir role sahiptir.

2.5.2. Uluslararası İlişkilerde Arap Baharı Olayları

Ortadoğu ve Kuzey Afrika tarih boyunca emperyalist güçlerin ilgi odağı olmuştur. Bu durumun ekonomik, dini ve siyasi sebepleri mevcuttur. Önemli su yollarının bu bölgeden geçmesi, bölgenin doğal kaynaklar yönünden zengin olması, ve üç büyük dinin kutsal mekanlarını bünyesinde bulundurması bölgenin çekiciliğini arttıran sebeplerdir. Tüm bunların yanı sıra bölge, Rusya'ya bağlı kalmak istemeyen Avrupa ülkeleri için önemli miktarda petrol ve doğalgaz kaynakları barındırmaktadır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika, dünya petrol ve doğalgaz kaynaklarının % 54'ünü barındırmaktadır (Çınar ve Göçer, 2015: 55). Bu kaynaklardan Avrupa'ya sevkiyat yapılmaktadır. Bununla birlikte Avrupa ülkeleri bölge ile ticari ilişkiler içindedir. Jeostratejik konumu, doğalgaz-petrol rezervlerinin varlığı ve diğer sebeplerden dolayı bölgede yaşanan her kriz Avrupa ülkelerini ve ABD'yi ilgilendirecek bir konumda bulunmaktadır.

Batılı güçler Arap Baharının yaşandığı ülke liderleriyle iyi ilişkiler içerisinde olmuştur. Zaten yönetimde bulunan liderler, Batılı devletlerin birer uzantısı gibi hareket etmiş, çoğu zaman yönetimi altındaki ülkeleri onların istekleri doğrultusunda yönetmişlerdir. Arap Baharı yaşanmaya başladığında ise kendi kontrolleri altında olmayan isyancı grupların, bölgedeki çıkarlarına aykırı hareket edecekleri endişesiyle hareket etmişler ve Arap Baharının yaşanmaya başladığı ilk zamanlarda bölge liderlerine siyasi ve askeri destekte bulunmuşlardır. Böylelikle Batılı güçler yönetemeyecekleri grupları saf dışı bırakmaya çalışıp, mevcut çıkarlarını korumak amaçlı yönetimdeki diktatörlerin kendilerine bağlılıklarını devam ettirmeye çalışmışlardır.

İzleyen günlerde iktidardaki değişim Batı ülkelerinin bölgeye yönelik dış politikalarında pragmatik bir dönüşüme yol açmıştır (İkiz, 2015: 65). Bu süreçte Avrupalı devletler İslami partilerle ilişkilerini olumlu yönde geliştirirken, sürecin yaşandığı bazı ülkelerde ortak bir politika yürütememişlerdir. ABD'nin bölgeye karşı tutumu ise 2001'den sonra belirlediği ekonomi temelli politika çerçevesinde şekillenmiştir. Bölgedeki iktidarların tutumları ABD'nin çıkarlarıyla örtüşmekte,

buna bağılı olarak da ABD bölge ülkelerindeki insan hakkı ihlallerini, anti demokratik yönetim şekillerini görmemezlikten gelmektedir. Ancak Obama yönetimiyle bu anlayışa ek olarak insan hakları temelinde yapılacak reformlara da önem verilmesi gerektiği savunulmuştur. Diğer taraftan Arap Baharının yaşanmasıyla ABD'nin bölgedeki üstünlüğü zayıflamıştır. Bir yanda geleneksel olarak Amerika ile işbirliği yapmakta olan rejimlerin iktidardan uzaklaşmaları diğer yanda da bunların yerine gelmesi muhtemel unsurların Amerika'ya daha fazla şüphe ile bakacak olmaları bu durumda etkilidir (Oğuzlu, 2011: 16).

Diğer taraftan bugüne kadar dışlanmış olan Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri, Arap Baharıyla başlayan demokratik dönüşümlerle dünya sistemine entegre olmaya başlamışlardır. Batı ülkeleri ve özellikle ABD bu toplumsal harekete özellikle Tunus ve Mısır'da liderlerin değişimi sonrasında daha olumlu şekilde bakmaya başlamışlardır (İkiz, 2015: 67). Batılı güçlere hakim olan düşünce despot rejimlerin, yerini ekonomik refah içinde yönetilen demokratik yönetimlere bırakmasıyla, bölge ülkelerinin dünya sistemine katkıda bulunacakları yönünde olmuştur.

2.5.3. Arap Baharı ve Sosyal Medya

Yaşadığımız enformasyon çağında en önemli iletişim aracı olarak ön plana çıkan internet olmuştur. İnternet ağı dünyadaki sınırları ortadan kaldırmakta ve yaşanan gelişmelerden çok kısa süre içerisinde birçok insan haberdar olmaktadır. Haberlerin yayılması ve dolaşım hızı artmış, internet ağı kısa süre içerisinde bir haberin milyonlarca insan tarafından duyulmasına olanak tanımıştır. Bunun yanı sıra, internette bir konu hakkında çeşitli fikirlere ulaşmak da mümkündür. Kitle iletişimi, internetin etkisi ile birlikte farklı boyutlar kazanmaya başlamış ve etkileşim imkânı sağlayan sosyal paylaşım ağları ortaya çıkmıştır (Kırık, 2012: 89). Sosyal medya aracılığıyla iletişim tek yönlü olmaktan çıkmış, insanlar bu mecrada çift yönlü iletişime geçme olanağına kavuşmuştur.

Arap Baharının yayılması da sosyal medyanın kullanılmasıyla doğru orantılı olarak gelişmiş, demokrasi ve insan hakları talepleri hızla ülkeden ülkeye yayılmış,

insanlar daha kolay organize olur hale gelmiştir. Bundan dolayı Arap isyanları, sosyal medya devrimleri, facebook devrimi ya da Twitter devrimi adlarıyla da nitelendirilmiştir (<http://ab.org.tr>, 2019). İnternet ortamında sansürlenemeyen bilgiler herkesin kullanımına açık olup, rahatça dolaşıma sokulmuştur. Sosyal medyanın varlığı Arap halkının bütünlük içinde hareket etmesini sağlamış, özgürlük talepleri sosyal medya sayesinde doruğa ulaşmıştır. Bölge halkı sosyal medya aracılığıyla özgür bir şekilde kendi yönetimlerine ve tüm dünyaya sesini duyurma imkânına kavuşmuştur.

Sosyal medyanın etkisini fark eden kimi ülke yöneticileri, sosyal paylaşım ağları olan Twitter, Youtube, Facebook gibi sitelere erişim engeli koyarak kendilerince çözüm sağlamaya çalışmışlardır. Fakat tüm bu engellemeler Arap Baharının hızla yayılmasının ve liderlerin devrilmesinin önünü kapatamamıştır.

Tüm bunların yanında, sosyal medyanın Arap Baharı üzerindeki etkisi bilimsel olarak da kanıtlanmakla birlikte, sosyal medya bölge insanları için önemli bir araç olmuştur. İnsanlar bu süreci sosyal medyayla ilişkilendirirken ikiye ayrılmış, farklı fikirler belirtmişlerdir. Tartışmalara bakıldığı zaman bir grubun süreci tamamen “sosyal medya devrimleri” olarak değerlendirdiği, diğer bir grubun ise süreci sosyal medyadan bağımsız ele aldığı görülmektedir (<http://politikakademi.org>, 2019).

2.5.4. Uluslararası Medyada Suriye Krizi

Arap Baharı süreci sadece bölgeyi etkisi altına almamış, tüm dünyanın gözünü bölgeye çevirmesine sebep olmuştur. Bu noktada belirleyici olan hususun, devletlerin Suriye’de devam eden de fakto süreçle alakalı dış politika geliştirme yaklaşımı olduğu bilinmektedir. Belirtilen bu hususlar doğrultusunda bu bölümde Suriye’nin uluslararası medyada nasıl yer bulduğuna değinilmiştir.

2.5.5. Uluslararası Medyada Suriye Krizi Haberleri

Suriye’de devam eden Beşar Esad’ın ve rejimin meşruiyetini savunurken bazıları da muhalif güçlerin haklılığını savunmuştur. Medyaya yansıyan bu farklı

siyasi pozisyonların büyük devletlere kadar izini sürmek mümkündür (Koskina, 2014: 1). Örneğin Rus ve ABD medyaları kendi siyasi liderlerinin dış politikalarını yansıtmakta, böylece hükümetler siyasi eylemlere kalkışmadan evvel vatandaşlarının kalplerini ve beyinlerini kazanabilmektedir (Koskina, 2014: 4).

Suriye’de devam eden iç savaşta sadece Beşar Esad ve muhaliflerin değil, aynı zamanda IŞİD, Nusra Cephesi, YPG gibi aktörlerin de aktif rol aldığını düşündüğümüzde, farklı devletlerin ve buna bağlı olarak farklı medya örgütlerinin yaklaşımlarındaki farklılıkların da artacağı aşikârdır. Söz konusu farklılığın temel parametresi olarak rejim-muhalif ayrışmasını öne çekmek mümkün olacaktır.

2.5.6. Uluslararası Medyada Muhalifler ve Rejim Haberleri

Suriye’de devam eden iç savaşta, devletlerin yaklaşımlarının temel olarak Beşar Esad ve rejimi desteklemek ile muhalifleri desteklemek arasında ikiye ayrıldığını söylemek mümkündür. Bu kapsamda söz konusu ülkelerde bulunan medya örgütlerinin de benzer bir ayrışma temelinde hareket ettiği söylenebilecektir. Devletler bazında bir değerlendirme yapıldığında ise Amerikan ve Rusya Suriye konusundaki dış politikalarının Dünya genelindeki iki ana akımı temsil ettiği söylenebilecektir. Bu bakımdan Amerikan ve Rus medya organları üzerinden yapılacak bir okuma uluslararası medyanın yaklaşımlarını anlama noktasında önem taşımaktadır.

Amerikan medyası. Belirtilen bu hususlar doğrultusunda, etki alanı itibariyle birçok ülkeyi de yönlendirme kapasitesine sahip ABD menşeli medya örgütlerinin, ABD hükümetinin Suriye konusunda izlediği ve zaman zaman değişse de temel olarak muhalifleri destekleyen dış politikasını destekler nitelikte yayın yaptığı söylenebilecektir. Nitekim ABD Başkanı Barack Obama’nın 2014 yılı Eylül ayında yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında hem IŞİD gibi aşırı gruplara hem de Esad rejimine karşı ılımlı bir Suriye muhalefetine oluşturulması hususunu vurgulamıştır (Akt., Pollack: 2014: 1). Pollack bu durumu ABD’nin Suriye’de doğrudan stratejik bir hedefi gözükmesine de neredeyse komşularının tamamı ile ilgili hedefleri olması ile

açıklamaktadır (Pollack, 2014: 2). Blume ise (2014: 85) ABD'nin bu politikasının temelini Irak ve Afganistan'da son on yıllık dönemde tecrübe edilen yakın askeri tarihinden kaynaklandığını ifade etmektedir.

Amerikan medyası Suriye'deki iç savaşla alakalı aldığı pozisyonundan dolayı bazı araştırmacılarca “Amerikan basınının tarihteki en utanç verici dönemleri” olarak ifade edilmekte ve medya “gerçekte olanın zıddını haber yapmakla” suçlanmaktadır (Kinzer, 2016). Bu yorumdan da anlaşılacağı üzere, Amerikan medyası Suriye'deki gelişmeleri genel itibarıyla ABD'nin Suriye dış politikasının temel parametresi olarak kabul edilen rejime karşı muhalifleri destekleme noktasından görmekte ve yansıtmaktadır. Bu bakımdan, ABD medyasının Türkiye konusundaki tutumu da doğal olarak Türkiye'nin genelde ABD politikalarına özeldir de muhaliflere destek vermesine bağlı olmuştur.

Rus medyasındaki yayınların genel özelliğinin Rus otoritelerinin Suriye'yi dışarıdan gelecek askeri müdahalelerden koruma niyetini, Ortadoğu'ya yönelik geçmiş Batı müdahalelerinin negatif sonuçlarına vurgu yapan, yeni bir müdahalenin daha tehlikeli bir karşılaşmaya ve siyasi krize sebep olacağını iddia eden yaklaşımını ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (Koskina, 2014: 5). Bu çerçevede Rus medyasında devlet başkanı “Vladimir Putin'i krize bir çözüm yolu sunan ve Amerikalılar tarafından yapılan hataları düzeltecek bir kurtarıcı” (Prus, 2015) olarak gösterildiği de anlaşılmaktadır.

Vladimir Putin'in 2000 yılında devlet başkanı seçilmesinden itibaren Sovyetler Birliği'nin bir zamanlar Ortadoğu'da sahip olduğu etkiyi yeniden kazanmak amaçlı bir dış politika izlediğini (Malashenko, 2013: 10), Rusya-Suriye ilişkilerinin 2005 yılının başından bu itibaren ciddi ilerleme kaydettiğini (Katz, 2010: 55), Libya lideri Muammer Kaddafi'nin gidişi ardından Suriye'nin Rusya'nın bölgedeki tek yakın müttefiki olarak kaldığını ve jeopolitik ve ekonomik sebeplere bağlı olarak Rusya'nın Beşar Esad'ın düşüşünü önlemek istediğini (Malashenko, 2013: 12) hesaba kattığımızda Rus medyasının belirtilen bu yaklaşımını daha kolay anlamak mümkün olacaktır. Kısacası, Rusya'nın devlet olarak belirlediği Beşar Esad yanlısı

politika, ülkedeki medya organları açısından da belirleyici konuma sahip olmuştur. Belirtilen bu hususlardan dolayı, Rusya ile Türkiye arasında yaşanan askeri ve diplomatik krizlerin her iki ülkenin medya organlarına da açıkça yansıdığı görülmektedir.

2.5.7. Türkiye Sınırının Bombalanmasıyla İlgili Haberlerin Açıklanması

Suriye’de devam eden süreçte, meydana gelen olayların uluslararası medyaya yansımaları sadece rejim güçlerini ya da muhalifleri destekleme boyutunda olmamış, söz konusu güçleri destekleyen ülkelerin müttefiklerinin bu güçlerle olan ilişkisini yorumlama boyutunda da olmuştur. Yukarıda da ifade edildiği üzere ağırlıklı olarak ABD-Rusya ekseninde bir ayrışmanın yaşandığı bu düzlemde Türkiye de doğal olarak özel bir öneme sahip olmuştur.

03 Ekim 2012 günü Suriye’den atılan top mermilerinin Suriye sınırında bulunan Şanlıurfa ilinin Akçakale ilçesine düşmesi neticesinde beş kişinin hayatını kaybetmesi olayı (Milliyet, 03.10.2012) Türkiye-Suriye arasındaki gerilimin zirveye çıkması bakımından uluslararası medyanın da dikkatini çekmiştir.

Dönem itibariyle rejim güçlerine karşı müttefik olarak muhalifleri destekleyen ABD, müttefiklik ilişkisinden kaynaklı olarak Türkiye’ye olan desteğini öne çıkaran bir tutum takınmıştır. Söz konusu yaklaşımı ABD medyası üzerinden de okumak mümkündür. Örneğin Washington Times internet sayfasında Kristina Wong imzalı yazıda ABD Savunma Bakanlığı Pentagon’un “Suriye rejiminin ahlaksız davranışlarının bir başka örneğidir ve neden gitmesi gerektiğini göstermektedir. Güçlü bir müttefik olan Türkiye’deki kayıplardan dolayı üzgünüz ve durumu yakından izliyoruz” ifadeleri öne çıkarılmıştır (Washington Times, 03.10.2012).

Rus medyasında ise, rejim güçlerini destekleyen ve Suriye’ye dış müdahaleleri reddeden Rus dış politikasının yansımalarının görüldüğünü söylemek mümkündür. Nitekim Rus haber ajansı Interfax, Rusya Savunma Bakan Yardımcısının “Askeri müdahale, sığınma kampları ve benzeri oluşumlara karşıyız. Suriye halkı kendi sorunlarını kendi çözebilmeli. Suriye ve Türkiye sınırda oluşabilecek

provokasyonlara karşı maksimum hassasiyet göstermek zorunda” ifadelerini öne çıkarmıştır. Benzer şekilde Itar-Tass haber ajansı da Dışişleri Bakanı'nın benzer içerikli açıklamalarına yer vermiştir (<http://tass.ru>, 2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SURIYE KIRIZİNDE TÜRK BASINI

Suriye’de Arap Baharı ve iç savaş yaşanırken Türkiye basınında bir kısım medya organını objektiflikten uzak haber verirken, bir kısım medya organının ise elinden geldiğince objektif haberler vermeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu çalışmada olaylara farklı pencerelerden bakan geleneksel medya organları arasından seçilen medya organlarında bu konu ile ilgili ilk sayfalarında çıkan haberler incelenerek alana katkı sunulmaya çalışılmıştır.

3.1. Araştırmanın Problemi

Türk milletinin Orta Asya’dan göç ederek başladığı yolculuğunda çeşitli milletlerle bir araya gelerek etkileşimlere başladığı görülmüştür. Savaşçı bir millet oluşunun altında yatan özgürlük dürtüsü her zaman kendisini göstermiş ve kendisine yakın hissettiği milletlerde ilişkilerinde iyi olmaya çalışmıştır. Nitekim bu durum Türklerin kurdukları hemen hemen her devlet için geçerli olmuş ancak bazı problemler sonucunda ilişkiler sekteye uğramış ve bozulmuştur. Anadolu’ya yerleşen Türklerin burada kurdukları son Türk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti devleti olmuştur. Yine tarihsel süreçte olduğu gibi çevresinde bulunan diğer devletlerle etkileşimler içerisinde olmuş ve olmaya devam etmiştir. Avrupa’ya gözünü çeviren ve ilişkilerini artıran bir politikadan sonra değişen hükümetler ve politik çıkarlar doğrultusunda Türkiye’nin bakış açısı Orta Doğu’ya yani bir zamanlar Osmanlı toprağı olan devletlere karşı dönmüştür. Geçtiğimiz yıllar itibariyle gerçekleşmiş olan Arap Baharının yankılarının şu anda Suriye üzerinde devam ediyor olması ve hala bölgede silah seslerinin durmuyor olması, Türkiye’nin bir zamanlar çok iyi olduğu komşusuyla problemler yaşamasına neden olmuştur. Diğer Arap Baharı yaşayan devletlere nazaran Suriye’deki olaylar nedeniyle Türkiye komşularıyla ilişkilerinde problemler yaşanmaya başlanmıştır. Türkiye’nin bu olaylar patlak

vermeden önce komşularla sıfır sorun politikası dönemin Başbakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun atılımlarıyla gerçekleşmiştir. Lakin Arap Baharı sürecinin başlaması ve sırasıyla durumun Suriye'ye kadar kayması söz konusu olunca Türkiye-Suriye arasında bir takım anlaşmazlıkların doğuşuna vesile olmuştur.

Öte yandan mezhep farkının olduğu İran'la da ilişkilerin düzenli gitmiyor olmasının yanında Suriye'deki olaylar ciddi ölçüde komşularla ilişkiler konusunda Türkiye'yi geriye götürmeye başlamıştır. Olayların patlak verdiği ilk günlerden günümüze kadar geçen zaman zarfında Türk medyanın gözü kulağı politik restleşmelerde ve savaş meydanlarındaki masum insanlarda ve Suriye hükümetini düşürmeye çalışan muhaliflerdeydi. Bu çalışmanın problemi ise Türkiye'nin iyi giden ilişkiler içerisinde yaşanan kriz ortamlarının Arap Baharıyla başlayarak Suriye'ye kadar dayanması ve Türkiye-Suriye arasındaki sıkı bağların kopma neticesine kadar geldiği durumun, basının gözüyle Türkiye'ye nasıl aktarıldığı veya ifade edildiğidir.

3.2. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada yakın tarih Türkiye Suriye ilişkilerinde Arap Baharı etkileri ile Suriye İç Savaşı boyutunda Türk basınının yaklaşımları incelenerek; Suriye iç savaşı haberleri yaparken Türk Hükümeti politikaları çerçevesinde objektif haberler yapıp yapmadıkları araştırılacaktır.

3.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada son zamanlarda kargaşanın hakim olduğu Suriye'deki kaos ortamlarının yaşanmasındaki etkenleri değerlendirerek, Türkiye-Suriye ilişkilerinin Arap Baharı safhalarındaki ilişkilerinin değişim süreçlerini incelemeye yönelik olacaktır. Çalışmada ulaşılmak istenen asıl amaç ise Türkiye-Suriye ilişkilerinin zamanla kopma noktasına gelmesinde yatan etkenler ve bu etkenler çerçevesinde geleneksel Medya'da çıkan konu ile ilgili haberlerin incelenmesidir.

3.4. Araştırmanın Önemi

Arap Baharının gerçekleştiği ülkelerde yaşanan durumlar karşısında Türkiye'nin diğer ülkelere nazaran çok daha fazla ilgili olmasının altında zamanında Osmanlı toprağı olduğu gerçeği yatmaktadır. Türkiye'nin Arap Baharı olarak tabir edilen dönem de bazı ülkelerde yaşanan tek tek yönetim değişiklikleri karşısındaki tavrı çoğu zaman muhaliflerden yana olmuş ve Suriye'de bu duruma geçtiğinde de Türkiye'nin tavrı değişmemiştir.

Suriye Devlet Başkanı Esad ile ilişkilerin son derece iyi olduğu bir dönem içerisinde patlak veren hadiseler karşısında iki ülke ilişkilerde problemler yaşanmaya başlanmıştır. Bu problemlili dönemde, iki ülke arasındaki ilişkinin bozulmasına (Türkiye-Suriye) başta olmak üzere diğer ülkelerle olan ilişkilerin ortaya konulmasında Türk geleneksel medyasının rolünün ortaya konulmaya çalışması, çalışmanın önemini vurgulamaktadır.

3.5. Evren ve Örneklem

Çalışmadaki evrenini Türkiye'de yayın yapan ulusal gazeteler, örneklemine ise Türkiye'deki bu ulusal gazetelerin en büyükleri olarak nitelendirilen gazeteler oluşturmaktadır.

3.6. Sınırlılıklar

Çalışmanın sınırlılıklarını: Arap Baharı sürecinde Suriye İç savaşının başladığı zaman olarak da kabul edilen, 25 Mayıs 2012 günü Suriye rejim güçlerinin Humus kentinin Hula Kasabasında 49'u çocuk, 34'ü kadın olmak üzere 109 sivilin öldürülmesi olayının 1 ay öncesi ve 1 ay sonrası 7 gazetede çıkan ilgili haberler oluşturmaktadır.

3.7. Tanımlar

Aktüalite: 1.Eski bir haberi canlandırmak. 2. Güncellik. 3. Günün olayı veya konusu. Asparagas (Şişirme Haber): Uydurma, gerçek olmayan, gerçekmiş gibi gösterilen

haber.

Başyazı: Gazete ve dergilerde ilk sütuna veya birinci sayfaya konulan önemli yazı, başmakale.

Dekroşe: Yan sütunlara taşan yazı, başlık ya da resim.

Dezenformasyon: Bilgi çarpıtma

Enformasyon: Haber alma, haber verme, haberleşme.

Gazete: Politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için yorumlu veya yorumsuz her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayın.

Köşe yazısı: Gazete ve dergilerde gündelik konuları bir görüş ve düşünceye bağlayarak yorumlayan ciddi veya eğlendirici, yazı türü, fıkra.

Manipülasyon:1. Yönlendirme.2. Seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme.

Manşet: Gazetelerin ilk sayfalarına iri punto ile konulan başlık.

Medya: 1. İletişim ortamı. 2. İletişim araçları.

Propaganda: Bir öğreti düşünce ve inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca. başlangıcı

Spot: Haber metninden daha büyük puntolarla dizilen, başlıktan sonra yer alan haber.

Sürmanşet: Gazetelerin birinci sayfasındaki logonun üzerinde kullanılan başlık.

Sütun: Gazete, dergi, kitap vb. yazılı şeylerde, sayfanın yukarıdan aşağıya doğru ayrılmış olduğu yukarıdan aşağıya doğru dar bölümlerden her biri, kolon.

3.8. Yöntem

Tespit edilen haberler söylem analizi yöntemlerinden biri olan, post yapısalcı yaklaşım yöntemiyle çözümlenmiştir. Post yapısalcı araştırma yönteminde metni, haberi, belgeyi vb. ortaya koyanın değil, okuyan ve onu yorumlayan kişinin görüşleri önemlidir.

Söylem analizi konuşma ve metinler aracılığıyla oluşan anlam ürünleri ile ilgilenen çok kapsamlı sosyal ve kültürel araştırmalar içinde kullanılan bir araştırma yöntemidir. Söylem analizinin eylem ve uygulama alanı olan sosyal bilimlerdeki sosyoloji, psikoloji, dilbilim, medya, siyasal bilimler gibi bir çok farklı alanda uygulanır. Bu alanlardan her biri söylem analizini içselleştirip, kendine uyarlayarak bilimsel yöntemlerine dayalı olarak kullanarak söylem analizine dönük kendi kurallarını oluşturur. Bu sebeple söylem analizini tek bir başlık altında toplamak ve standartlaştırmak kolay değildir. Söylem analizine dair yaklaşımların çokluğuna rağmen, bu yaklaşımların dayandığı ortak kurallar vardır. Söylem analizi metodolojik ve kavramsal unsurlardan meydana gelen sosyal hayata dair bir perspektiftir olup, söylem üzerine düşünme (teorik ve meta-teorik öğeler) ve söylemi dataleştirme yolu olarak karakterize edilir. Bu analiz yöntemi sadece geleneksel metodolojilere bir alternatif olmayıp, aynı zamanda bu metodolojilerin içine sokulmuş bakış açılarına karşı bir alternatiftir. Söylem analizi metodolojide genel, kuramsal ve 105 niceliksel yaklaşımlardan, ayrı ayrı nitelendirilen, detaylı ve nitel yaklaşımlara geçiş için gerekli bir çabadır (Akt., Çelik ve Ekşi, 2013: 99).

3.9. Metodoloji

Bu bölümde araştırma soruları bulunmaktadır. Söylem analizi yöntemi kullanılacak olup bu yöntemle çalışmanın araştırma soruları sınanacaktır.

3.10. Araştırma Soruları

Araştırma Sorusu 1: Arap Baharı sürecinde Suriye’de olayların ortaya çıkmasında Türk Geleneksel Medyası etkin rol oynamış mıdır?

Araştırma Sorusu 2: Arap Baharı olayı Türk ve Suriye halkı üzerinde olumlu/olumsuz rol oynamış mıdır?

Araştırma Sorusu 3: Suriye iç savaşı Türk ve Suriye halkı üzerinde olumlu/olumsuz rol oynamış mıdır?

Araştırma Sorusu 4: Arap Baharı olayları ve Suriye iç savaşı Türkiye'nin ve diğer ülkelerle ilişkilerinde olumlu/olumsuz rol oynamış mıdır?

3.11. Suriye İç Savaşında Türk Ulusal Basınının Olaylar Öncesi (30 gün)ve Sonrasındaki (30 gün) İçinde Birinci Sayfalarında Çıkan Haberlerin Analizi

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad güçlerinin Hule'de kendi halkı üzerine ağır silahlar ve kimyasal silahlarla saldırdığı, 25 Mayıs 2012 tarihinden; Bir ay öncesi ve bir ay sonrasında çıkan gazetelerin ilk sayfaları (Hürriyet, Sabah, Radikal, Zaman, Ortadoğu, Sözcü, Aydınlık ve Posta gazeteleri) incelenmiştir.

3.11.1. Hürriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi, 1 Mayıs 1948 tarihinde Sedat Simavi tarafından kurulmuştur. Sedat Simavi'nin ölümüyle gazetenin patronluğunu oğulları Haldun Simavi ve Erol Simavi üstlenmiştir. 1994 yılına gelindiğinde ise gazetenin hisselerinin % 70'i Doğan Holdinge satılmış, gazete 2018 yılına kadar Doğan Holding bünyesinde faaliyet göstermiş ancak 2018 yılında grubun Demirören grubuna satılmasıyla yayın hayatına Demirören Medya Grubu içinde devam etmektedir. Gazetenin Genel Yayın Yönetmenliğini 20 yıl boyunca Ertuğrul Özkök yapmış, 29 Aralık 2009'da ise Enis Berberoğlu bu görevi devralmıştır. 8 Ağustos 2014'te Enis Berberoğlu'nun istifa etmesiyle yerine Sedat Ergin gelmiştir.

“Türkiye Türklerindir” sloganının yer aldığı gazetenin, tirajı 21 Mart 2016 yılında 350.000 dolaylarında seyretmekteydi. Ancak gazete 21 Mart 2018 de Doğan Medya Grubu tarafından Demirören Medya Grubuna satıldıktan sonra tirajı 236 binlere düşmüş, Genel Yayın Yönetmenliğini ise günümüzde Vahap Munyar, icra kurulu başkanlığını ise Mehmet Soysal üstlenmektedir.

Aşağıda konu kapsamında, Hürriyet Gazetesinin 25 Nisan 2012–25 Haziran 2012 tarihleri arasındaki sayıları üzerinden bir inceleme yapılmıştır.

Hürriyet Gazetesinin 25–30 Nisan 2012 tarihleri arasındaki ilk sayfaları incelendiğine Suriye’ye dair hiçbir haberin yer almadığı dikkat çekmektedir.

1 Mayıs 2012 tarihli gazetenin ilk sayfasında ise sol alt köşede Suriye’ye küçük bir yer ayrılmıştır. Haberde Suriye’deki iç savaşı simgeleyen yıkık bir bina görseli yer alırken, birkaç cümlelik haber metninde, Suriye’deki çatışmaların ve bombalamaların sürdüğü belirtilmiş, haberin devamına sayfa 22’de yer verilmiştir.

7 Mayıs 2012 tarihli sayısında yine sol alt köşede küçük bir yer ayrılan haberde Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan’ın Kilis’te konteynırlar da yaşayan Suriyelilere yaptığı ziyaret yer almıştır. Haberde R. Tayyip Erdoğan’ın kucağında Suriyeli bir çocukla çekilmiş olan fotoğrafı kendine yer bulurken, haber metni küçük puntolarla verilmiş, haberde Erdoğan’ın sözü başlığa taşınmıştır: “Zulmedenler hesabını verir”. Konuya yapılan küçük bir girişten sonra haber detayları 18. sayfada kendine yer bulmuştur.

11 Mayıs 2012 tarihli gazetede ise yine gazetenin sol alt köşesinde küçük bir sütunda yer alan, “Şam’da çifte patlama” başlığıyla ve küçük puntolarla verilen haberde patlamanın olduğu yerin görseli kullanılmıştır. Birkaç satırdan oluşan haber metninin sonunda ise “Beşar Esad yönetimine göre saldırıyı ‘teröristler’ gerçekleştirdi.” ifadesine yer verilmiştir.

1 Haziran 2012 tarihli gazetede Suriye ile ilgili haber manşetten verilmiş, iri puntolarla “BÖLGE YANAR” başlığı atılmıştır. Böylece gazete 25 Mayıs’ta gerçekleşen Hule katliamıyla ilgili bir haberi ilk kez, ilk sayfasına taşımıştır. Haberin girişinde BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon’un sözlerine yer verilmiş, haberin detayında ise Ban Ki-Moon’un “Gördükleri mermiler, ağır silahlar ve mühimmat, bunların hükümet güçlerince yapıldığını gösteriyor” cümlesi yer almıştır. Gazete, Esad hükümetinin hatalı olduğunu ve halka zulmettiğini vurgulayan cümleleri seçmeyi tercih etmiş, Erdoğan’ın “Zulme rıza zulümdür” cümlesini ara başlık olarak kullanmıştır. Görselde ise Ban Ki-Moon, Erdoğan ve eşlerinin birlikte çekilmiş

fotoğrafına yer verilmiştir. Haberin devamı gazetenin 18 ve 24'üncü sayfalarında kendine yer bulmuştur.

Yine 1 Haziran 2012 tarihli gazetenin 18'inci sayfasında “ERDOĞAN’IN TERÖR UYARISI ‘PSİKOPATIN İŞİ DİYEREK GEÇİŞTİRİLEMEZ”” başlıklı haberinde, “Yaşanan katliamları ‘bir psikopatın işi diye’ geçiştirmek, yaşanacak olaylara fırsat zemini hazırlamaktır. dedi.” diyerek haberin devamına aynı sayfada başlığın altında devam edilmiştir.

Yine 1 Haziran 2012 tarihli gazetede yukarıdaki haberin sağında yer alan kutu haberde ise “TANSİYON YÜKSELDİ” başlığıyla Hule katliamına birkaç satırlık yer ayrılarak, habere 24'ncü sayfada ‘SURIYEDE LAF SAVAŞI’ başlığıyla devam edilmiş olup; Hillary Clinton’un ağzından “ABD: Rusya’nın politikaları iç savaşa katkıda bulunuyor” haber başlığı ile devam etmiş ve haberin devamında Clinton “(Ruslar) Bana iç savaş görmediklerini söylüyor. Ben de onlara söylüyorum ki politikalarınız iç savaşa katkıda bulunuyor. dedi” olarak aynı sayfada haberin devamı da kendine yer bulmuştur.

Yine 1 Haziran 2012 tarihli gazetede yukarıdaki haberin sağında yer alan kutu haberde ise “TANSİYON YÜKSELDİ” başlığıyla Hule katliamına birkaç satırlık yer ayrılarak, habere 24'ncü sayfada ‘SURIYEDE LAF SAVAŞI’ başlığıyla devam edilmiş olup; Buna karşılık Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’in basın sözcüsü Dmitriy Peskov,“Rusya bu derin krize anlık duygusal kategorilerle bakmaz, bakamaz. Fikrini de ayak üstü değiştirecek ülke değildir. Cevabını vermiştir.” Diyerek devam etmiştir.

2 Haziran 2012 tarihli gazetenin en altında küçük bir yer ayrılan bir başka haberde “Putin’e Suriye Baskısı” başlığıyla verilen haberde, Almanya ve Fransa’da Rusya’dan Suriye konusunda harekete geçmesi beklendiği haberleştirilmiş, haber metninde ise Putin’in sözlerine yer verilmiştir: “Biz Suriye yönetimine iç ihtilafa kullanılabilir türden silah vermedik...” denilen haberin devamı kendine 21'nci sayfada yer bulmuştur.

4 Haziran 2012 tarihli gazetede ise manşetin hemen sol altında “Taziye Çadırında ESAD’A MESAJ” başlığıyla verilen habere küçük puntolarla birkaç satır yer ayrılmış, haberin spotunda Suriye veya Esad’la ilgili bir ifadeye yer verilmemiş, haberde Erdoğan’ın dua ederken görüntülediği bir fotoğrafa yer verilmiştir. Fotoğrafın altında ise büyük puntolarla Erdoğan’ın “MÜBAREK’İ ÖRNEK ALSIN” sözlerine yer verilerek, haberin devamı 26’ncı sayfada kendine yer bulmuştur.

Yine 4 Haziran 2012 tarihli gazetenin 26’ncı sayfasına “ESAD: ELİMDE KAN VAR ÇÜNKÜ AMELİYATTAYIM” başlıklı haberine göre Hule katliamıyla ilgili olarak ilk açıklamasına yer verilmiş, “Bir cerrah ameliyathanede hasyayı kesip, temizleyip organlarını alırken ve o anda yara kanıyorsa cerrah için eli kanlı mı deriz, yoksa hastayı kurtardığı için teşekkür mü ederiz. dedi.” Diyerek haberin devamında Esad’ın kendini savunduğu haberine yer vermiştir.

8 Haziran 2012 tarihli gazetede manşetten verilen haberin hemen altında, orta sütunda yer alan haberde büyük puntolarla “Beşar Esad artık gitmeli” başlığı kullanılmış, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ve Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun birlikte çekilen fotoğrafına yer verilmiştir. Haberinin spotunda ise şu ifadeye yer verilmiştir: “Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad’ın şiddetini ve acımasızlığını iki katına çıkardığını belirten Clinton, ‘Bizim açımızdan belli plan çerçevesinde toplanmanın ve Esad’ı göndermenin zamanı geldi.’ dedi.” Haber spotu verildikten sonra, gelişmelere gazetenin 15’nci sayfasında yer verilmiştir.

23 Haziran 2012 tarihli gazetede sür manşetten iri puntolarla girilen haberin başlığı “ATEŞLE OYNUYOR” olarak belirlenirken, bu başlığın hemen sol altında büyük bir Esad fotoğrafına, sağ tarafında ise bir Türk jeti fotoğrafına yer verilmiştir. Haber spotunda ise “Hatay’ın güneyinde Lazkiye’nin 8 mil kadar açığında radardan kaybolan Türk savaş uçağını Suriye’nin düşürdüğü açıklandı.” ifadesine yer verilmiştir. Haberde Esad’ın fotoğrafı üzerine “SURIYE: 1 km içeri girdi vurduk” ifadesi yazılmış, Başbakan Erdoğan’dan alıntılanan “Olay aydınlanınca nihai tavrımızı ortaya koyacağız” cümlesi alt başlık olarak belirlenmiştir.

24 Haziran 2012 tarihli gazetede yine sür manşetten girilen haberde iri puntolarla “DÜNYANIN GÖZÜ ANKARA’DA” başlığıyla, Suriye’nin Türk jetini düşürmesi haberine devam edilmiş, sol tarafta jetin düşürülmesiyle şehit olan iki pilotun fotoğraflarına yer verilmiştir. Haberin spotu şu şekildedir: “Türk askeri uçağının Suriye tarafından düşürülmesinin ardından dünyanın gözü Türkiye’ye çevrildi. Dünya medyası da bütün başkentlerde endişeli bir bekleyişin sürdüğünü duyurdu.” Sürmanşetten girilen haberde “BM İTİDAL ÖNERDİ”, “YAYILMA ENDİŞESİ” şeklinde iki alt başlık kullanılmış, haberin detaylarına sağ sütunda yer verilmiştir. Haberin diğer detayları gazetenin 18,19 ve 20’ci sayfalarında kendine yer bulmuştur.

25 Haziran 2012 tarihli gazete tekrar sür manşetten verilen Türk jetinin düşürülmesi haberine iri puntolarla “SAVAŞ YOK AMA CEZASIZ KALMAZ” başlığı atılmış, görsel olarak bir jet fotoğrafına yer verilmiştir. Esad ve güçlerinin haksız ve suçlu olduğunu iddia eden “SURIYE’NİN YALANI ORTAYA ÇIKTI”, “TELSİZDE TÜRKÇE ‘KOMŞU’ DEDİLER”, “YENİ İDDİA: YARDIM UÇAĞINA BİLE ATEŞ AÇTILAR” alt başlıklarıyla birlikte, haber gazetenin sağ sütununu kaplayacak şekilde tamamlanarak, 14,15 ve 16’ncı sayfalarda yer verilmiştir.

3.11.1.1. Hürriyet Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi

Humus Kentinin Hule Kasabasında Suriye rejim güçleri tarafından 25 Mayıs 2012 de gerçekleştirilen ve toplamda 109 kişinin hayatını kaybettiği olayının 30 gün öncesi ve 30 gün sonrası zaman aralığında toplamda 60 gün sürecinde çıkan haberler incelenmiş ve toplamda 14 haber olduğu tespit edilmiştir. Bu haberlerden 1 tarafsız savaş haberi (1 Mayıs 2012), 6 tanesinin Türk Hükümeti politikaları yanlısı (7 Mayıs 2012, 1-4-23-24-25 Haziran 2012) haberi, 2 tanesinin Türk Hükümeti politikaları karşıtı (11 Mayıs 2012 ve 4 Haziran 2012) haberi, 4 tanesinin BM Genel Sekreteri Ban-ki Moon, ABD den Hillary Clinton, Rusya dan Putin ve Alman Başbakanı Angela Merkel Suriye rejim karşıtı (1-1-2-8 Haziran 2012) haberleri ve 1 haberin de

Putin'in Sözcüsü Dmitriy Peskov'un Suriye Rejim yanlısı (1 Haziran 2012) haberi olduğu tespit edilmiştir.

Hürriyet Gazetesinin haber incelemesine; Türk Hükümeti yanlısı haberler ile dünya egemen güç devlet liderlerinin ve BM yetkililerinin ağzından yapılan haberler aslında aynı vasıfta yani Türk Hükümeti yanlısı haberler olarak ortaya çıkmaktadır. Gazetenin toplam da 14 haberinden 10 adedinin Türk Hükümeti Politikaları yanlısı gerçekleştirdiği değerlendirildiğinden, genelde tavrını Türk Hükümeti politikaları yanlısı ve Suriye rejimi karşıtı haberler yaparak sergilemiştir.

3.11.2. Sabah Gazetesi

Sabah Gazetesi, 22 Nisan 1985'te "Türkiye'nin En İyi Gazetesi" sloganıyla yayın hayatına başlamıştır. Dinç Bilgin'in kurduğu gazetenin ilk genel yayın yönetmeni Rahmi Turan olmuştur. 2000 yılında gazeteye Ciner Grubu ortak olmuş, 3 Mayıs 2005'te ise Ciner Grubu gazeteyi tamamen satın almış, 2 Ocak 2006'da genel yayın yönetmenliğine Fatih Altaylı getirilmiştir. 2 Nisan 2007 tarihinde TMSF tarafından el konulan gazete, 22 Nisan 2008'de Çalık Holding'e satılmış, Genel Yayın Yönetmenliği koltuğuna ise Erdal Şafak getirilmiştir. 2015 yılından itibaren ise gazete, Turkuvaz Medya Grubu bünyesinde çıkarılmaktadır. Künyesinde kendini liberal demokrat, merkez sağ olarak tanımlayan gazete hükümete olan yakınlığıyla bilinmekte, birçok kesim tarafından havuz medyası ya da yandaş medya olarak adlandırılan gruba dâhil edilmektedir. Gazetenin 21.03.2016 tarihinde tirajı 325.000 dolaylarına iken, 19.05.2019 tarihi itibarı ile 267.422 adettir.

Aşağıda konu kapsamında, Sabah Gazetesinin 25 Nisan 2012–25 Haziran 2012 tarihleri arasındaki sayıları üzerinden bir inceleme yapılmıştır.

26 Nisan 2012 tarihli gazetenin sağ alt köşesinde sadece birkaç satır yer ayrılan haberde, BM özel temsilcisi Kofi Annan'ın küçük bir resmine yer verilerek, "ERDOĞAN: ANNAN BAŞARILI OLAMAZSA, BM MÜDAHALE EDER" başlığı atılmış, habere küçük bir giriş yapılmış, haberin detaylarına ise 21'ci sayfada yer verilmiştir.

27 Nisan 2012 tarihli gazetede manşetin hemen altında yer alan kutu haberde “Muhalifler diri diri gömülüyor” başlığı kullanılmış, habere nispeten büyük yer ayrılmıştır. Suriye’de yaşanan iç savaştan bir kareye yer verilen haberin spotunda “Suriye’de bir muhalifin canlı canlı gömülüşünü gösteren video dehşet yarattı” cümlesi kullanılmış, “DÜNKÜ BİLANÇO 70 ÖLÜ” ara başlığıyla Esad güçlerinin sergilediği vahşete dikkat çekilmiştir.

Yine 27 Nisan 2012 tarihli, gazetede manşetin altında yer alan, “FRANDA DIŞIŞLERİ BAKANI JUPPE: ÇÖZÜM ULUSLARARASI MÜDAHALE” başlıklı haber yer almış ve haberin devamı 24’ncü sayfada kendine yer bulmuştur.

29 Nisan 2012’de yayınlanan gazetenin sol alt köşesinde, “ARAP LİĞİNDEN DİYALOG ÇAĞRISI” başlıklı haberde, “Arap birliği Suriyeli Muhaliflere, bir heyet oluşturup Beşar Esad ile görüşmeye başlamalarını önerdi. Muhalifler öneriye henüz yanıt vermedi.” spotuna yer verilmiştir. Haberin detayları ise 24’ncü sayfada yer verilmiştir.

30 Nisan 2012 tarihli gazetenin sol alt tarafında “İranlı rap’çilerden Esad’a barış çağrısı” başlığıyla verilen haberde, İranlı rap’çi Hamet Fard’ın bir fotoğrafı kullanılarak, “İranlı ünlü rap’çi Hamet Fard’ın ‘Humus için mücadele’ isimli şarkısının internette tık rekoru kırdığına yer verilmiştir. Haberin devamına popüler kültür 6’ncı sayfada yer verilmiştir.

1 Mayıs 2012 tarihli gazetede manşetin hemen altında yer alan habere “Esad’a ‘Plana uy’ çağrısı” başlığı atılmış, görsel olarak Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısından çekilmiş bir kareye yer verilmiştir. Habere nispeten geniş bir yer ayrılmakla birlikte, haberin devamına 18’nci sayfada yer verilmiştir.

Yine 1 Mayıs 2012 tarihli gazetenin alt ortalarında küçük bir kutu haberde, Suriye savaşını vurgulayan yıkık bir bina görseli kullanılmış, habere “Idlib’de kanlı gün: 9 ölü” başlığı atılmış ve haberin devamına 22 sayfada yer verilmiştir.

2 Mayıs 2012 tarihli gazetenin en altında küçük bir alanda verilen haberde “Suriye için iki MGK senaryosu” başlığı kullanılmış habere kısa bir giriş yapıldıktan sonra detaylara iç sayfalarda yer verilmiştir. Bu haberin hemen yanında küçük bir cenaze fotoğrafı ve bir başlıkla yer alan başka bir haberde spot bile yer almazken, haberin detayları 15’nci sayfada kendine yer bulmuştur. Başlık ise şöyle atılmıştır: “Suriye’de 9’u aynı aileden 26 ölü”

Yine 2 Mayıs 2012 tarihli gazetenin 19’ncü sayfasında iç işleri bakanı Beşir Atalay’ın Kilis’te Suriyeli mültecilerin kaldığı konteynır kente ziyaretine yer verilmiş olup, başlık olarak da “Suriyeli sığınmacılara 150 Milyon Dolar gitti” kullanılmıştır.

5 Mayıs 2012 tarihli gazetenin alt orta sütununda, “SURIYEDE PLAN RAYINDA: 40 ÖLÜ DAHA” başlığı kullanılarak yapılan haberin detaylarına 17’nci sayfada yer verilmiştir.

6 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sağ üst sütununda yer alan haberin başlığı “SURIYE’DE ŞİMDİ SIRA HALEP’TE” olmuş, haberde Suriye iç savaşından görüntüler kullanılmıştır. Haberin spotu “BM verilerine göre 9 bin kişinin öldüğü Suriye’de, barış çabalarına rağmen kan durmuyor. Muhalifler Halep’te, Esad’ın askerleri ise Şam’da sivil hedeflere saldırdı. Günün bilançosu 21 ölü oldu.” şeklinde olurken, haberin detaylarına 15’nci sayfada yer verilmiştir.

7 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sağ alt köşesinde “Beşar, er geç hesap verecek” başlığıyla verilen haberde R. Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan’ın Suriye kampındaki çocuklarla çekilmiş fotoğrafına yer verilmiştir. Haberin konusunu Erdoğan’ın Suriyeli sığınmacıları ziyareti oluştururken, spotta Erdoğan’ın birkaç cümlesine yer verilmiştir. Burada habere küçük bir giriş yapılmış, 18’nci sayfada haberin devamına yer verilmiştir.

10 Mayıs 2012 tarihli gazetede sağ alt köşede verilen haberin başlığı “Plan çökerse iç savaş çıkar” olmuş, başlığın hemen sağında BM Temsilcisi Kofi Annan’ın

küçük bir fotoğrafına yer verilmiştir. Habere kısa bir giriş yapılmış, haberin devamına 24'ncü sayfada yer ayrılmıştır. Haberde yer alan bir diğer görsel ise ÖSO askerlerinin fotoğrafıdır. Bu fotoğrafın hemen altında koyu harflerle yer verilen cümle ise şu şekildedir. “Şam yönetiminin ateşkese uymadığını savunan Özgür Suriye Ordusu saldırıları başlatma tehdidinde bulundu.”

11 Mayıs 2012 tarihli gazetede manşet haberinin hemen altında yer alan haberde “En kanlı saldırı” başlığı kullanılmış, spotta “Suriye’de hükümet karşıtı gösterilen başlamasından bu yana başkent Şam’da gerçekleştirilen en kanlı saldırıda, çoğu sivil ve öğrenci 71 kişi öldü, 372 kişi yaralandı. 1 ton patlayıcı yüklü iki araçla düzenlenen intihar saldırılarında, 105 araç tahrip oldu. Ortalık yanmış cesetlerle kaplandı.” ifadelerine yer verilmiştir. Görselde ise büyükçe bir yer kaplayacak şekilde patlama yerinde çekilmiş bir fotoğraf kullanılmıştır.

13 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sağ alt köşesinde küçük bir kutu haber şeklinde verilen haberde “66 günlük esaret bitti” başlığı atılmış, gazeteciler Adem Özköse ve Hamit Coşkun’un yurda döndüğü haberleştirilmiştir. Haberin devamına 17’nci sayfada yer verilmiştir.

14 Mayıs 2012 tarihli gazetenin alt orta sütununda küçük bir kutu haber şeklinde verilen haberde “55 gün daracık hücrede tutulduk” başlığı atılmış, gazeteciler Adem Özköse ve Hamit Coşkun’un Suriye’de rehin kaldıkları ile ilgili yaşadıkları haberleştirilmiştir. Haberin devamına 15’nci sayfada yer verilmiştir.

17 Mayıs 2012 tarihli gazetede sağ alt köşede küçük bir kutu haber şeklinde yer alan haberin başlığı “Obama Esad’ın ipini çekti” olmuş, Obama ve Esad’ın küçük resimleri kullanılan haberde “WASHINGTON Postun haberine göre, ABD körfez ülkeleri üzerinden Suriyeli Muhalifleri silahlandırıyor. İsrail artık Esad’ın gitmesinden yana” diye devam eden haberin ayrıntılarına 15’nci sayfada yer verilmiştir.

18 Mayıs 2012 tarihli gazetede sağ alt köşede yine çok küçük bir kutu haber şeklinde yer alan haberin başlığı “Suriye’de dağ taş muhalif” olmuş, haberde muhaliflerden oluşan bir askeri birliğin fotoğrafına yer verilmiştir. Fotoğrafın üzerinde koyu harflerle “Suriye ordusundan ayrılıp muhaliflere katılanların sayısı her gün artıyor.” cümlesine yer verilmiş, bir cümlelik spottan sonra haberin detaylarına 15’nci sayfada devam edilmiştir.

27 Mayıs 2012 tarihli gazetenin en altında orta sütunda Hule katliamıyla ilgili bir haber yapılmış, bu habere oldukça küçük bir yer ayrılarak “Esad’ın gözü döndü” başlığı atılmıştır. “Humus’a bağlı Hula ilçesinde 50’si çocuk 90 kişi öldürüldü.” spotuyla verilen haber, küçük puntolardan oluşan birkaç cümleyle devam etmiştir, haberin devamına 24’ncü sayfada yer verilmiştir.

Yine 27 Mayıs 2012 tarihli gazetenin en altında orta sütunda bulunan ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün küçük bir resmi kullanılarak verilen haberde, “Annan Planı son şans” başlığı atılarak, ” CUMHURBAŞKANI Gül CNN International’a konuştu: ‘Suriye için Annan Planı son şans. Esad artık ülkeyi yönetecek durumda değil ’ denilen haberin devamına 21nci sayfada devam edilmiştir.

28 Mayıs 2012 tarihli gazetede, bir gün önceki haberle aynı yerde verilen haberde Hule katliamı anlatılmaya devam etmiş, “İşte Esad’ın Katliamı” başlığıyla verilen haberde, “Humus’un Hula ilçesindeki katliamda 32 çocuk elleri bağlanarak öldürülmüş” girişi yapılarak, katliam sonrasındaki cesetlerin fotoğrafına yer verilmiştir. Birkaç cümleyle devam eden haber, 22’nci sayfada kendine yer bulabilmiştir.

29 Mayıs 2012 tarihli gazetenin en altında “Esad’dan her gün katliam” başlığıyla verilen haberin spotunda şu cümleye yer verilmiştir: “Hula’da 92 ölümün ardından dün de Hama’da 50 kişi katledildi.” Haberin altında ise, Hule katliamında ölenlerin yer aldığı bir fotoğraf kullanılmıştır. Birkaç satırla anlatılan haberin devamına 19’ncü sayfada yer verilmiştir.

29 Mayıs 2012 tarihli gazetenin en altında “DIŞİŞLERİ BAKANI DAVUTOĞLUNDAN BM GENEL SEKRETERİNE MESAJ: ARTIK ESAD’A UMUT VERMEYİN” başlığıyla verilen haberin DEVAMINA 20’nci sayfada yer verilmiştir.

30 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sağ sütununda küçük bir yer ayrılan diğer bir haber “Esad’ın elçileri 10 ülkeden kovuldu” başlığıyla verilmiş, spottan sonra haber 22’nci sayfada yer verilmiştir.

31 Mayıs 2012 tarihinde yayınlanan gazetede manşetin hemen üstünde yer alan kutu habere “Esad’a haydi yallah” başlığı atılmış, “Suriye diplomatlarını sınır dışı etme kampanyasına Türkiye de katıldı.” cümlesiyle habere giriş yapılmış, haberin detaylarına 24’ncü sayfada yer verilmiştir.

1 Haziran 2012 tarihli gazetenin alt sütununda yer alan haber “Esad, PKK ile halkımı vuruyor” başlığıyla verilmiş, dönemin Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun fotoğrafıyla verilen habere birkaç satır yer verildikten sonra, haber 21’nci sayfada detaylandırılmıştır.

2 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşet altı orta sütunda Suriye’nin Paris Büyükelçisi Lamia Şakkur’un resmi ile Suriye Kusayr’da öldürülen 12 kişinin cansız bedenlerinin olduğu görselin alt sütununda bulunan haberde, “Sınır dışı Edilemedi” başlığı kullanılmış, devamında “Fransa’nın Ülkeyi terk et dediği Suriye’nin Paris Büyükelçisi Lamia Şakkur’u sınır dışı edemiyor çünkü Şakkur aynı zamanda merkezi Fransa’da bulunan UNESCO’nun da daimi temsilcisi...” devamı gelen haberin detaylarına 15’nci sayfada yer verilmiştir.

4 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ sütununda küçük bir yer ayrılan habere “Ankara Suriye’ye B planı hazırlıyor” başlığı atılmış, televizyon izleyen Suriyelilerin yer aldığı fotoğrafın üzerine ise “Suriyeliler Esad’ın ‘Hule’de payımız yok’ dediği parlamento konuşmasını böyle izledi” sözleri yazılmıştır. Birkaç satırla giriş yapılan haberin detaylarına 13’ncü sayfada yer verilmiştir.

6 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt kōşesinde Recep Tayyip Erdoğan'ın fotoğrafının bulunduğu, “Derdimiz Suriye'nin iç işleri değil” başlığı ile yer alan haberde, “Erdoğan'ın ‘inisiyatif alıyoruz, çünkü bir yangın tüm ülkeleri içine çeker. ‘dedi.” Diye devam edilen haberin detaylarına 20'nci sayfada yer verilmiştir.

Yine 6 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt kōşesinde, “ESAD KOMEDİSİ: ÜLKEYİ TERK ETMİŞ ELÇİLERİ KOVDU” başlığı ile verilen haberin devamı 15'nci sayfada yer verilmiştir.

7 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt sütununda,”14'ler gece yarısı zirvesinde Esad'ı sildi” başlığı ile yer alan haber, “Toplantıya Clinton'da katıldı” alt başlığı ile diye devam ederek, Ahmet Davutoğlu ve Hillary Clinton görseline yer verilmiştir. Haber detaylarına 24'ncü sayfada yer verilmiştir.

9 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşet haberin altındaki sütunda yer alan ve Recep Tayyip Erdoğan'ın büyük bir fotoğrafının bulunduğu haber, “Çizgiden kopulduğu an babamız olsa bırakırız” başlığı ile verilmiş, “BAŞBAKAN Erdoğan, Suriye lideri Esad'la bir dönem ailecek görüşüklerini hatırlatıp şöyle dedi: ‘ Ama çizgiden kopulduğu an biz babamız olsa bırakırız.” diye devam edilen haberin detaylarına 24'ncü sayfada yer verilmiştir.

Yine 9 Haziran 2012 tarihli gazetenin altındaki sütunda yer alan, “ BAN Kİ-MOON'DAN KARAMSAR TABLO: SURİYE KONTROLDEN ÇIKIYOR” haber başlığı ile verilen haberin devamı 17'nci sayfada verilmiştir.

10 Haziran 2012 tarihli gazetenin sol alt sütununda yer alan haber, “Muhafifler bir Kürt'ü başkanlığa seçti” başlığıyla okuyucuya sunulmuş, haberde iç savaştan bir fotoğraf karesine yer verilerek haberin devamına 15'nci sayfada yer verilmiştir.

Yine 10 Haziran 2012 tarihli gazetenin sol alt sütununda yer alan haber, “HAVADA HALA YANIK CESET KOKUSU VAR” başlığıyla verilen haberin devamına 15'nci sayfada yer verilmiştir.

11 Haziran 2012 tarihli gazetenin yine sol alt köşesinde “Son Suriye raporu” başlığı ile yer alan haber,” Suriye ordusu Humusu bombaladı: 38 ölü” alt başlığıyla devam ederek, “Erdoğan’a sunulan raporda Suriye İstihbaratının kamplara sızma çabalarına karşı MİT’in önlemlerini artırması ve özel Suriye Temsilcisi atanması istendi” denilerek, haberin detaylarına 22 sayfada yer ayrılmıştır.

13 Haziran 2012 tarihli gazetede alan başka bir habere ise manşetin hemen altında yer verilmiş, haber “Aleni katliam” başlığıyla kendine yer bulmuş, haberde ise şu sözlere yer verilmiştir: “Suriyeli muhaliflerin ‘Esad’ın helikopterleri hedef gözetmeden vuruyor. Kayıplar bu nedenle fazla.’ iddiasını BM ve ABD de doğruladı. BM Temsilcisi Annan’ın sözcüsü ile ABD Dışişleri sözcüsü ayrı açıklamalarda ‘Elimizde kanıt var’ dediler. Suriye’de dünkü çatışmalarda da 30 kişi öldü.” Haberde yine iç savaştan bir fotoğraf karesine yer verilmiştir. Haberin devamı 15’nci sayfada yer almıştır.

15 Haziran 2012 tarihli gazetenin en alt sütununda küçük bir kutu haber şeklinde yer verilen habere “Suriye’nin % 40’ı muhaliflerde” başlığı atılmış, başlığın hemen üstünde yer alan görselde Suriye’de çatışan muhaliflerin gösterildiği haritaya yer verilerek, “ BM gözlemcileri: ülkenin %40’ı Esad’ın kontrolünden çıktı. Ama muhalifler aralarında bağlantı kuramıyorlar” diye devam etmiştir. Haberin devamı 22’nci sayfada kendine yer bulmuştur.

16 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt köşesinde, “Türk sınırına Rus radarı” başlıklı yer alan haber, “Rusya, incirlik üssünü ve muhalifleri izlemek amacıyla Suriye’nin Türkiye sınırına radar kurdu” alt başlığı ile devam etmiştir. Haberin devamı 15’nci sayfada kendine yer bulmuştur.

17 Haziran 2012 tarihli gazetenin sol alt kısmında küçük bir iç savaş fotoğrafına yer verilmiş ve fotoğrafın üzerine büyük puntolarla “BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SURİYE’Yİ ASKIYA ALDI” başlığı atılmış, bunun dışında habere herhangi bir giriş yapılmadan, gazetenin 17’nci sayfasında haberin detaylarına yer verilmiştir.

19 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşet haberi alt orta sütununda, “Suriye için bildiri” başlıklı haberde Obama ve Putin’in el sıkıştıkları küçük görseline yer verilerek “Obama ve Putin’in görüşmesine Suriye damgasını vurdu. İki lider ortak bildiri yayımlayarak, ‘Şiddetin hemen son bulmasını istiyoruz.’ dedi” şeklinde devam etmiştir. Haberin devamı 16’nci sayfada kendine yer bulmuştur.

20 Haziran 2012 tarihli gazetenin alt orta sütununda, “Putin’le Suriye mutabakatı” başlıklı haberde Erdoğan ve Putin’in el sıkıştıkları küçük görseline yer verilerek “ERDOĞAN Rusya Devlet Başkanı Putin’le 40 dakika görüştü. Suriye konusunda ortak çalışma kararı alan iki lider dışişleri bakanlarına, ‘bundan sonraki çalışmaları müşterek olarak yürütün’ talimatını verdi.” şeklinde devam etmiştir. Haberin devamı 16’nci sayfada kendine yer bulmuştur.

22 Haziran 2012 tarihli gazetenin sol tarafında küçük bir sütunda yer alan haberin başlığı “Beşar Esad için ‘özel af’ formülü” dür. The Guardian Gazetesinin haberinden yapılan alıntıyla spot oluşturulmuş, haberin devamına 22’nci sayfada yer verilmiştir.

23 Haziran 2012 tarihli gazetede manşetten girilen haberin başlığı “AKDENİZ’DE GERİLİM” olmuştur. Başlığın hemen altına büyükçe bir jet fotoğrafı yerleştirilmiş, “Suriye F-4 tipi Türk savaş uçağını Akdeniz’de düşürdü. Ankara, ‘Gereken adımlar atılacak’ dedi.” spotuyla haber verilmiştir. Haber, Türk jetinin düşürülmesiyle ilgilidir. “Acil Güvenlik Zirvesi” ve “Jetimizi Suriye Düşürdü” alt başlıklarıyla devam eden haberin gelişmelerine 21’nci sayfada yer verilmiştir.

24 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşetinden girilen habere tam sayfa yer ayrılmıştır. Haberin başlığı “İŞTE ANKARA’NIN YOL HARİTASI” olarak belirlenirken, görsel olarak bir jet, harita başında bir asker, jetin düştüğü bölge ve jet pilotlarından birinin fotoğrafı kullanılmıştır. Haberin spotu “Bir yandan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) liderlerini bugün görüşmek için Başbakanlık’a davet eden Erdoğan, diğer

yandan da diplomasi atağı başlattı.” şeklinde olmuştur. Haberin alt başlıkları da şunlar olmuştur: “Üç Liderle Ayrı Ayrı Görüşecek”, “Davutoğlu’nun Telefon Trafığı”, “Dışta Vuruldu İçeriye Düştü”, “Akdeniz’de Pilotlar İçin Büyük Arama”. Haberlerin devamlarına 16,17 ve 18’nci sayfalarda ter verilmiştir.

25 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşetinden girilen haberin başlığı “ESAD GİTMEDEN HESAP KAPANMAZ” şeklinde olmuştur. Başbakan Erdoğan’ın muhalefet liderleriyle yaptığı toplantıdan çekilen bir fotoğraf karesi görsel olarak kullanılırken, “Türkiye, Suriye tarafından düşürülen Fantom ’un bedelini, Esad rejiminin sonunu hızlandıracak her türlü arayışa destek vererek ödetmeye kararlı” cümlesi spot olmuştur. Üç alt başlıkla verilen haberin detayları 16 ve 17 sayfalarda kendine yer bulmuştur.

Yine 25 Haziran 2012 tarihli gazetenin alt orta sütununda, “Türkiye istedi NATO toplanıyor” başlıklı haberde, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun fotoğrafına yer verilerek, haberin devamı 16’ncı sayfada verilmiştir.

Yine 25 Haziran 2012 tarihli gazetenin en alt orta sütununda, “Suriye’de kanlı hafta sonu: 30’u Esad’ın askeri, 187 ölü ” başlıklı haberde, yıkık bir site fotoğrafına yer verilerek, haberin devamı 22’nci sayfada verilmiştir.

Yine 25 Haziran 2012 tarihli gazetenin en alt orta sütununda, “Clinton küstah ve kabul edilemez bir saldırıyı, kınıyoruz” başlıklı haberde, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’un fotoğrafına yer verilerek, haberin devamı 16’nci sayfada verilmiştir.

Yine 25 Haziran 2012 tarihli gazetenin en alt sağ sütununda, “İran ve BM’den Türkiye’ye itidal çağrısı geldi” başlıklı haberde, Birleşmiş Milletler ambleminin fotoğrafına yer verilerek, haberin devamı 16’nci sayfada verilmiştir.

3.11.2.1. Sabah Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi

Humus Kentinin Hula Kasabasında Suriye rejim güçleri tarafından 25 Mayıs 2012 de gerçekleştirilen ve toplamda 109 kişinin hayatını kaybettiği olayının 30 gün öncesi ve 30 gün sonrası zaman aralığında toplamda 60 gün sürecinde çıkan haberler incelenmiş ve toplamda 50 haber olduğu tespit edilmiştir. Bu haberlerden 43 tanesinin Türk Hükümeti politikaları yanlısı (26-27-30 Nisan 2012, 1-1-2-2-5-6-7-10-11-13-14-17-18-27-27-28-29-29-30-31 Mayıs 2012, 1-2-4-6-6-7-9-10-11-13-15-16-17-20-22-23-24-25-25-25 Haziran 2012) haber, 2 tanesinin tarafsız savaş haberi (29 Nisan 2012 ve 10 Haziran 2012) , 5 tanesinin Fransız Dışişleri Bakanı Juppe, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, Obama ve Putin, Hillary Clinton, Birleşmiş Milletler kurumsal İran olarak Suriye rejim karşıtı (27 Nisan 2012, 9-19-25-25 Haziran 2012) haberleri olduğu tespit edilmiştir. Sabah gazetesinde Türk Hükümeti politikaları karşıtı habere rastlanmamıştır.

Sabah Gazetesinin haber incelemesine; Türk Hükümeti yanlısı haberler ile dünya egemen güç devlet liderlerinin ve BM yetkililerinin ağzından yapılan haberler aslında aynı vasıfta yani Türk Hükümeti yanlısı haberler olarak ortaya çıkmaktadır. Gazetenin toplam da 50 haberinden 48 adedinin Türk Hükümeti Politikaları yanlısı gerçekleştirdiği değerlendirildiğinden, genelde tavrını Türk Hükümeti politikaları yanlısı ve Suriye rejimi karşıtı haberler yaparak sergilemiştir.

3.11.3. Radikal Gazetesi

Doğan Grubuna ait gazete 1996 yılında yayın hayatına başlamış, 17 Ekim 2010 tarihinden itibaren ise tabloid boyutta yayınlanmaya devam etmiştir. Kendini liberal sol olarak tanımlayan gazete hükümete karşı takındığı muhalefet tutumla bilinmektedir. Diğer gazetelerden daha farklı bir perspektife sahip olduğunu vurgulamak adına “Radikal” ismi seçilmiştir. 31 Ağustos 2010’da Genel Yayın Yönetmenliği koltuğuna oturan isim Eyüp Can Sağlık olmuş, 2014’de ise bu göreve Ezgi Başaran getirilmiştir. Gazete 21 Haziran 2014 tarihinden itibaren basılı yayına son vermiş, dijital ortamda yayıncılığa devam etmiştir. Gazetenin bugünkü Genel Yayın Yönetmeni ise Cem Erciyes’tir.

Aşağıda konu kapsamında, Radikal Gazetesinin 25 Nisan 2012–25 Haziran 2012 tarihleri arasındaki sayıları üzerinden bir inceleme yapılmıştır.

Radikal Gazetesinin 25–30 Nisan 2012 tarihleri arasındaki sayılarının ilk sayfaları incelendiğine Suriye'ye dair hiçbir haberin yer almadığı dikkat çekmektedir.

11 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sol sütununda yer alan haberin başlığı “Şam savaş alanına döndü” şeklinde atılırken, haber girişi şu şekilde yapılmıştır: “Suriye'nin başkenti Şam'da istihbarat binasının hedef alındığı iki ayrı patlama yaşandı. En az 55 kişinin öldüğü açıklandı.” Yapılan bu girişten sonra habere 28 sayfada devam edilmiştir.

12 Mayıs 2012 tarihli gazetenin en üstünde yer alan habere dönemin Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun konuşmasından yapılan alıntı “Legoyu yaptık Esad yıktı” başlık olarak atılmış, habere yapılan birkaç satırlık girişten sonra, haberin devamına 26'ncı sayfada yer verilmiştir.

17 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sağ sütununda yer alan haber, “ABD'den Suriye'ye silah itirafı: Körfez ödedi, biz dağıttık.” Başlığı ile yer bulmuştur. Sadeve başlıktan oluşan haberde herhangi bir görsele yer verilmeyerek haberin devamına 26'ncı sayfada yer verilmiştir.

18 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sürmanşetinde bulunan haberin, “ESAD: TANMPON BÖLGE TÜRKLERİN FANTAZİSİ” başlığı ile verilerek, haberin devamına 28'nci sayfada yer verilmiştir.

29 Mayıs 2012 tarihli gazetede tam sayfa yer ayrılan haber Hule katliamıyla ilgilidir. Manşet “Ölüm Sokağı” olarak belirlenirken, tam sayfa verilen fotoğrafta katliam sonrası cenazelerin defnedilmesi yer almaktadır. Habere yapılan küçük bir paragraflık girişten sonra, haberin detaylarına 26'ncı sayfada yer verilmiştir.

4 Haziran 2012 tarihli gazetenin en altında bir şerit şeklinde atılan başlık “Esad’dan yeni meclise: Dış müdahale isteyenle diyalog yok” şeklinde olmuş, bunun dışında haberde herhangi bir görsel kullanılmamış, habere herhangi bir giriş yapılmamıştır. Haberin detayları 26’ncı sayfada kendine yer bulmuştur.

8 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt sütununda yer alan haberin başlığı “İstanbul’dan net mesaj: Esad gidici” şeklindeyken, spot “Suriye’de Hula’dan sonra Hama’da yaşanan katliamın gölgesinde İstanbul’da toplanan Suriye’nin Dostları, Esad’ın iktidarı bırakmasını içermeyen tüm formüllere karşı çıktı.” olarak belirlenmiştir. Haberin devamı 30’ncü sayfada verilmiştir.

10 Haziran 2012 tarihli gazetede, manşetin hemen üstünde yer alan haberin başlığı “Türk Hava Yolları (THY), 12 milyon doları Esad’a kaptırmış” şeklinde olurken, habere atılan küçük bir spottan sonra, detaylara 38’nci sayfada yer verilmiştir.

23 Haziran 2012 tarihli gazetede “AKDENİZ’DE TÜRK SAVAŞ UÇAĞI DÜŞÜRÜLDÜ” üst başlığı ve “Suriye kazası” manşetiyle verilen haber, Türk jetinin düşürülmesini konu almıştır. Türk jetinin ve Tayyip Erdoğan’ın fotoğraflarının kullanıldığı habere genişçe bir yer ayrılmış, detaylarına ise 24’üncü sayfada devam edilmiştir.

24 Haziran 2012 tarihli gazetede yine manşetten girilen haber, Türk jetinin düşürülmesi haberinin devamı niteliğinde olmuş, başlık “Kimse savaş beklemesin” şeklinde atılmıştır. Tam sayfa yer ayrılan haberin alt başlıkları ise şu şekilde olmuştur: “İlk Hedef Pilotlar”, “Savaş Sebebi Değil”. Haberin devamına 8,9 ve 10’uncu sayfalarda yer verilmiştir.

25 Haziran 2012 tarihli gazetede yine tam sayfa ayrılan haber bir önceki günün devamı niteliğindedir. Manşet “Kaza değil saldırı” olarak belirlenirken, habere yapılan girişin ardından, haberin devamı 8,9,10,11 ve 13’ncü sayfalarda kendine yer bulmuştur.

3.11.3.1. Radikal Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi

Humus Kentinin Hula Kasabasında Suriye rejim güçleri tarafından 25 Mayıs 2012 de gerçekleştirilen ve toplamda 109 kişinin hayatını kaybettiği olayının 30 gün öncesi ve 30 gün sonrası zaman aralığında toplamda 60 gün sürecinde çıkan haberler incelenmiş ve toplamda 11 haber olduğu tespit edilmiştir. Bu haberlerden 3 tanesinin Türk Hükümeti politikaları yanlısı(12-29 Mayıs 2012, 8 Haziran 2012)haber, 6 tanesinin Türk Hükümeti politikaları karşıtı(18 Mayıs 2012, 4-10-23-24-25 Haziran 2012)haber, 1 tanesinin ABD kaynaklı Suriye rejim karşıtı haberi ve 1 tanesinin de Suriyeli Muhalifler (PKK, PYD,YPG, IŞID, NUSRA vs. haricindeki) karşıtı haber olduğu tespit edilmiştir.

Radikal Gazetesinin haber incelemesine; Türk Hükümeti Politikaları karşıtı haberler ile Suriyeli Muhalifler (PKK, PYD,YPG, IŞID, NUSRA vs. haricindeki) karşıtı haberler aslında aynı vasıfta yani Türk Hükümeti Politikaları karşıtı haberler olarak ortaya çıkmaktadır. Gazetenin toplam da 11 haberinden 7 adedinin Türk Hükümeti Politikaları karşıtı olarak gerçekleştirdiği değerlendirildiğinden, genelde tavrını Türk Hükümeti politikaları karşıtı ve Suriye rejimi yanlısı haberler yaparak sergilemiştir.

3.11.4. Ortadoğu Gazetesi

Gazete 3 Mayıs 1972’de “Ne Mutlu Türküm Diyene” sloganıyla basılmaya başlanmıştır. İdeolojik açıdan kendine milliyetçi, ülkücü bir çizgi belirleyen gazete, hükümete olan muhalif tutumuyla bilinmektedir. Bunun yanında Milliyetçi Hareket Partisi’ne yakın bir gazete olarak tanınmaktadır. 21.03.2016 tarihli tirajı ise 5.000 civarında iken 19.05.2019 tarihli tirajı 3.021 civarındadır. İdeolojik olarak kendini milliyetçi, ülkücü ve Atatürkçü olarak tanımlamaktadır.

Aşağıda konu kapsamında, Ortadoğu Gazetesinin 25 Nisan 2012–25 Haziran 2012 tarihleri arasındaki sayıları üzerinden bir inceleme yapılmıştır.

27 Nisan 2012 tarihli gazetenin sağ alt sütununda yer alan, “Erdoğan’dan gözdağı” başlığıyla verilen ve “El Cezireye konuşan Başbakan Erdoğan, Suriye krizi ile ilgili önemli mesajlar verdi. İlk kez NATO’ya üye ülkelerin 5’nci maddeye dayanarak sınır ötesi operasyon yapabileceğini hatırlatan Erdoğan, ‘Umarım işler o noktaya kadar gitmez’ diye konuştu.” Şeklinde devam eden haberin detaylarına 6’ncı sayfada yer verilmiştir.

Yine 27 Nisan 2012 tarihli gazetenin sağ alt sütununda yer alan, “Hama kenti ateş altında” şeklinde olmuştur. İlk sayfada sadece birkaç satır ayrılan haberin devamına 6’ncı sayfada yer verilmiştir.

28 Nisan 2012 tarihli gazetenin sol alt köşesinde, “Suriye ve acizlik” başlığı ile yer alan ve “AKP Hükümeti BOP’u haklı çıkarabilmek için dünyanın birçok ülkesiyle temas kurdu. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu muhalefeti ısrarıyla nihayet meclisi hatırladı. Yapılan görüşmede BOP’u ve Suriye’yi meclisten niye kaçırdığını belgeledi” şeklinde devam eden haberin devamına 8’nci sayfada yer verilmiştir.

Yine 28 Nisan 2012 tarihli gazetenin 6’ncı sayfasında, “Ban’dan Esad’a çağrı:” başlığı ile verilen ve “Derhal geri çekil” büyük başlığı ile devam eden haber, “BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mun, Esad rejiminden askerlerini ve ağır silahlarını ülkedeki yerleşim yerlerinden derhal çekmesini istedi.” şeklinde devam eden haberin devamına haberin altında aynı sayfada yer verilmiştir.

29 Nisan 2012 tarihli gazetenin 7’nci sayfasında, “Lübnan Suriye’ye silah taşıdığından şüphelenilen bir gemiyi durdurdu” başlığı ile verilen ve “LÜBNAN, Suriyeli muhaliflere silah taşıdığından kuşku edilen Lütfullah 2 isimli gemiye el koydu” şeklinde devam eden haberin devamına haberin altında yer verilmiştir.

30 Nisan 2012 tarihli gazetenin 6’nci sayfasında, “Esad’ın sonunun Kaddafi gibi vahşice olmasını istemiyoruz” başlığı ile verilen ve “Arap dünyasındaki her zalim diktatörün gideceğini söyleyen Tunus Ennahda Partisinin kurucu üyesi

Abdelfettah Maurou, Esad'ın hala ısrar etmesinin diktatör bir kişiliğe sahip olmasından kaynaklandığını da dile getirdi” şeklinde devam eden haberin devamına haberin altında yer verilmiştir.

Yine 30 Nisan 2012 tarihli gazetenin 6'nci sayfasında, “Gemiden ağır silahlar çıktı” başlığı ile verilen ve “Lübnan'dan Suriye'ye silah taşıdığından şüphelenilerek durdurulan gemide, Suriyeli muhaliflere teslim edilmek üzere 3 konteyner dolusu silah ele geçirildiği bildirildi” şeklinde devam eden haberin devamına haberin altında yer verilmiştir.

Yine 30 Nisan 2012 tarihli gazetenin 6'nci sayfasında,” Suriye'de 29 kişi öldürüldü” başlığı ile verilen ve “SURIYE Genel Devrim Konseyi, çeşitli kentlerde muhaliflere karşı düzenlenen operasyonlar ve yönetim karşıtı çıkan gösterilerde güvenlik güçlerinin ateş açması sonucu ölü sayısının 29'a yükseldiğinin duyurdu” şeklinde devam eden haberin devamına haberin altında yer verilmiştir.

7 Mayıs 2012 tarihli gazetenin 6'nci sayfasında,” Suriyeli muhaliflerden seçime boykot çağrısı” başlığı ile verilen ve “Sürgündeki Suriye muhalefетinin iki önemli ismi Haytam Menna ve Haytam Melih Suriyelilerden 7 Mayıs'da yapılacak parlamento seçiminin boykot edilmesi çağrısında bulundu” şeklinde devam eden haberin devamına haberin altında yer verilmiştir.

8 Mayıs 2012 tarihli gazetede manşetten girilen haberin başlığı “Suriye'ye askeri müdahale sinyali” olmuştur. Haberde kullanılan görsel Esad'ın fotoğrafı ve yanında Erdoğan'ın parmak salları şekilde karikatürize edilmiş fotoğrafı şeklindedir. “Başbakan Erdoğan, Suriye'ye askeri müdahalede bulunması için NATO'ya istekte bulunabileceklerini söyledi.” spotuyla bir paragraf verilen haberin detaylarına 11'nci sayfada yer verilmiştir.

10 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sol sütununda verilen habere “ABD'den Suriye kışkırtması” başlığı atılırken, habere yapılan iki cümlelik girişten sonra haberin detayları 6'nci sayfada yer almıştır.

11 Mayıs 2012 tarihli gazetede “Ortadoğu” logosunun hemen altında, sol sütunda yer alan haberin başlığı “Başkent Şam’da bombalı saldırı” şeklinde olmuştur. “Suriye’nin başkenti Şam’da dün düzenlenen bombalı saldırılarda en az 60 kişinin öldüğü, 173 kişinin de yaralandığı açıklandı.” spotuyla verilen haberde, bombalı saldırıdan bir fotoğraf karesi kullanılmış, birkaç cümleyle devam eden haberin detaylarına 6’ncı sayfada devam edilmiştir.

18 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sol sütununda birkaç satır yer ayrılan ve BM hazırladığı bir rapora dayandırılan haberde “İran, Esad’ı silahlandırıyor” başlığı atılmış, haberde kullanılan görsel ise küçük bir askeri birlik fotoğrafı olmuştur. Bir cümlelik haber girişinden sonra habere 6’ncı sayfada yer verilmiştir.

Yine 18 Mayıs 2012 tarihli gazetenin 6’ncı sayfasında, “Esad Rus televizyonundan uyardı” başlıklı haber, “ Suriye’deki Terör Türkiye’yi de etkiler” büyük başlığı ile devam ederek haberin devamına 6’ncı sayfada yer verilmiştir.

21 Mayıs 2012 tarihli gazetede manşetten verilen haberin hemen altında yer alan haber “Suriye, Türklere kapılarını kapattı” başlığıyla verilmiş, “Suriye, önceki gece boyunca çatışmaların yaşandığı Cilvegözü’nün karşısındaki Bab-Al Hawa Sınır Kapısı’nı tek taraflı kapattı.” spotuyla haber devam ettirilmiştir. Küçük bir paragraftan sonra habere 7’nci sayfada devam edilmiştir.

27 Mayıs 2012 tarihli gazetenin 6’ncı sayfasında, “Suriye kan gölü” başlıklı haberin devamında, “ Suriye’de kan durmuyor. Önceki gün Cuma Namazı sonrasında yapılan operasyonlarda çoğunluğu Humus’un Hula ilçesinde olmak üzere 115 kişinin öldüğü bildirildi” şeklinde devam ederek haberin devamına haberin altında yer verilmiştir.

28 Mayıs 2012 tarihli gazetenin orta kısımlarında yer alan haberde Hule katliamını konu edinmiştir. Haberin başlığı ise şu şekilde olmuştur: “BM GÖZETİMİNDE KATLIAM” haberde yer alan iki görselden biri katliam sonrası

cesetlerin yer aldığı fotoğraf iken, diğeri iç savaştan bir fotoğraf karesi olmuştur. Haber ayrıntılarına 6'ncı sayfada devam edilmiştir.

29 Mayıs 2012 tarihli gazetede Hama 'da yapılan katliam haberleştirilmiş, habere "Suriye'de bilanço ağır: 13 bin ölü" başlığı atılmıştır. Manşet haberinin hemen altında yer alan habere nispeten geniş yer ayrılmış, haberde katliam sonrasındaki cesetlerin yer aldığı fotoğraf kullanılmıştır. Haber iki paragraf halinde anlatıldıktan sonra detaylara 6'ncı sayfada yer verilmiştir.

31 Mayıs 2012 tarihli gazetede sürmanşetten verilen haberin başlığı "Suriye ile ipler koptu" şeklindedir. "Batılı ülkelerin ardından Türkiye de dünden itibaren 72 saat içinde Suriyeli tüm diplomatik personelin ülkelere geri dönmelerini istedi." spotuyla başlayan haberin detaylarına kısaca değinildikten sonra haberin devamına 6'cı sayfada yer verilmiştir.

1 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt sütununda yer alan, " Erdoğan'dan Suriye'ye karşı uluslararası çağrı" başlığı kullanılmış ve "Suriye'de Esad güçlerinin Hula'da gerçekleştirdiği saldırıda yarısı çocuk 110 kişinin hayatını kaybettiğini hatırlatan Erdoğan, Uluslararası kamuoyunu dünyada yaşananlara karşı harekete geçmeye çağırdı." Şekliyle devam etmiştir. Haberin devamına 7'nci sayfada yer verilmiştir.

2 Haziran 2012 tarihli gazetede "Ortadoğu" logosunun hemen sağ üstünde yer alan haber, "Putin ile Esad pazarlığı" başlığı ile verilen ve "Rusya'da geçtiğimiz ay yeniden Devlet Başkanlığı koltuğuna oturan Vladimir Putin dün Fransa Cumhurbaşkanı Hollande ve Almanya Başbakanı Merkel'le 'Esad pazarlığı yaptı.'" şeklinde devam eden haberin görselinde Putin'in fotoğrafı kullanılmıştır. Haberin devamına 6'ncı sayfada yer verilmiştir.

3 Haziran 2012 tarihli gazetede sağ sütun ortalarında yer alan, "Suriye konusunu görüştüler" başlığı ile verilen ve "Putin ile Hollande yaptırımında ayrıldı"

büyük başlığı ile devam ederek, Hollande ve Putin'in el sıkıştıkları büyük resim görseline yer verilmiştir. Haberin ayrıntıları 6'ncı sayfada kendine yer bulmuştur.

4 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşetinden girilen habere "Türkiye ateşe sürülüyor" başlığı atılmış, haber "Başbakan Erdoğan her gün Suriye çağrısı yapıyor. Batı ise Türkiye'yi kışkırtıyor." spotuyla devam etmiştir. Haberin devamı 6'cı sayfada verilmiştir.

4 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşetin altında girilen haberde Esad'ın "Dış kaynaklı bir savaşla karşı karşıyayız" diye verilen haberde yine Esad'ın "bunu canavar bile yapmaz" diyerek Hula katliamını kendilerinin yapmadığını belirten haber yer bulmuştur. Haberin devamı 6'cı sayfada verilmiştir.

4 Haziran 2012 tarihli, gazetenin manşet altından girilen "Suriye'de topyekûn savaş yaklaşıyor" diye girilen haberde BM Suriye özel temsilcisi Kofi Annan'ın resmi yer alarak, Haberin devamı 6'cı sayfada verilmiştir.

5 Haziran 2012 tarihli gazetenin alt sütunlarında yer alan haberin başlığı "Suriye sınırı alev alev" şeklinde olurken, haberle ilgili herhangi bir görsel kullanılmamıştır. Suriye'nin Lazkiye kentindeki ormanlık bir alanda çıkan yangını anlatan haberde, gelişmelere 7'nci sayfada değinilmiştir.

6 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt sütununda yer alan haberin başlığı "Esad'dan Türk diplomatlara sınır dışı" olmuştur. Esad'ın bir fotoğrafına yer verilen haberin devamına 7'nci sayfada verilmiştir.

7 Haziran 2012 tarihli gazetenin 6'ncı sayfasında yer alan, "Rusya ve Çin'den Annan Planı'na destek" başlığıyla verilen haberde, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Çin Devlet Başkanı Hu Jintao'nun el sıkıştıkları bir resme yer verilmiştir. Haberin ayrıntılarına haberin altında değinilmiştir.

9 Haziran 2012 tarihli gazetenin sol alt sütununda yer alan, "Tankı havaya uçurdular" başlığı ile verilen ve "Suriye'de Esad askerlerinin kullandığı bir tank

havaya uçuruldu. Şam'daki patlamada en az iki Suriye güvenlik görevlisinin öldüğü ve 15 kişinin de yaralandığı belirtiliyor.” Şeklinde devam eden haberin ayrıntılarına 7'nci sayfada devam edilmiştir.

11 Haziran 2012 tarihli gazetede manşet haberinin hemen altında yer alan habere “Suriye uyarısı” başlığı atılmış, haber “Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Suriye'ye yönelik uluslararası müdahale isteyenlerin, Annan Planı'nın uygulanmasını engellemeye çalıştığını ve bu ülkeye yönelik bir müdahaleye asla izin vermeyeceklerini söyledi.” spotuyla devam etmiştir.

11 Haziran 2012 tarihli gazetenin 6'ncı sayfasında yer alan, “Suriyeli muhaliflere Kürt lider” başlıklı haberde, Beşar Esad karşıtı Muhalif Suriye Ulusal Konseyinin kendilerine yeni bir lider seçtiğine yer verilerek haberin detaylarına haberin altında değinilmiştir.

12 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt köşesinde oldukça küçük bir yer ayrılan haberin başlığı “Suriye'de kan durmuyor” olarak belirlenmiştir. Herhangi bir görsel kullanılmayan habere birkaç satır yer ayrıldıktan sonra, haberin detaylarına 6'ncı sayfada devam edilmiştir.

14 Haziran 2012 tarihli gazetede manşetten verilen haberde, “NELER OLUYOR” başlığı atılmış ve “Ortadoğu'da savaş rüzgarı esiyor... Türkiye uzun menzilli füzeler alıyor... İran nükleer denizaltı için harekete geçti. Rusya savaş helikopterlerini Suriye'ye gönderdi.” şeklinde devam edilmiştir. “Türkiye 4 milyar dolarlık füze alıyor”, “İran nükleer denizaltı üretecek” ve “Rus helikopterleri Suriye yolunda” alt başlıklarıyla verilen haberin detaylarına 6'ncı sayfada yer verilmiştir.

18 Haziran 2012 tarihli gazetenin 6'ncı sayfasında yer alan, “Özgür Suriye Ordusu: PKK ile görüşüyoruz” başlıklı haberde silahlı bir asker resmine yer verilmiştir. Haber detaylarına hemen haberin altında yer verilmiştir.

20 Haziran 2012 tarihli gazetenin 6'ncı sayfasında yer alan, "Obama ve Putin'in gündemi de Suriye" başlığı ile verilen habere, " Obama ve Putin, Suriye'deki şiddetin derhal sona ermesi çağrısında bulundu" şeklinde devam eden haberde Obama ve Putin'in samimi bir şekilde el sıkıştıkları bir resim görseli yer almıştır. Haber detaylarına hemen haberin altında yer verilmiştir.

20 Haziran 2012 tarihli gazetenin 6'ncı sayfasında yer alan, "Suriyeli muhalif aşiretlerin liderleri" başlığı ile verilen habere, " Suriyeli aşiretler Yüksek Konseyi tarafından Urfa'da gerçekleştirilen toplantıda, 40'a yakın aşiret lideri ortak bir deklarasyon yayınladı. Deklarasyonda Suriye'de rejim değişikliği talebi, uluslararası müdahale konusu ve Özgür Suriye Ordusu'na desteğin artırılması çağrısı yer aldı." şeklinde devam eden haberde, haberin detaylarına hemen haberin altında yer verilmiştir.

23 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşet altında yer alt ortasında yer alan, "Savaş uçağımız ile bağlantı kesildi" başlıklı haberin detaylarına 9'ncü sayfada yer verilmiştir.

24 Haziran 2012 tarihli gazetede manşetten verilen haber Türk jetinin düşürülmesiyle ilgilidir. Haberın başlığı "TUZAĞA DİKKAT" şeklinde olmuş, haberde bir Türk jeti, jetin düştüğü bölgenin fotoğrafı ve Esad'la Erdoğan'ın kucaklaştığı bir fotoğraf yer almıştır. Bu fotoğrafın altına ise "Başbakan Erdoğan, bir zamanlar ailece tatile çıktığı Suriye Devlet Başkanı Esad ile savaşın eşiğine geldi" ibaresine de yer verilmiştir. Yine "Suriye kara sularında vuruldu", "Türk uçağı olduğu sonradan anlaşıldı" ve "Dışişlerinde kritik toplantı" alt başlıklarıyla verilen habere bir tam sayfaya yakın alan ayrılmıştır. Haberın devamına 8 ve 9'ncü sayfalarda yer verilmiştir.

25 Haziran 2012 tarihli haber yine Türk jetinin düşürülmesiyle ilgili olmuştur. Manşetten verilen habere "GERGİN BEKLEYİŞ" başlığı atılmış, habere yarım sayfa yer ayrılmıştır. "Pilotların aileleri tedirgin", "Liderler Suriye'yi konuştu", "Uçağımız uluslararası hava sahasında vuruldu", "NATO Türkiye için toplanıyor" ve "Suriye:

Türkiye düşman ülke değil” alt başlıklarıyla verilen haberin ayrıntıları iç sayfalarda yer almıştır. Haberin devamına 8 ve 9’ncü sayfalarda yer verilmiştir.

3.11.4.1. Ortadoğu Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi

Humus Kentinin Hula Kasabasında Suriye rejim güçleri tarafından 25 Mayıs 2012 de gerçekleştirilen ve toplamda 109 kişinin hayatını kaybettiği olayının 30 gün öncesi ve 30 gün sonrası zaman aralığında toplamda 60 gün sürecinde çıkan haberler incelenmiş ve toplamda 39 haber olduğu tespit edilmiştir. Bu haberlerden 17 tanesinin Türk Hükümeti politikaları yanlısı (27-27 Nisan 2012, 8-10-11-21-27-28-29-31 Mayıs 2012, 1-6-9-11-12-23-25 Haziran 2012) haber, 6 tanesinin Türk Hükümeti politikaları karşıtı (28 Nisan 2012, 18 Mayıs 2012, 4-4-14-24 Haziran 2012) haber, 1 tanesinin tarafsız savaş (1 Haziran 2012) haberi, 8 tanesinin BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mon’un, Tunuslu Siyasetçi Abdelfettah Maurou kaynak’lı, Fransa Cumhurbaşkanı Hollande ve Putin’in, Fransa Cumhurbaşkanı Hollande ve Almanya Başbakanı Merkel Esad karşıtı (28-30 Nisan 2012, 18 Mayıs 2012, 2-3-4-7-20) haberler ve 1 adet Rus Dışişleri Bakanı Lavrov’un Suriye’ye müdahaleye kimseye izin vermeyiz ile Esad yanlısı haberidir. Ayrıca 2 haber de Suriyeli Muhalifler (PKK, PYD, YPG, IŞID, NUSRA vs. haricindeki) yanlısı (7 Mayıs 2012, 20 Haziran 2012) haber ve 3 tanesinin Suriyeli Muhalifler karşıtı (29-30 Nisan 2012, 18 Haziran 2012) haber olduğu tespit edilmiştir.

Ortadoğu Gazetesinin haber incelemesine; Türk Hükümeti yanlısı haberler ile dünya egemen güç devlet liderlerinin ve BM yetkililerinin ağzından yapılan haberler ile Suriyeli muhalifler (PKK, PYD, YPG, IŞID, NUSRA vs. haricindeki) yanlısı haberlerin aslında aynı vasıfta yani Türk Hükümeti yanlısı haberler olarak ortaya çıkmaktadır. Esasen gazete ülkücü kimlik benimsemesinden ötürü içeride Hükümeti çok eleştirse de Dış Politika da hükümete destek vermeyi tercih ederek, toplam da 39 haberinden 28 adedinin Türk Hükümeti Politikaları yanlısı gerçekleştirdiği değerlendirilmiş olup; genelde tavrını Türk Hükümeti politikaları yanlısı ve Suriye rejimi karşıtı haberler yaparak sergilemiştir.

3.11.5. Sözcü Gazetesi

27 Haziran 2007’de İstanbul’da kurulan gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Metin Yılmaz’dır. İdeolojik olarak kendine cumhuriyetçi, Atatürkçü bir çizgi belirleyen gazete, hükümete karşı takındığı muhalif duruşuyla bilinen, sol eğilimli bir vizyona sahiptir. Gazetenin 21.03.2016 tarihli tirajı ise 270.000–280.000 dolaylarında iken, 19.05.2019 tarihli tirajı 267,716 olarak satılan gazeteler arasında birinci sırada olduğu görülmektedir.

Aşağıda konu kapsamında, Sözcü Gazetesinin 25 Nisan 2012–25 Haziran 2012 tarihleri arasındaki sayıları üzerinden bir inceleme yapılmıştır.

28 Nisan 2012 tarihli gazetenin sürmanşetinde yer alan, “Suriye rezaletinin hesabını kim verecek” başlıklı habere 5’nci sayfada köşe yazısında devam edilmiştir. Haberin özetinde Türk Hükümetinin Suriye politikaları eleştirilerek, aslında Suriye meselesinin bizim bir iç meselemiz olmadığı, Suriye’de rejim devrilirse yerine Müslüman Kardeşler odaklı Mısır benzeri bir rejim gelebileceğinden bahsedilerek aslında şimdiki Suriye rejimini de savunmadan her ülkenin kendi meşru müdafaa hakkına vurgu yapılmıştır. Ayrıca Suriye’de rejim muhaliflerinin dış basına yansıyan görüntülerinden, bizim Kızılay çadırlarının içinde silahlı pozlar verdikleri anlaşılmaktadır. Bu çadırların bu isyancıların eline nasıl geçtiğini anlamaya çalışan yazarın aslında bu yazdıkları da bir cevap beklediği anlaşılmaktadır.

1 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sol alt sütununda yer alan, “MGK’dan Suriye için karar çıktı” başlığı ile verilen ve “MİLLİ güvenlik kurulu Suriye’den 6 maddelik Annan planına uymasını istedi...” şeklinde olmuş, haberin devamına 11’nci sayfada yer verilmiştir.

11 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sağ alt sütununda yer alan, “Suriye’de çifte bomba: 55 ölü” başlığı ile verilen ve “Katliam yaşandı. Ateşkes tehlikede.” olarak devam eden haberde, Şam’da rejimin istihbarat binalarına Muhaliflerin düzenlendiği bombalı saldırılarından bahsedilmiştir. Haberin devamı 11’nci sayfada verilmiştir.

13 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sağ alt köşesinde iki sütun olarak yer alan, “PKK’nın elinde 1 yıldır rehin olan 7 evladımız için de seferber olun!” başlığı ile verilen ve “İKDİDAR, Suriye’nin rehin tuttuğu gazeteciler Adem Özköse ve Hamit Coşkun’u kurtardı.”, “ VATANDAŞ, ‘PKK’nın kaçırdığı evlatlarımız için de aynı gayreti gösterin’ diyor.” Alt başlıkları ile devam eden haberde, İçişleri Bakanı Beşir Atalay ve gazeteciler Adem Özköse ve Hamit Coşkun’un fotoğrafına yer verilmiştir. Haberin devamı kendine 10’ncu sayfada yer bulmuştur.

29 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sağ sütununun en altında yer alan kutu haberin başlığı “Rusya, Esad’ı bıraktı” olmuş, herhangi bir görsele yer verilmeyen haberin spotu ise şu şekilde belirlenmiştir: “Rus Dışişleri ‘Suriye’de Esad’ı desteklemiyoruz. Ancak rejim değişmesin.’ dedi.” Bunun dışında herhangi bir cümle bulunmayan haberin devamı 5’nci sayfada verilmiştir.

31 Mayıs 2012 tarihli gazetenin 6’ncı sayfasında yer alan, “Suriye ile ipler koptu: Türkiye Diplomatları sınır dışı ediyor...” başlığı ile verilen ve “Hula katliamı yüzünden Türkiye ile Suriye arasında ilişki iyice bozuldu. Türkiye Batılı ülkeler gibi Suriyeli diplomatların 72 saat içinde ülkelerine dönmelerini istedi” şeklinde devam eden haberin ayrıntıları haberin altında verilmiştir.

4 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ en alt sütununda yer alan, “Esad: Hula katliamını biz yapmadık” başlığıyla verilen ve “Suriye lideri ‘bu katliamı yapanlar insan olamaz’ dedi. Bu arada Suriye yüzünden Lübnan’da karıştı” şeklinde devam eden haberin ayrıntılarına 12’nci sayfada yer verilmiştir.

11 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ en alt sütununda yer alan, “THY 12 Milyon Doları Esad’a kaptırdı” başlığıyla verilen ve “Suriye’den çağırılan Türk diplomatlar, THY’yi ‘Şam’daki paranızı alın’ diye uyardı. THY umursamadı. 2 Milyonu çekti. Geriye kalan 12 Milyon Dolara Esad yönetimi el koydu” şeklinde devam eden haberin ayrıntılarına 12’nci sayfada yer verilmiştir.

14 Haziran 2012 tarihli gazetenin orta en alt sütununda yer alan, “Suriyeli muhaliflerin silahını MİT vermiş” başlığıyla verilen ve “İngiltere’nin saygın gazetelerinden Independent ‘Suriyeli muhalif gruplara silahlar, MİT’in desteğiyle sevk ediliyor’ iddiasında bulundu...” şeklinde devam eden haberin ayrıntılarına 6’ncı sayfada yer verilmiştir.

23 Haziran 2012 tarihli gazetede sürmanşetten girilen haberin içeriği düşürülen Türk jeti olurken, başlık “JETİMİZİ SURİYE ASKERİ DÜŞÜRDÜ” şeklinde olmuştur. Haberde kullanılan görsel bir jet fotoğrafı olurken, habere yapılan bir giriş ve bir paragraflık açıklamadan sonra, haberin devamı 11’nci sayfada yer almıştır.

24 Haziran 2012 tarihli gazetede manşetten girilen habere tam sayfa yer ayrılırken, başlık “BAHANE HAZIR SURİYE’YE ÇAK” olarak belirlenmiştir. Haberin içeriği Türk jetinin düşürülmesi olmuştur. Haberde kullanılan görsel dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Davutoğlu ve ABD Dışişleri Bakanı Clinton’ın el çaktıkları fotoğrafları olmuştur. “Uçağımızın düşürülmesi ABD’nin ekmeğine yağ sürdü. Suriye’ye müdahale kapıda. Şimdi düğmeye basılacak.” spotuyla verilen haberin alt başlıkları şu şekildedir: “Sıra Suriye’yi devirmekte”, “Dünyanın gözü Türkiye’de”, “Türkiye’yi ateşin içine atıyorlar” alt başlıkları ile verilen haberin devamı 12 ve 13’üncü sayfada kendine yer bulmuştur.

25 Haziran 2012 tarihli gazetede yine manşetten verilen haberin konusu Türk jetinin düşürülmesi olmuştur. Haberin başlığı “Tayyip, Obama’nın gazına gelirse Türkiye bölünür” şeklinde olmuş, habere tam sayfa yer ayrılmıştır. Haberin devamı 4, 5, 10 ve 11’nci sayfalarda kendine yer bulmuştur.

3.11.5.1. Sözcü Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi

Humus Kentinin Hula Kasabasında Suriye rejim güçleri tarafından 25 Mayıs 2012 de gerçekleştirilen ve toplamda 109 kişinin hayatını kaybettiği olayının 30 gün öncesi ve 30 gün sonrası zaman aralığında toplamda 60 gün sürecinde çıkan haberler incelenmiş ve toplamda 12 haber olduğu tespit edilmiştir. Bu haberlerden 2 tanesinin

Türk Hükümeti politikaları yanlısı (1 Mayıs 2012, 24 Haziran 2012) haber, 9 tanesinin Türk Hükümeti politikaları karşıtı (28 Nisan 2012, 13-29-31 Mayıs 2012, 4-11-14-24-25 haber ve 1 haber de Suriyeli Muhalifler karşıtı (11 Mayıs 2012) haber olduğu tespit edilmiştir.

Sözcü Gazetesinin haber incelemesine; Türk Hükümeti Politikaları karşıtı haberler ile Suriyeli Muhalifler (PKK, PYD, YPG, IŞID, NUSRA vs. haricindeki) karşıtı haberler aslında aynı vasıfta yani Türk Hükümeti Politikaları karşıtı haberler olarak ortaya çıkmaktadır. Gazetenin toplam da 12 haberinden 10 adedinin Türk Hükümeti Politikaları karşıtı olarak gerçekleştirildiği değerlendirilmiştir. Sözcü gazetesi genelde tavrını Türk Hükümeti politikaları karşıtı olarak sergileyerek Türkiye'nin Suriye iç meselesindeki mevcut politikalarını desteklemediğini ortaya koymuştur. Bu duruş esasen gazetenin fikriyle de uyum sağlamaktadır. Bu bakışla Suriye meselesinin yakın ve orta vadede ülkemize getireceği problemlerin vatandaşa geçirilmesi yönünde bir çizgi sergileyen gazete, Müslüman coğrafyasında bu iç savaş nedeniyle çok kan döküleceğinden endişe ile hareket etmiştir. Suriye'de bulunan çeşitli terör örgütlerinin Suriye'ye ve ileride bize zarar vereceğini de göz ardı etmemiştir.

3.11.6. Aydınlık Gazetesi

1 Haziran 1921'de dergi olarak kurulan, zaman zaman dergi veya gazete olarak yayın hayatına devam eden gazete, 1 Mart 2011'den beri günlük gazete olarak çıkmaktadır. Kendisini Atatürkçü, ulusalcı ve sosyalist olarak tanımlayan gazete, Genel Başkanlığını Doğu Perinçek'in yaptığı Vatan Partisi'ne olan yakınlığıyla bilinmektedir. Genel Yayın Yönetmenliği koltuğundaki isim, 2015 yılında Mehmet Sabuncu'nun görevi devrettiği Deniz Yıldırım'dır. AKP hükümetlerine muhalifliğiyle bilinen gazetenin büroları Ergenekon Soruşturması kapsamında birkaç kere polis baskınlarına maruz kalmıştır. "Vatan-Emek-Namus" sloganıyla basılan gazetenin 21.03.2016 tirajı 50.000-53.000 dolaylarında iken, 19.05.2019 tirajı 20,782 civarındadır.

Aşağıda konu kapsamında, Aydınlık Gazetesinin 25 Nisan 2012–25 Haziran 2012 tarihleri arasındaki sayıları üzerinde bir inceleme yapılmıştır.

Aydınlık Gazetesinin 25–30 Nisan 2012 tarihleri arasındaki sayılarının ilk sayfaları incelendiğine Suriye'ye dair hiçbir haberin yer almadığı dikkat çekmektedir.

27 Nisan 2012 tarihli gazetenin orta alt sütununda yer alan, “Ortak vurgu: SAVAŞA HAYIR” başlığıyla verilen, Konfederasyonların ortak 1 Mayıs Mitingi yapacakları ile ilgili haberde ortaya çıkan ortak sloganlar arasında, “Suriye'ye emperyalist müdahaleye hayır” ve “Kıdem tazminatı kaldırılamaz” yer almıştır. Haberin ayrıntılarına 5'nci sayfada yer verilmiştir.

8 Mayıs 2012 tarihli gazetede manşette yer alan, “MÜSLÜMAN KANI DÖKMEK İÇİN NATO'YA DAVET” başlığı ile verilen haberin görselinde Tayyip Erdoğan'ın ve NATO askerlerinin fotoğrafının kullanıldığı haberin alt başlıkları şu şekilde olmuştur: “Sözünü Tutmadı İddiası”, “Şu Ana Kadar Sabırlı Olduk.” Haberin devamına 7'nci sayfada yer verilmiştir.

11 Mayıs 2012 tarihli gazetede manşet haberinin hemen altında yer alan, “Erdoğan'ın dostları Şam'ı kana buladı” başlığı ile verilen haberde patlamanın meydana geldiği alanın fotoğrafı görsel olarak kullanılmıştır. “FRANSA İLK KEZ KINADI” alt başlığı da kullanılan haberin devamına 10 ve 11'nci sayfalarda yer verilmiştir.

15 Mayıs 2012 tarihli gazetede Grup Yorum 'un Antakya'da Suriye için verdiği konser haberleştirilmiş, habere “Miting gibi Suriye konseri” başlığı atılmıştır. Genişçe bir yer ayrılan haberde “Esad'ı desteklemeye devam” alt başlığı atılmış, haberin ayrıntıları 11'nci sayfada yer verilmiştir.

22 Mayıs 2012 tarihli gazetede sürmanşetten verilen haberin başlığı “NATO ‘YAPAMAM’ DEDİ” olmuştur. “Başbakan Erdoğan'ın NATO'yu Suriye'ye

müdahaleye çağırma çabası boşa çıktı. ABD’de toplanan NATO zirvesinde ‘NATO’nun Suriye rolüne ilişkin planlama olmadığı’ açıklandı.” spotuyla verilen haber nispeten uzunca bir anlatımdan sonra kendine 7’nci sayfada yer bulmuştur.

26 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sol alt sütunda yer alan, “Bağlantısızlar’dan Beşar Esad’a davet” başlığı ile verilmiş ve “ Suriye Cumhurbaşkanı Beşar Esad, İran Cumhurbaşkanı Mahmut Ahmedinecat tarafından Eylül’de Tahran’da toplanacak Bağlantısız Ülkeler zirvesine davet edildi” şeklinde devam eden haberin ayrıntılarına 11’nci sayfada devam edilmiştir.

29 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sol alt sütunda yer alan, “Lavrov Türkiye’yi işaret etti” başlığı ile verilmiş ve “ Birleşmiş Milletlerin Hula Katliamı dolayısıyla Suriye’yi kınama kararının yankıları sürerken, Rusya Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov, Suriye’ye yakın bazı ülkelerin krizi çözme niyetinde olduklarından şüphe duyduğunu kaydederek, Türkiye’yi işaret etti.” şeklinde devam eden haberin ayrıntılarına 11’nci sayfada yer verilmiştir.

31 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sürmanşetinden büyük puntolarla girilen haberin başlığı “AKP ORTAKLIĞINDA SURİYE’YE ABLUKA” şeklinde olmuş, haberde Esad’ın fotoğrafına yer verilmiştir. “Batı, Suriye üzerindeki ablukayı artırmak için Suriyeli diplomatları sınır dışı edince Türkiye de harekete geçti.” Alt başlığının da yer aldığı haberin gelişmeleri aktarıldıktan sonra, habere 9’uncu sayfada devam edilmiştir.

2 Haziran 2012 tarihli gazetede manşetten verilen haber Hule katliamını anlatmaktadır. Hemen hemen yarım sayfayı dolduran haberin başlığı şu şekilde olmuştur: “HULA KATLİAMI ÖLÜM MANGALARININ İŞİ” başlığın hemen altında yer alan görsel katliamdan sonra cenazelerin bulunduğu fotoğraf olmuştur. “Eşgüdümlü saldırı”, “Esad’ı suçladılar ama” alt başlıklarıyla verilen haber Esad’ın suçsuz olduğunu vurgulayan ifadelerle devam etmiştir. Haberın devamına 11’nci sayfada yer verilmiştir.

4 Haziran 2012 tarihli gazetede manşetten verilen haberin hemen altında yayınlanan haberin büyük puntolarla atılan başlığı şu şekilde olmuştur: “Teröriste hoşgörü yok!” Beşar Esad’ın fotoğrafının yer aldığı haberin spotu “Suriye Meclisinin açılışında konuşan Suriye Cumhurbaşkanı Esad, ‘Vatanın güvenliği kırmızı çizgidir. Bu çizgiyi aşacak hiç kimseye hoşgörülü olmak mümkün değildir.’ dedi.” şeklindedir. Kısa bir giriş yapılan haberin devamına 11’nci sayfada yer verilmiştir.

6 Haziran 2012 tarihli gazetenin sol alt köşesinde yer alan haberin başlığı “İsim isim Selefi çeteler” olmuş, rejim karşıtı selefi-cihadi terör gruplarıyla ilgili yapılan haberde “Başta 120 Suriye güvenlik görevlisinin öldüğü Cisreşşuğur katliamı olmak üzere kısa bir giriş pek çok kanlı ve vahşice terör eylemi gerçekleştiren” şeklinde devam eden haberin devamına 11’nci sayfada yer verilmiştir

8 Haziran 2012 tarihli gazetede manşetin hemen sağında yer alan, “Esad gitmeden huzur yok” başlığı ile verilen ve Hillary Clinton tarafından “Esat ayrılmadıkça Suriye’de istikrar ve huzur sağlanamaz” denilen haberin görselinde dönemin Dışişleri Bakanı Davutoğlu ve Clinton’ın fotoğrafları kullanılmıştır. İki paragraflık haber anlatımının devamı 11’nci sayfada yer almıştır.

10 Haziran 2012 tarihli gazetede “Aydınlık” logosunun hemen sağında yer alan haberin başlığı “Rusya’dan Suriye’ye barış gücü hazırlığı” olmuş, haberde herhangi bir görsele yer verilmezken, habere kısa bir yer ayrılmış, devamına 11’nci sayfada yer verilmiştir.

11 Haziran 2012 tarihli gazetenin orta sol sütunda yer alan, “CIA operasyonlarını Erdoğan destekliyor” başlığı ile verilen ve “CHP Milletvekili Eryılmaz, CIA Suriye’de örtülü operasyonlarının arttığını, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın da operasyonlara destek olduğunu belirtti” şeklinde devam eden haberde ayrıca, ”ÖRTÜLÜ OPESASYON” ve “ERDOĞAN BAĞIRIYOR” alt başlıklarının kullanılmıştır. Haberin ayrıntılarına 7’nci sayfada yer verilmiştir.

12 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt kısmında yer alan, “Suriye’den büyük operasyon hazırlığı” başlığıyla verilen ve “ Suriye Güvenlik Güçlerinin terörist gruplara karşı geniş çaplı bir harekate hazırlandığı bildirildi” şeklinde evam eden haberin detaylarına 11’nci sayfada yer verilmiştir.

13 Haziran 2012 tarihli gazetenin sağ alt kısmında sadece başlık olarak verilen haberin detayları iç sayfalarda yer almıştır. Başlık ise şu şekilde olmuştur: “Suriye pazarlığı Davutoğlu’na Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’de soruldu.” Haberin detayları 7’nci sayfada yer almıştır.

15 Haziran 2012 tarihli gazetede sağ orta sütunda yer alan, “NYT: Clinton yalan söyledi” başlığı ile verilen ve “ABD Dışişleri bakanı Hillary Clinton’un Suriye’nin Rusya’dan saldırı helikopterleri aldığı iddiasının yalan olduğu Amerikan Gazetesi New York Times’in haberiyle ortaya çıktı” şeklinde devam eden haberin görselinde ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’ın fotoğrafı kullanılmıştır. Haberin devamı 11’nci sayfada yer almıştır.

22 Haziran 2012 tarihli gazetenin sol altlarında yer alan haber, “ABD’den Esad’lı çözüm planı” başlığı ile verilmiştir. Ayrıca gazetenin sağ sütununda yer alan bir diğer haberin başlığı ise “Rusya’dan, Suriye’ye ambargoya hayır” şeklindedir. Küçük puntolarla bir paragraf kadar yer kaplayan haberin detaylarına 11’nci sayfada yer verilmiştir.

22 Haziran 2012 tarihli gazetenin manşetin yanındaki sütunda yer alan, “Hatay’da CIA operasyonu” başlığı ile verilen ve “ABD gazetesi New York Times, Suriyeli muhaliflere silah sevkiyatının, Türkiye’nin güneyindeki CIA ajanları tarafından yapıldığını yazdı.” şeklinde devam eden haberin görselinde terörist unsurların fotoğrafı kullanılmıştır. Haberin devamı 11’nci sayfada yer almıştır.

23 Haziran 2012 tarihli gazete diğer gazetelerin manşetten vermiş olduğu haberi “Aydınlık” logosunun hemen sağında, “Büyük Kışkırtma” başlığıyla verilmiş olup ayrıca, “Pilotlarımız hala kayıp” alt başlığı da kullanılmıştır. İçeriği Türk jetinin

düşürülmesi olan habere iki paragraflık yer ayrıldıktan sonra haberin detaylarına 9'uncu sayfada yer ayrılmıştır.

24 Haziran 2012 tarihli gazetede bu defa manşetten girilen haberin konusu Türk jetinin düşürülmesi olmuş, başlık ise “NATO YEMİ” şeklinde belirlenmiştir. Bir jet ve jetin düşürüldüğü bölgenin haritasının yer aldığı haberde kullanılan alt başlıklar şu şekilde olmuştur: “Erdoğan’a zor soru”, “NATO yem etti”. Sürmanşetten girilen diğer haberin başlığı ise şöyledir: “CIA’nın kapısı Reyhanlı”. Bu haberin spotu “CIA’nın Suriyeli muhaliflere silah sevkiyatı yaptığı Hatay’daki iki merkez belirlendi: Reyhanlı’nın Bükülmez ile Cilvegözü’ne yakın Sansarin Köyü! Milletvekili Refik Eryılmaz ayrıntıları Aydınlık’a anlattı.” şeklinde olurken, habere yapılan iki paragraflık girişten sonra haberin detayları 8,9 ve 11’nci sayfalarda yer verilmiştir.

25 Haziran 2012 tarihli gazetede yine manşetten girilen haberin konusu Türk jetinin düşürülmesi olmuş, başlık “DAVUTOĞLU FATURASI” olarak atılmıştır. Yarım sayfa yer ayrılan haberin alt başlıkları şu şekildedir: “Ya art niyet ya amatörce”, “Uçuş NATO bağlantılı”, “Suriye’ye nota”, “NATO toplanıyor”, “Türk uçağı keşif yapıyordu” alt başlıklarının da kullanıldığı haberin detaylarına 8 ve 9’uncu sayfalarda yer verilmiştir.

3.11.6.1. Aydınlık Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi

Humus Kentinin Hula Kasabasında Suriye rejim güçleri tarafından 25 Mayıs 2012 de gerçekleştirilen ve toplamda 109 kişinin hayatını kaybettiği olayının 30 gün öncesi ve 30 gün sonrası zaman aralığında toplamda 60 gün sürecinde çıkan haberler incelenmiş ve toplamda 22 haber olduğu tespit edilmiştir. Bu haberlerden 20 tanesinin Türk Hükümeti politikaları karşıtı (27 Nisan 2012, 8-11-15-22-29-31 Mayıs 2012, 2-4-68-10-11-12-13-15-22-22-23-24-25 Haziran 2012) haber, 1 tanesinin de Bağlantısızlar Esad’ davet etti (26 Mayıs 2012) haberi ile Esad yanlısı haber olduğu ve 1 tanesinin de Suriyeli Muhalifler (PKK, PYD, YPG, IŞİD, NUSRA vs. haricindeki) karşıtı haber (6 Haziran 2012) olduğu tespit edilmiştir.

Aydınlık Gazetesinin haber incelemesine; Türk Hükümeti Politikaları karşıtı haberler, Dünya egemen güç devlet liderlerinin ve BM yetkililerinin ağzından yapılan haberler ile Suriyeli Muhalifler (PKK, PYD,YPG, IŞID, NUSRA vs. haricindeki) karşıtı haberler aslında aynı vasıfta yani Türk Hükümeti Politikaları karşıtı haberler olarak ortaya çıkmaktadır. Gazetenin toplam da 22 haberinden 22 adedinin Türk Hükümeti Politikaları karşıtı olarak gerçekleştirdiği görülmektedir.

Aydınlık gazetesi genelde tavrını Türk Hükümeti politikaları karşıtı olarak sergileyerek Türkiye'nin Suriye iç meselesindeki mevcut politikalarını desteklemediğini ortaya koymuştur. Bu duruş esasen gazetenin fikriyle de örtüşmektedir. Bu bakışla Suriye meselesinin yakın ve orta vadede ülkemize getireceği problemlerin vatandaşa geçirilmesi yönünde bir çizgi sergileyen gazete, Müslüman coğrafyasında bu iç savaş nedeniyle çok kan döküleceğinden endişe ile hareket etmiştir. Suriye'de bulunan çeşitli terör örgütlerinin Suriye'ye ve ileride bize zarar vereceğini de göz ardı etmemiştir.

3.11.7. Posta Gazetesi

23 Ocak 1995 tarihinde kurulan gazete, Doğan Yayın Holding bünyesinde bulunmaktadır. “Türkiye’yi ve insanları çok seviyoruz” sloganıyla basılan gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Rifat Ababay’dır. Genel olarak hükümete olan muhalif çizgideki haberleriyle bilinmektedir. Posta Gazetesi 21.03.2018 tarihinde Doğan Medya Grubu tarafından Demirören Medya Grubuna satılmıştır. Gazetenin icra kurulu başkanı Mehmet Soysal’dır. Gazetenin 21.03.2016 tarihli tirajı 320.000 dolaylarında iken, 19.05.2019 tarihli tirajı 160.290 civarındadır.

Aşağıda konu kapsamında, Posta Gazetesinin 25 Nisan 2012–25 Haziran 2012 tarihleri arasındaki sayıları ilk sayfaları üzerinden bir inceleme yapılmıştır.

Posta Gazetesinin 25–30 Nisan 2012 tarihleri arasındaki sayılarının ilk sayfaları incelendiğine Suriye’ye dair hiçbir haberin yer almadığı dikkat çekmektedir.

7 Mayıs 2012 tarihli gazetede alt orta sütunda yer alan, “ERDOĞAN KONUŞURKEN SINIRDA SİLAH SESLERİ” başlığıyla verilen ve “Başbakan Erdoğan ve eşi Emine hanımın konteyner kentte Suriyeli çocukların eğitildiği ana sınıfını ziyaret etti” şeklinde devam eden haberde, Başbakan Erdoğan ve Eşi Emine Hanımın Suriyeli çocuklarla bir görseli kullanılmıştır. Ayrıca 16’ncı sayfada haberin devamında “Esad’a sınırdan Gözdağı” başlığına da yer verilen haberin devamına 16’ncı sayfada yer verilmiştir.

28 Mayıs 2012 tarihli gazetenin sağ alt sütununda yer alan, “Esad’a katliam faturası çıkıyor” başlığı ile verilen ve “Suriye’nin Hula Kentinde geçen hafta aralarında çocuklarında olduğu katledilmişti. Suriye Katliamı El Kaidenin yaptığını açıkladı ama batılı ülkeler Esad’ı suçluyor” şeklinde devam eden haberi ayrıntılarına 16’ncı sayfada yer verilmiştir.

23 Haziran 2012 tarihli gazetede manşette yer alan, “SURIYE VURDU” başlığıyla verilen ve “3 saat gecikmeyle duyurdu”, “İkinci uçak iddiası”, “Türk hücumbotları bölgede”, “Türk jeti olduğunu bilmiyorduk” alt başlıkları ile devam eden haberin içeriği Türk jetinin düşürülmesi olmuştur. Yarım sayfa yer ayrılan haberde Esad, Erdoğan, Türk jeti ve Türkiye–Suriye sınırı haritası görselleri kullanılmıştır. Haberi devamına 16’ncı sayfada yer verilmiştir.

24 Haziran 2012 tarihli gazetede yine manşetten girilen haberin konusu Türk jetinin düşürülmesi olmuş, başlık ise şu şekilde atılmıştır: “RUS RULETİ”. Üç ayrı haritayla anlatılan habere neredeyse bir tam sayfa yer ayrılmıştır. Haberin alt başlıkları ise şu şekilde olmuştur: “En büyük müttefiki Rusya”, “Silah satanın tehdidi”, “Rusya için içinde”, “Ölçsüz karşılık”, “Umut Denizi”, “Her şey ortaya çıktıktan sonra”, “Saldırı değil kaza”, “Kritik açıklama bugün yapılacak”, “Ak Partili Çelik: Suriye NATO’ya saldırmıştır”. Haberi devamına 16’ncı sayfada yer verilmiştir.

25 Haziran 2012 tarihli gazetede tekrar manşetten girilen haber Türk jetinin düşürülmesini konu edinmiş, başlık ise şöyle olmuştur: “4 CEPHEDE SAVAŞ”. Bir

tam sayfa yer ayrılan haberin detayları iç sayfalarda kendine yer bulurken, alt başlıklar şu şekilde olmuştur: “Hükümetten tezkere kozu”, “Bu NATO’ya bir saldırıdır”, “Suriye’ye karşı ilave yaptırım”, “Askeri seçenek masaya gelecek”, “Küstah saldırı kabul edilemez”, “Türk olduğunu bilerek vurdular”. Haberi devamına 14 ve 16’ncı sayfada yer verilmiştir.

3.11.7.1. Posta Gazetesinin Suriye İç Savaş Haberlerini Değerlendirmesi

Humus Kentinin Hula Kasabasında Suriye rejim güçleri tarafından 25 Mayıs 2012 de gerçekleştirilen ve toplamda 109 kişinin hayatını kaybettiği olayının 30 gün öncesi ve 30 gün sonrası zaman aralığında toplamda 60 gün sürecinde çıkan haberler incelenmiş ve toplamda 5 haber olduğu tespit edilmiştir. Bu haberlerden 5 tanesinin de Türk Hükümeti politikaları yanlısı (7-28 Mayıs 2012, 23-24-25 Haziran 2012) haber olduğu tespit edilmiştir. Posta gazetesinde Türk Hükümeti politikaları karşıtı habere rastlanmamıştır.

Posta Gazetesinin haber incelemesine; Gazetenin toplam da 5 haberinden tamamının Türk Hükümeti Politikaları yanlısı gerçekleştirdiği değerlendirildiğinden, genelde tavrını Türk Hükümeti politikaları yanlısı ve Suriye rejimi karşıtı haberler yaparak sergilemiştir.

DEĞERLENDİRME VE YORUM

Bu çalışmada ulusal bazda yayın yapan 7 gazete incelenerek araştırma sorularına cevap aranmıştır. Yapılan inceleme neticesinde toplamda 153 haber incelenmiş olup; 14 adedi Hürriyet Gazetesine, 50 adedi Sabah Gazetesine, 11 adedi Radikal Gazetesine, 39 adedi Ortadoğu Gazetesine, 12 adedi Sözcü Gazetesine, 22 adedi Aydınlık Gazetesine, 5 adedi Posta Gazetesine ait oldukları tespit edilmiştir. Bu gazetelerde yapılan haberlerin söylem analizine göre değerlendirilmesi yapıldığında ise; Türk Hükümeti politikaları yanlısı 76 haber, Suriyeli Muhalifler (PKK, PYD, YPG, IŞID, EL NUSRA vb. hariç) yanlısı 3 haber, Türk Hükümeti politikaları karşıtı 43 haber, ABD, Rusya, Fransa, Almanya, Hollanda, BM Genel Sekreteri, Birleşmiş Milletler özel temsilcisi, BM kurumsal ve bağlantısızların Suriye

Rejimi karşıtı olarak 18 haber, Rusya ve ABD olarak Suriye rejimi yanlısı 3 haber, Suriyeli Muhalifler karşıtı 6 haber, Tarafsız savaş haberi olarak 4 haber değerlendirilmiştir.

Buna bağlı olarak Türk Hükümeti politikaları yanlısı 76 haber ile Suriyeli Muhalifler (PKK, PYD, YPG, IŞID, EL NUSRA vs. hariç) yanlısı 3 haber ve Dünya Egemen Güç Devlet liderlerinin, BM yetkililerinin ve diğer Devletlerin Suriye Rejim karşıtı olarak 18 haber toplandığında 97 haber etmektedir, bu da 153 haberin 97'si yani % 63,4 oranında bir yüzde ile Türk Geleneksel Medyasının, Türk Hükümeti yanlısı haber yaptığını göstermektedir. Eğer medya üzerine düşen görevi evrensel kurallara göre yapmış olsaydı ve halkı doğru bilgilendirseydi, halk da seçim zamanında kendi vatandaşlık hakkı olan oy verme aracı ile kendi iradesini objektif bir şekilde ortaya koyabilecekti. Bu durum çalışmanın; ***Birinci araştırma sorusu olan; 'Arap Baharı sürecinde Suriye'de olayların ortaya çıkmasında Türk Geleneksel Medyası etkin rol oynamış' sorusunu olumlu olarak cevaplamaktadır.***

Haber incelemesinde öne çıkan bir başka önemli husus ise; Humus Kentinin Hula Kasabasında Suriye rejim güçleri tarafından 25 Mayıs 2012 de gerçekleştirilen ve toplamda 109 kişinin hayatını kaybettiği olayının, 30 gün öncesi ve 30 gün sonrası zaman aralığında toplamda 60 gün sürecinde çıkan haber toplamı 153 olarak tespit edilmiştir. Bu haberlerin söylem analizi yapıldığında;

97 adedi Türk Hükümeti Politikaları yanlısı haber,

52 adedi Türk Hükümeti Politikaları karşıtı haber,

4 adedi tarafsız haber olarak ortaya çıkmıştır. Buda bize Türk Basınının aslında tarafsız olmadığını ve Bloklaştığını ortaya koymaktadır.

Arap Baharının etkileri Arap coğrafyasında olumsuz etkilerle yaşanırken, bu durumun Suriye'yi derinlemesine etkilemeyeceği araştırmacı tarafından öngörülmektedir. Haberlerde geçen olumsuz olaylar yaşanmamış olsaydı, Suriyeli 3-

4 milyon arası insan vatanlarından olmayacak ve Türkiye’de mülteci durumuna düşmeyecekti. Bu kadar fazla sayıda Suriyeli mültecinin Türkiye’de bulunması ekonomik, sosyal ve siyasal olarak çeşitli sıkıntılarla karşılaşmasına neden olmayacaktı. Bu durum çalışmanın ikinci araştırma sorusu olan ‘ *Arap Baharı olayı Türk ve Suriye halkı üzerinde olumlu/olumsuz rol oynamıştır’ sorusunu cevaplamaktadır.*

2012 yılında başlayan Suriye iç savaşından bu yana 16.05.2019 tarihi itibarıyla Türkiye’de bulunan Suriye birey sayısı 3.606.732 kişidir (<https://multeciler.org.tr>. 2019). Aynı zamanda birde kayıt dışı olarak bulunan Suriyeli göçmenlerin sayısı düşünüldüğünde bu sayının daha yüksek olduğu öngörülmektedir. Ayrıca Suriyeli mültecilere Türkiye 35 Milyar Dolar harcama yapmıştır (www.yenicaggazetesi.com.tr. 2019). Bu nedenle Türk Geleneksel Medyasına mensup gazetelerin, Suriye iç savaşı başlangıcından bu yana Türkiye’nin içinde bulunduğu mevcut konjonktürde siyasi, ekonomik ve toplumsal olarak Türk halkını yeterince bilgilendirmemesi sonucunda; Türkiye’nin gerek kendi içinde, gerekse dünya nezdinde sıkıntılar yaşamamasına neden olmuştur.

Suriye’ye yapılan müdahaleler Türk ekonomisine büyük yük getirmiştir. Gerek yapılan askeri harcamalar, gerekse Suriye’deki iç savaş ve rejimin baskısından kaçan Suriyelilerin Türkiye’ye gelerek yerleşmeleri sonucu bunlara harcanan zaruri giderler Türk ekonomisini olumsuz etkilemiştir. *Bu durum çalışmanın üçüncü araştırma sorumuz olan; ‘Suriye iç savaşı Türk ve Suriye halkı üzerinde olumsuz rol oynadığını’ açıklamaktadır.*

Yine Suriye iç savaşından önce Suriye toprakları kullanılarak Suudi Arabistan, Ürdün, Mısır, İsrail gibi ülkelerle, Türkiye’nin karayolu ticaret ağına olumsuz etki yapmış, yapılan ticaretler tırlar ve kamyonlar aracılığıyla deniz yolu ile Mısır’a oradan da karayolu ile gidecekleri yere ulaştırıldıkları için, maliyetlerin artmasına ve Türkiye’nin ihracatının önemli miktarda sekteye uğramasına neden olmuştur.

Ayrıca Suriye'nin Kuzeyindeki denetimsiz bölgede bulunan terör unsurları kendilerine devletçikler kurma hayaline kapılmış ve Türkiye için büyük bir tehlike oluşturmuşlardır. Bu nedenle Türk Silahlı Kuvvetleri Cerablus ve El-Bab bölgesine Fırat Kalkanı Operasyonu ve Afrin Bölgesine Zeytin Dalı Operasyonlarını düzenleyerek bu bölgelerde güvenliği sağlamış ancak bu askeri harekâtlar büyük maddi masraflara yol açmanın yanı sıra şehit ve gaziler vermemize neden olmuştur. Bu bölgelerde faaliyet gösteren ABD, Rusya gibi devletlerle sırf bölgesel nedenler ile Türkiye arasında önemli problemler yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir. ***Bu durum çalışmanın dördüncü araştırma sorusu olan; 'Arap Baharı olayları ve Suriye iç savaşı Türkiye'nin diğer ülkelerle ilişkilerinde olumsuz rol oynamıştır' sorusuna cevap vermektedir.***

SONUÇ VE ÖNERİLER

Arap Baharı olarak adlandırılan sürecin birçok ülkede geri dönülmez sonuçlar ortaya çıkardığı artık bütün Dünya tarafından bilinen bir gerçektir. Bu süreçten sadece çatışmaların, toplumsal olayların yaşandığı ülkelerin değil, komşu ülkeler başta olmak üzere birçok ülkenin doğrudan ve dolaylı olarak etkilendiği, müttefiklik ilişkileri de hesaba katıldığında bu sayının daha da arttığı bilinmektedir.

ABD yönetimi bilindiği üzere Arap Baharı'nın başından itibaren “*demokratik değerleri öne aldığını, ülkelerdeki otoriter yönetimlerin demokratik değerlerle bağdaşmadığı*” mesajı üzerine vurgulamakta ve ilgili ülkelerle olan ilişkisini bu yaklaşım temeline oturtmaktadır. Birçok araştırmacı, yorumcu tarafından bu yaklaşımın gerçeği yansıtmadığı iddia edilse de yapılan resmi açıklamaların bu çerçevede ortaya konduğu görülmektedir.

Bu çerçevede ABD yönetiminin Suriye ülkesindeki politikasının ve meydana gelen olaylara yaklaşımlarının temelinde de Beşar Esad'ın ve rejim güçlerinin ülke yönetimini bırakması, demokratik seçimlerin yapılması hususlarının yer aldığı, bu kapsam da rejim muhalifi güçlerin desteklendiği anlaşılmaktadır.

Rusya gerek Ortadoğu ile ilgili tarihsel konumu, gerekse mevcut politik açıdan Suriye'de çatışmaların başladığı günden bu yana “*konunun Suriye'nin iç meselesi olduğu, bu bakımdan konuyla ilgili dış müdahalelerin kabul edilemeyeceği*” şeklinde özetlenebilecek bir politika benimsemiştir. Bu politikadan dolayı, Rus hükümeti muhalif güçlere ve bunlara destek verenleri ülkedeki savaş ortamını yükseltmekle itham etmiş, bu pozisyonunu Birleşmiş Milletler nezdinde devam eden çalışmalarda da açık şekilde ortaya koymuştur. Rusya'nın bu tutumu da bizatihi Suriye'deki çatışma durumunun devam etmesinin sebebi olarak görülse de Rus hükümetinin en baştan bu yana aynı çizgiyi muhafaza ettiği görülmektedir.

Türkiye açısından Suriye'deki durum şüphesiz diğer ülkelerden çok daha farklı bir anlam taşımaktadır. Osmanlı Devleti döneminde uzunca süre Türk yönetimi altında bir ülke olan Suriye'de, doğal olarak ciddi bir Türk etkisi oluşmuştur. Söz

konusu etkiyi tarihi eserlerden ve asırlardır devam eden akrabalık ilişkilerinden de okumak mümkündür. Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca Suriye devleti olan ilişkilerde zaman zaman iniş ve çıkışlar olduğu da bilinen bir gerçektir. Bir dönem Hatay meselesi temelinde gelişen ilişkiler, bu sorunun Hatay'ın ilhaki akabinde normalleşmişse de 1970'lerden itibaren su sorunu ve Suriye hükümetince PKK terör örgütüne destek verildiği iddialarından dolayı uzunca süre gergin bir ortamda devam etmişse de 2002'den itibaren çok daha farklı bir evreye girilmiştir. 2002 sonrası iki ülke lideri arasındaki samimiyete de yansıyan üst düzey olumlu ilişkiler 2010 sonrasında yerini tekrar gerilime bırakmıştır.

Türkiye'nin Suriye ile olan ilişkilerindeki bu ani ancak köklü değişim doğal olarak medya organlarına da yansımıştır. Hükümet yanlısı ve muhalif olarak görülen medya organları ülkedeki iç savaş sürecinde önemli bir nokta olan Hule Katliamının gerçekleştiği 25 Mayıs 2012 tarihinden bir ay öncesini ve sonrasını kapsayan 25 Nisan 2012 – 25 Haziran 2012 arasındaki süreçte incelendiğinde belirttiğimiz bu husus daha görünür olmaktadır.

Suriye lideri Esad ve Türkiye lideri Erdoğan arasındaki samimiyetle tescillenen ülkeler arası olumlu ilişki tablosu devam ederken bu ilişki hükümet yanlısı medya ile muhalif medya organları arasında ciddi bir tartışma hususu iken, söz konusu medya organlarının ilişkiler olumlu giderken benimsedikleri tavırda değişiklikler olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada özellikle belirtilen dönem için de belirlenen gazetelerin konu ile ilgili haberleri detaylı incelemesi sonucunda, bazı medya organlarının hükümet politikalarını destekleyen haberler yaptıkları, yaptıkları bu haberler sonucunda da Türk halkına bu konu ile ilgili objektif haberler vermekten uzak oldukları gözlemlenmiştir.

Yapılan çalışmada toplamda 153 haber incelenmiş olup; bu haberlerden, 97 adedinin Türk Hükümeti politikaları yanlısı tarzda haberler, 52 adedinin Türk Hükümeti Politikaları karşıtı haber ve 4 adedi tarafsız haber olarak ortaya çıkmıştır.

Bu durum ise Türk medyasının tarafsız olmadığının ve bloklaştığının açık bir göstergesi olarak ortaya çıkmıştır.

Sonuç itibariyle; incelemeye tabi tutulan bu konu ile ilgili haberlerin; Türkiye'nin ve Türk halkının zarar görmesine neden olduğu öngörülmektedir. Bu nedenle geleneksel medya başta olmak üzere tüm medya organlarının Türk halkının devam eden Suriye iç savaşı ekseninde, Türkiye-Suriye gergin ilişkileri ve şu an öngörülemeyen ancak ilerleyen zaman dilimlerinde buna benzer ortaya çıkabilecek bu tür olaylarda, halkı doğru bilgilendirmenin farkına vararak, gerçek görevini yapması önerilmektedir.



KAYNAKÇA

- Arslan, Ali. (2004). Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-12.
- Aydın, Muhammet Şerif. (2014). *Arap Baharı ve Mısır'da Yansımaları*. Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayhan, Veysel. (2009). Türkiye-Suriye İlişkilerinde Yeni Bir Dönem: Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi. *Ortadoğu Analiz*, 1(11), 26-34.
- Ayhan, Veysel. (2012). *Arap Baharı: İnsanlar, Devrimler ve Değişim*. Bursa: Marmara Kitap Merkezi Yayınları.
- Balbay, Mustafa. (2006). *Suriye Raporu*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Bereket, Mithat. (2013). Arap Baharı mı, ABD Kışı mı?. *Khas Pusula Akademi Dergisi*, 3, 20-23.
- Blume, Susanna. (2014). How to Support the Syria Opposition in Syria: New Models for Understanding Syria. *Center for Complex Operations Journal*, 4, 84-93.
- Çelik, Hilal ve Ekşi, Halil. (2016). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27, 99-117.
- Cıngı, Aydın. (2011). *Ortadoğu'nun Öfkesi ve Batı'da Irkçılık, Arap Baharı – Avrupa Sağ/ Etkileşimler*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Çınar, Sertan. ve Göçer, İsmet. (2015). Arap Baharı'nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye'nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri, *KAÜ İİBF Dergisi*, 6(10), 51-68.
- Doster, Barış. (2013b). *Arap Baharı'ndan Demokrasi Beklemek: ORSAM Araştırma Raporu*, İstanbul: ORSAM Yayınları.

- Doster, Barış. (2013a). İttifaklar, Türk Dış Politikası ve Suriye. *Ortadoğu Analiz*, 5(58),72-79.
- Duran Hasan. ve Özdemir, Çağatay. (2012). Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 7(2), 181-198.
- Dursunoğlu, Alptekin. (2011). “Türkiye’nin İdealist Dış Politikasının Suriye Sınavı”. http://www.ydh.com.tr/YD314_turkiyenin-ideal-dis-politikasinin-suriye-sinavi.html, Son erişim tarihi: 26.02.2016.
- Erdoğan, Aynur. (2011). *Arap Baharı: DÜBAM Yuvarlak Masa Toplantı Raporu*. İstanbul: DÜBAM Yayınları.
- Gaytancıoğlu, Kaan. (2008). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye-Suriye İlişkilerinin Ortadoğu Politikasına Etkisi*. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Gürson, Poyraz. (2010). *Suriye*. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.
- İkiz, Ahmet Salih. (2015). Arap Baharının Kelebek Etkisi: Batı Dünyasında Beklenen Değişmeler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, Güz* (35), 54-75.
- Kambur, Tuğçe Elif. (2012). “2002’den Arap Baharına Türkiye Suriye İlişkileri”, *Arap Baharı ve Suriye* (Editör: Barış Adıbelli). İstanbul: IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Kapan, İsmail. (2012). *Irklar, Dinler ve Mezhepler Mozaiği Orta Doğu’da Bahar Sancısı: Hem Şam’ın Şekeri Hem Arap’ın Yüzü*. İstanbul: Babiâli Kültür Yayıncılığı.
- Karaçor, Süleyman. (2009). Yeni İletişim Teknolojileri, Siyasal Katılım, Demokrasi, Yönetim ve Ekonomi. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 121-131.

- Kardaş, Şaban. (2013). Türkiye ve Arap Baharı: Türkiye'nin Ortadoğu Politikasındaki Değişiklikler. *Hazar Raporu, Bahar*, 71-79.
- Kılıç, Seyfi. (2014). Mısır'da Mursi'nin Yargılanması ve Anayasa Referandumunu, *ORSAM Dergi*, 19, 1-9.
- Kınalıtopuk, Ömer Tugay. (2014). *Türkiye Suriye İlişkileri 2002-2014 Dönemi*. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Kıran, Abdullah. (2014). Arap Baharı, Suriye ve Demokratik Dönüşüm Beklentileri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 97-115.
- Kırık, Ali Murat. (2012). Arap Baharı Bağlamında Sosyal Medya – Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 1(3), 87-98.
- Kinzer, Stephen. (2016). "The Media Are Misleading the Public on Syria". <https://www.bostonglobe.com/opinion/2016/02/18/the-media-are-misleading-public-syria/8YB75otYirPzUCnlwaVtcK/story.html>, Son erişim tarihi: 10.01.2018.
- Kodaman, Timuçin. (2007). *Fırat-Dicle Meselesi ve Türkiye-Suriye İlişkilerine Etkisi*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Koskına, Maria. (3-5 Haziran 2014). "Coverage of Syrian Conflict in Russian and American Media: Comparative Analysis". *Coverage of Conflict: Uprising and Security Issues in the Media Panel*, Innsbruck, Avusturya.
- Maden, Tuğba Evrim. (2012). Türk Dış Politikasında Suriye Örneği İle Sınır Aşan Sular. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 1(1), 89-98.
- Maktuf, Lütfi. (2013). *Tunus'u Kurtarmak: Çalınan Arap Baharı*. İstanbul: Modus Kitap.
- Malashenko, Alexey. (2013). "Russia and the Arab Spring". Carnegie Moscow Center Reports, Moskova.

- Oğuzlu, Tarık. (2011). Arap Baharı ve Yansımaları. *Ortadoğu Analiz*, 3(36), 8-16.
- Olson, Robert. (2005). *Türkiye'nin Suriye, İsrail ve Rusya İle İlişkileri: 1979 – 2001*. Ankara: Orient Yayınları.
- Orhan, Dersan Duygu. (2013). Ortadoğu'nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1-2), 17-29.
- Osmanov, Elnur., Sandıklı, Atilla., Tepebaş, Ufuk., Yorkan, Arzu. (2006). *Türkiye ve Asya Ülkeleri Siyasi ve Ekonomik İlişkiler, Avrasya: Ortadoğu, Uzakdoğu*. İstanbul: Tasam Yayınları.
- Özcan, Nihat Ali. (2000). *PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Özdemir, Haluk. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 113-144.
- Öztürk, Osman Metin. (1997). *Türkiye ve Ortadoğu*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Öztürkler, Harun. (2012). Tunus Ekonomisinin Genel Özellikleri. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Ortadoğu Analiz*, 4(37), s. 52-59.
- Öztürkler, Harun. (2014). Arap Baharının Ekonomik Analizi. *Akademik Ortadoğu*, 8(2), 1-16.
- Pollack, Kenneth M. (2014). "Building a Better Syrian Opposition Army". *Brookings Institute Center For Middle East Policy, Analysis Paper No: 35*, Washington.
- Prashad, Vijay. (2012). *Arap Baharı: Libya Kışı*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Prus, Justyna. (2015). "Russia's Operation in Syria: The Kremlin's Propaganda Game", PISM Bulletin No: 98 (830), http://pism.pl/files/?id_plik=20812, Son erişim tarihi: 02.11.2015.
- Sağsen, İlhan. (2011). Arap Baharı, Türk Dış Politikası ve Dış Algılaması. *Ortadoğu Analiz*, 3(31-32), 57-64.

- Sander, Oral. (2005). *İlkçağlardan 1918'e Siyasi Tarih*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Sayın, Yusuf. (2010). *Türkiye–Suriye İlişkilerinin Stratejik Derinliği*.
[http://www.yusufsayin.com.tr/index.php?option=com_content&view=article
&id=131:turkiye-suriye-iliskilerinin-stratejik-
derinligi&catid=11&Itemid=103](http://www.yusufsayin.com.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=131:turkiye-suriye-iliskilerinin-stratejik-derinligi&catid=11&Itemid=103), Son erişim tarihi: 20.02.2016.
- Süer, Berna. (2012). Suriye’de Değişim Çabaları: Bir Bağlam ve Süreç Analizi. *Akademik Ortadoğu Dergisi*, 12, 1-20.
- Şen, Yağmur. (2013). Suriye’de Arap Baharı. *Yasama Dergisi*, 23, 54-79.
- Taşkın, Yüksel. (2013). AKP Devri, Türkiye Siyaseti, İslamcılık, Arap Baharı. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Torlak, Furkan. (2011). Tahrir’den Parlamenteoya Mısır Seçimleri. *SETA Araştırma Raporu*, İstanbul: SETA Yayınları.
- Yavuz, Celalettin. (2005). *Geçmişten Geleceğe Suriye – Türkiye İlişkileri*. Ankara: Ankara Ticaret Odası Yayınları.

İnternet Kaynakları:

- <http://ab.org.tr/ab12/bildiri/205.pdf>, Son erişim tarihi: 11.03.2016.
- <http://bianet.org/bianet/siyaset/163049-suriye-ic-savasinda-dort-yilda-neler-oldu>,
Son erişim tarihi: 03.03.2016.
- <http://interaktif.sol.org.tr/suriyelimuhalifler/index.html>, Son erişim tarihi:
04.03.2016.
- <http://politikaakademisi.org/2014/01/18/arap-bahari-ve-suriyeye-etkisi/>, Son erişim
tarihi: 02.03.2016.

<http://politikakademi.org/2013/07/arap-bahari-ve-sosyal-medya/>, Son erişim tarihi: 11.03.2016.

http://tasam.org/tr-TR/Icerik/135/turkiye-suriye_iliskilerinde_yeni_bir_donem, Son erişim tarihi: 25.02.2016.

<http://tass.ru/en/archive/683120>, erişim tarihi: 05.10.2012

<http://www.21yyte.org/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2013/05/13/6997/ortadoguya-ikinci-kez-hosgeldin-veya-reyhanli-saldirilari>, Son erişim tarihi: 07.03.2016.

<http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2014/10/building-syrian-opposition-army-pollack/building-a-better-syrian-armyweb.pdf>, Son erişim tarihi: 02.205.2019.

<http://www.haber7.com/dunya/haber/1118976-suriyede-3-yilda-yasanan-vahset>, Son erişim tarihi: 03.03.2016.

<http://www.kenandabirkuyu.org/besar-esad-donemi-turkiye-suriye-iliskileri-ve-turkiyenin-suriye-politikasi>, Son erişim tarihi: 25.02.2016.

http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013614_oytun.orhan.pdf,
Son erişim tarihi: 07.03.2016.

<http://www.surecanaliz.org/tr/makale/mine-baysan-ozgur-suriye-ordusu>, Son erişim tarihi: 05.03.2016.

<http://www.timeturk.com/tr/2013/02/13/suriye-de-savasan-gruplarda-kim-kimdir.html>, Son erişim tarihi: 05.03.2016.

Gazete Haberleri:

Aydınlık Gazetesi Haberleri

Aydınlık, 27 Nisan 2012, “*Ortak Vurgu: Savaşa Hayır*”.

Aydınlık, 8 Mayıs 2012, “*Müslüman Kanı Dökmek İçin Nato’ya Davet*”.

Aydınlık, 11 Mayıs 2012, “*Erdoğan’ın dostları Şam’ı kana buladı*”.

Aydınlık, 15 Mayıs 2012, “*Miting gibi Suriye konseri*”.

Aydınlık, 22 Mayıs 2012, “*Nato ‘Yapamam’ Dedi*”.

Aydınlık, 26 Mayıs 2012, “*Bağlantısızlar’dan Beşar Esad’a davet*”.

Aydınlık, 29 Mayıs 2012, “*Lavrov Türkiye’yi işaret etti*”.

Aydınlık, 31 Mayıs 2012, “*AKP Ortaklığında Suriye’ye Abluka*”.

Aydınlık, 2 Haziran 2012, “*Hula Katliamı Ölüm Mangalarının İş*”.

Aydınlık, 6 Haziran 2012, “*İsim isim Selefî çeteler*”.

Aydınlık, 4 Haziran 2012, “*Teröriste hoşgörü yok!*”.

Aydınlık, 8 Haziran 2012, “*Esad gitmeden huzur yok*”.

Aydınlık, 10 Haziran 2012, “*Rusya’dan Suriye’ye barış gücü hazırlığı*”.

Aydınlık, 11 Haziran 2012, “*CIA operasyonlarını Erdoğan destekliyor*”.

Aydınlık, 12 Haziran 2012, “*Suriye’den büyük operasyon hazırlığı*”.

Aydınlık, 13 Haziran 2012, “*Suriye pazarlığı Davutoğlu’na Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’de soruldu*”.

Aydınlık, 15 Haziran 2012, “*NYT: Clinton yalan söyledi*”.

Aydınlık, 22 Haziran 2012, “*ABD’den Esad’lı çözüm planı*”.

Aydınlık, 22 Haziran 2012, “*Amerikan Gazetesi New York Times, Suriyeli Muhaliflere silah sevkiyatının Türkiye’nin Güneyindeki CIA ajanları tarafından yapıldığını yazdı*”.

Aydınlık, 23 Haziran 2012, “*Büyük Kışkırtma*”.

Aydınlık, 24 Haziran 2012, “*Nato Yemi*”.

Aydınlık, 25 Haziran 2012, “*Davutoğlu Faturası*”.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

Hürriyet Gazetesi, 1 Mayıs 1948 s.14. “*Türkiye Türklerindir*”.

Hürriyet Gazetesi, 7 Mayıs 2012, “*Zulmedenler hesabını verir*”.

Hürriyet Gazetesi, 11 Mayıs 2012, “*Şam’da çifte patlama*”.

Hürriyet Gazetesi, 1 Haziran 2012, “*Tansiyon Yükseldi*”.

Hürriyet Gazetesi, 1 Haziran 2012, “*Bölge Yanar*”.

Hürriyet Gazetesi, 1 Haziran 2012, “*Erdoğan’ın terör uyarısı*”.

Hürriyet Gazetesi, 2 Haziran 2012, “*Putin’e Suriye Baskısı*”.

Hürriyet Gazetesi, 4 Haziran 2012 s.26. “*Esad: Elimde kan var, çünkü ameliyattayım*”.

Hürriyet Gazetesi, 4 Haziran 2012 “*Taziye Çadırında Esad’a Mesaj*”, “*Mübarek’i Örnek Alsın*”.

Hürriyet Gazetesi, 8 Haziran 2012, “*Beşar Esad artık gitmeli*”.

Hürriyet Gazetesi, 23 Haziran 2012, “*Ateşle Oynuyor*”.

Hürriyet Gazetesi, 24 Haziran 2012, “*Dünyanın Gözü Ankara’da*”, “*Bm İtidal Önerdi*”, “*Yayılma Endişesi*”.

Hürriyet Gazetesi, 25 Haziran 2012, “*Savaş Yok Ama Cezasız Kalmaz*” , “*Suriye’nin Yalanı Ortaya Çıktı*”, “*Telsizde Türkçe ‘Komşu’ Dediler*”, “*Yeni İddia: Yardım Uçağına Bile Ateş Açtılar*”.

Milliyet Gazetesi Haberleri

Milliyet, 03.10.2012 “*Suriye'den atılan bomba Türkiye Akçakale'ye düştü! Suriye'nin top mermisi Akçakale'de patladı!*” 03.10.2012 - 16:37<http://www.milliyet.com.tr/suriye-den-atilan-bomba-turkiye-akcakale-ye-dustu-suriye-nin-top-mermisi-akcakale-de-patladi-/gundem/gundemdetay/03.10.2012/1606235/default.htm>.

Ortadoğu Gazetesi Haberleri

Ortadoğu, 27 Nisan 2012, “*Hama kenti ateş altında*”.

Ortadoğu, 28 Nisan 2012, “*Suriye ve Acizlik*”.

Ortadoğu, 2 Nisan 2012, “*Ban'dan Esad'a Çağrı*”.

Ortadoğu, 29 Nisan 2012, “*Lübnan Suriye'ye silah taşıdığından şüphelendiği bir gemiyi durdurdu*”.

Ortadoğu, 30 Nisan 2012, “*Esad'ın sonunun Kaddafi gibi vahşice olmasını istemiyoruz*”.

Ortadoğu, 30 Nisan 2012, “*Gemiden ağır silahlar çıktı*”.

Ortadoğu, 27 Nisan 2012, “*Suriye'de 29 kişi öldürüldü*”.

Ortadoğu, 7 Mayıs 2012, “*Suriye muhalefetinden seçime boykot çağrısı*”.

Ortadoğu, 8 Mayıs 2012, “*Suriye'ye askeri müdahale sinyali*”.

Ortadoğu, 10 Mayıs 2012, “*ABD'den Suriye kışkırtması*”.

Ortadoğu, 11 Mayıs 2012, “*Başkent Şam'da bombalı saldırı*”.

Ortadoğu, 18 Mayıs 2012, “*İran, Esad'ı silahlandırıyor*”.

Ortadoğu, 18 Mayıs 2012, “*Esad Rus televizyonundan uyardı*”.

Ortadoğu, 21 Mayıs 2012, “Suriye, Türklere kapılarını kapattı”.

Ortadoğu, 27 Mayıs 2012, “Suriye Kan Gölü”.

Ortadoğu, 28 Mayıs 2012, “BM Gözetiminde Katliam”.

Ortadoğu, 29 Mayıs 2012, “Suriye ’de bilanço ağır: 13 bin ölü”.

Ortadoğu, 31 Mayıs 2012, “Suriye ile ipler koptu”.

Ortadoğu, 1 Haziran 2012, “Erdoğan ’dan Suriye ’ye karşı uluslararası çağrı”.

Ortadoğu, 2 Haziran 2012, “Putin ile Esad pazarlığı”.

Ortadoğu, 3 Haziran 2012, “Suriye konusunu görüştüler”.

Ortadoğu, 4 Haziran 2012, “Türkiye ateşe sürülüyor”.

Ortadoğu, 4 Haziran 2012, “Dış kaynaklı bir savaşla karşı karşıyayız”.

Ortadoğu, 4 Haziran 2012, “Suriye ’de top yekun bir savaşla karşı karşıyayız”.

Ortadoğu, 5 Haziran 2012, “Suriye sınırı alev alev”.

Ortadoğu, 6 Haziran 2012, “Esad ’dan Türk diplomatlara sınır dışı”.

Ortadoğu, 7 Haziran 2012, “Rusya ve Çin ’den Annan Planına destek”.

Ortadoğu, 9 Haziran 2012, “Tankı havaya uçurdular”.

Ortadoğu, 11 Haziran 2012, “Suriye uyarısı”.

Ortadoğu, 11 Haziran 2012, “Suriyeli Muhaliflere Kürt Lider”.

Ortadoğu, 12 Haziran 2012, “Suriye ’de kan durmuyor”.

Ortadoğu, 14 Haziran 2012, “Neler Oluyor”.

Ortadoğu, 18 Haziran 2012, “Özgür Suriye Ordusu: PKK ile görüşüyoruz”.

Ortadoğu, 20 Haziran 2012, “Obama ve Putin’in Gündemi de Suriye”.

Ortadoğu, 20 Haziran 2012, “Suriyeli Muhalif Aşiret Liderleri”.

Ortadoğu, 23 Haziran 2012, “Savaş kapımızda, bağlantı kesildi”.

Ortadoğu, 24 Haziran 2012, “Tuzağa Dikkat”.

Ortadoğu, 25 Haziran 2012, “Gergin Bekleyiş”.

Posta Gazetesi Haberleri

Posta, 7 Mayıs 2012, “Erdoğan konuşurken sınırda silah sesleri”.

Posta, 28 Mayıs 2012, “Esad’a katliam faturası çıkıyor”.

Posta, 23 Haziran 2012, “Suriye Vurdu”.

Posta, 24 Haziran 2012, “Rus Ruleti”.

Posta, 25 Haziran 2012, “4 Cephede Savaş”.

Radikal Gazetesi Haberleri

Radikal, 11 Mayıs 2012, “Şam savaş alanına döndü”.

Radikal, 12 Mayıs 2012, “Legoyu yaptık Esad yıktı”.

Radikal, 17 Mayıs 2012, “ABD’den Suriye’ye silah itirafı: Körfez ödedi, biz dağıttık”.

Radikal, 18 Mayıs 2012 , “Esad: Tampon bölge Türklerin Fantazisi”.

Radikal, 29 Mayıs 2012 , “Ölüm Sokağı”.

Radikal, 4 Haziran 2012, “Esad’dan yeni meclise: Dış müdahale isteyenle diyalog yok”.

Radikal, 8 Haziran 2012, “İstanbul’dan net mesaj: Esad gidici”.

Radikal, 10 Haziran 2012, “*Türk Hava Yolları (THY), 12 milyon doları Esad’a kaptırmış*”.

Radikal, 23 Haziran 2012, “*Akdeniz’de Türk Savaş Uçağı Düşürüldü*”.

Radikal, 24 Haziran 2012, “*Kimse savaş beklemesin*”.

Radikal, 25 Haziran 2012, “*Kaza değil saldırı*”.

Sabah Gazetesi Haberleri

Sabah Gazetesi, 22 Nisan 1985’ “*Türkiye’nin En İyi Gazetesi*”.

Sabah Gazetesi, 26 Nisan 2012, “*Annan başaramazsa BM müdahale eder*”.

Sabah Gazetesi, 27 Nisan 2012, “*JUPPE: Çözüm Uluslar arası müdahale*”.

Sabah Gazetesi, 27 Nisan 2012, “*Muhalipler diri diri gömülüyor*”.

Sabah Gazetesi, 28 Nisan 2012, “*Esad’a: Askerlerini Hemen Geri Çek*”.

Sabah Gazetesi, 29 Nisan 2012, “*Arap Liginden Diyalog Çağrısı*”.

Sabah Gazetesi, 30 Nisan 2012, “*Esad kimyasal silah kullanıyor*”.

Sabah Gazetesi, 1 Mayıs 2012, “*Esad’a ‘Plana uy’ çağrısı*”; “*Idlib’de kanlı gün: 9 ölü*”.

Sabah Gazetesi, 2 Mayıs 2012, “*Suriye için iki MGK senaryosu*”; “*Suriye’de 9’u aynı aileden 26 ölü*”.

Sabah Gazetesi, 5 Mayıs 2012, “*Suriye’de Plan rayında: 40 ölü*”.

Sabah Gazetesi, 6 Mayıs 2012, “*Suriye’de Şimdi Sıra Halep’te*”.

Sabah Gazetesi, 7 Mayıs 2012, “*Beşar, er geç hesap verecek*”.

Sabah Gazetesi, 10 Mayıs 2012, “*Plan çökerse iç savaş çıkar*”.

Sabah Gazetesi, 11 Mayıs 2012, “*En kanlı saldırı*”.

Sabah Gazetesi, 12 Mayıs 2012, “*Koalisyon güçleri Suriye sınırında*”.

Sabah Gazetesi, 13 Mayıs 2012, “*66 günlük esaret bitti*”.

Sabah Gazetesi, 14 Mayıs 2012, “*55 gün daracık hücrede tutulduk*”.

Sabah Gazetesi, 17 Mayıs 2012, “*Obama Esad’ın ipini çekti*”.

Sabah Gazetesi, 18 Mayıs 2012, “*Suriye’de dağ taş muhalif*”.

Sabah Gazetesi, 27 Mayıs 2012, “*Esad’ın gözü döndü*”; “*Humus’a bağlı Hula ilçesinde 50’si çocuk 90 kişi öldürüldü.*”.

Sabah Gazetesi, 27 Mayıs 2012, “*Annan Planı Son Şans*”.

Sabah Gazetesi, 28 Mayıs 2012, “*İşte Esad’ın Katliamı*”.

Sabah Gazetesi, 29 Mayıs 2012, “*Esad’dan her gün katliam*”.

Sabah Gazetesi, 29 Mayıs 2012, “*Dışişleri Bakanı Davutoğlu’ndan BM G.S. mesaj*”.

Sabah Gazetesi, 30 Mayıs 2012, “*Esad’ın elçileri 10 ülkeden kovuldu*”.

Sabah Gazetesi, 31 Mayıs 2012, “*Suriye diplomatlarını sınır dışı etme kampanyasına Türkiye de katıldı.*”

Sabah Gazetesi, 1 Haziran 2012, “*Esad, PKK ile halkını vuruyor*”.

Sabah Gazetesi, 2 Haziran 2012, “*Sınır dışı edilemedi*”.

Sabah Gazetesi, 4 Haziran 2012, “*Ankara Suriye’ye B planı hazırlıyor*”.

Sabah Gazetesi, 6 Haziran 2012, “*Derdimiz Suriye’nin içişleri değil*”.

Sabah Gazetesi, 6 Haziran 2012, “*Esad Komedisi : Ülkeyi terk etmiş elçileri kovdu*”.

Sabah Gazetesi, 7 Haziran 2012, “*14’ler gece yarısı zirvesinde Esad’ı sildi*”.

Sabah Gazetesi, 9 Haziran 2012, “Çizgiden kopulduğu an babamız olsa bırakırız”.

Sabah Gazetesi, 10 Haziran 2012, “Muhallifler bir Kürt’ü başkanlığa seçti” “Havada Hala Yanık Ceset Kokusu Var”.

Sabah Gazetesi, 11 Haziran 2012, “Muhalliflerden Şara formülü”.

Sabah Gazetesi, 13 Haziran 2012, “Aleni katliam”.

Sabah Gazetesi, 15 Haziran 2012, Suriye’nin %40’ı muhalliflerde”.

Sabah Gazetesi, 16 Haziran 2012, “Rusya Türkiye’yi izlemek için radar kurdu”.

Sabah Gazetesi, 17 Haziran 2012, Birleşmiş Milletler Suriye’yi Askıya Aldı”.

Sabah Gazetesi, 19 Haziran 2012, “Esad, PKK ile halkını vuruyor”.

Sabah Gazetesi, 20 Haziran 2012, “Putin’le Suriye Mutabakatı”.

Sabah Gazetesi, 22 Haziran 2012, “Beşar Esad için ‘özel af’ formülü”.

Sabah Gazetesi, 23 Haziran 2012, “Akdeniz’de Gerilim”.

Sabah Gazetesi, 24 Haziran 2012, “İşte Ankara’nın Yol Haritası”.

Sabah Gazetesi, 25 Haziran 2012, “Esad Gitmeden Hesap Kapanmaz”.

Sabah Gazetesi, 25 Haziran 2012, “Türkiye istedi NATO toplanıyor”.

Sabah Gazetesi, 25 Haziran 2012, “Suriye’de kanlı hafta sonu...”.

Sabah Gazetesi, 25 Haziran 2012, “Clinton: Küstah ve kabul edilemez bir saldırı”.

Sözcü Gazetesi Haberleri

Sözcü, 28 Nisan 2012, “Suriye rezaletinin hesabını kim verecek”.

Sözcü, 1 Mayıs 2012, “MGK’dan Suriye için karar çıktı”.

Sözcü, 11 Mayıs 2012, “Suriye’de çifte bomba: 55 ölü”.

Sözcü, 13 Mayıs 2012, “PKK’nun elinde 1 yıldır rehin olan 7 evladımız için de seferber olun”.

Sözcü, 29 Mayıs 2012, “Rusya, Esad’ı bıraktı”.

Sözcü, 31 Mayıs 2012, “Suriye ile ipler kotu: Türkiye Diplomatları Sınır dış ediyor”.

Sözcü, 4 Haziran 2012, “Esad: Hule Katliamını biz yapmadık”.

Sözcü, 11 Haziran 2012, “THY 11 Milyon Doları Esad’a kaptırdı”.

Sözcü, 14 Haziran 2012, “Suriyeli Muhaliflerin silahını MİT vermiş”.

Sözcü, 23 Haziran 2012, “Jetimizi Suriye Askeri Düşürdü”.

Sözcü, 24 Haziran 2012, “Bahane Hazır Suriye’ye Çak”.

Sözcü, 25 Haziran 2012, “Tayyip, Obama’nın gazına gelirse Türkiye bölünür”.

Washington Times Gazetesi Haberi

Washington Times, 03 Ekim 2012,

<http://www.washingtontimes.com/news/2012/oct/14/rights-watchdog-syria-using-cluster-bombs/>.



T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürlüğü



ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Fatih KOZAN
Doğum Yeri:	Elazığ
Doğum Tarihi:	13.04.1969
Medeni Durumu:	Evli

Öğrenim Durumu

Derece:	Okulun Adı:
İlköğretim:	Elazığ İçme İlkokulu
Ortaöğretim:	Elazığ Atatürk Ortaokulu
Lise:	Elazığ Lisesi
Lisans.	Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans.	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Becerileri:	Yönetim ve Usulleri, Organizasyon, Stres yönetimi
İlgi Alanları:	Folklor, Halk Müziği, Belgesel Programlar, Siyasi Söyleşiler
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	Türk Silahlı Kuvvetleri Hava Kuvvetleri Emekli, MAYA Savunma-Güvenlik Sistemleri Ulusal güvenlik Projeleri TÜRKOM IP Güvenlik ve Kamera Sistemleri Proje Yönetimi OMSİS IP Güvenlik Kamera Sistemleri Satış Müdürü
Tel:	(532) 365 1603
Adres:	Akpınar Mah. 857. Sok. No: 4/26 Çankaya/ANKARA

İmza: